

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วคอม

ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

Development of creative tourism routes by the community
Ban San Kao Kom Mae Ramat Subdistrict, Mae Ramat District,

Tak Province

รัชชพร	หาได้
ธีรศิลป์	กันธา
อังคณา	ตาเสนา
มัลลิกา	ทองएम
กฤติเดช	จินดาภัทร์
สันติ	คู่กระสังข์
สามารถ	ยีนยงพานิช

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนงบประมาณจากมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ประจำปีงบประมาณ 2566

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแหล่งทรัพยากรและศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยวและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ทรัพยากรและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวมีความหลากหลายและมีความพร้อมสำหรับการพัฒนาสู่เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านเส้นทางและสถานที่ ด้านบุคคล ด้านอาหาร ด้านองค์ความรู้และภูมิปัญญา และด้านประเพณีศิลปวัฒนธรรม ซึ่งผลการศึกษาความต้องการของชุมชนในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม พบว่า ชุมชนมีความต้องการที่จะพัฒนาพื้นที่บ้านสันแก้วกอมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสร้างสรรค์และแปลกใหม่ ให้ชุมชนทั้งภาครัฐภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมากที่สุด โดยการนำทรัพยากรองค์ความรู้ในชุมชน วิถีชีวิต ไปจนถึงภูมิปัญญาที่มีอยู่มาพัฒนาต่อยอด เพื่อนำเสนอต่อนักท่องเที่ยวในรูปแบบของกิจกรรมต่างๆภายในเส้นทางท่องเที่ยว ส่วนในประเด็นของการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก พบว่า เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากความร่วมมือของชุมชน นำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบการศึกษาเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชน ได้แก่ กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมการพัฒนาองค์ความรู้ด้านหัตถกรรมและการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กิจกรรมการศึกษาประเพณีความเป็นอยู่วิถีชุมชน สร้างประสบการณ์ที่แปลกใหม่และสร้างสรรค์ ประกอบด้วยฐานการท่องเที่ยวและกิจกรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น สะท้อนศิลปวัฒนธรรมประเพณี องค์ความรู้และภูมิปัญญาชุมชน จำนวน 5 ฐานการท่องเที่ยว

ABSTRACT

This research aims to study resources and potential in tourism management and to develop creative tourism routes for the Ban San Kao Kom community in Mae Ramat Subdistrict, Mae Ramat District, Tak Province. This research uses qualitative research methods. The results found that tourism resources and potential are diverse and ready for development into creative tourism paths in all aspects, including routes and places, people, food, knowledge, wisdom, traditions, arts and culture. After studying the needs of the community in developing creative tourism routes by the Ban San Kao Kom community, the community wants to develop the Ban San Kao Kom area into a creative and new tourist destination. Moreover, they need the participation of the government, private sector, and local people in management by taking resources, knowledge from the community, lifestyle, and existing wisdom and developing it further to be presented to tourists in the form of various activities within the tourism route. In developing the creative tourism routes by the Ban San Kao Kom community in Mae Ramat Subdistrict, Mae Ramat District, Tak Province, the researchers found that the route was created through community cooperation. It offers tourism activities in the form of learning and exchanging experiences with the community, which are Buddhist activities, knowledge development in handicrafts and processing of agricultural products, and traditional living and lifestyle learning activities. It consists of a tourism base and activities that show local identity. and reflect arts, culture, traditions, knowledge, and community wisdom in five tourism bases.

กิตติกรรมประกาศ

วิจัยเรื่อง การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความร่วมมือและความอนุเคราะห์จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ เทศบาลตำบลแม่ระมาด องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ระมาด ผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านสันแก้วกอม หมู่ที่ 6 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด รวมไปถึงผู้ประกอบการและประชาชนในพื้นที่ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ที่ได้สละเวลาและให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก อีกทั้งให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน ที่มีคุณค่าต่อการท่องเที่ยวและการศึกษาเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ สิ่งที่เกิดผลมาจากงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขออภัยไว้แต่เพียงผู้เดียว คุณค่าและประโยชน์ใดๆ ที่เกิดจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้แก่ผู้ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล และผู้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้

ธนัชพร หาได้
และคณะผู้วิจัย
กุมภาพันธ์ 2567

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ	(1)
ABSTRACT	(2)
กิตติกรรมประกาศ	(3)
สารบัญ	(4)
สารบัญตาราง	(6)
สารบัญภาพ	(7)
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	4
1.5 ประโยชน์ที่จะได้รับ	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน	6
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	7
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	11
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วม	15
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	21
2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย	26
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาทรัพยากรและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก	27
3.2 ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก	28

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 4 ผลการศึกษา

4.1 ผลการศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนศักยภาพของชุมชนด้านการท่องเที่ยว 31

ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปะวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.2 ผลการศึกษาคำความต้องการของชุมชนและข้อเสนอแนะในการพัฒนาเส้นทาง 47

ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาดอำเภอแม่ระมาด
จังหวัดตาก

4.3 ผลการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม 51

ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย 77

5.2 อภิปรายผลการวิจัย 85

5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัย 88

บรรณานุกรม 89

ภาคผนวก 93

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิต่อการสร้างรูปแบบการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก	59
ตารางที่ 4.2 ผลการปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ตามข้อเสนอแนะของ ผู้ทรงคุณวุฒิ	67

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	26
ภาพที่ 4.1 แสดงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลปฏิทินชุมชนด้านอาหารท้องถิ่นพื้นที่บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก	33
ภาพที่ 4.2 แสดงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลปฏิทินชุมชนด้านการเกษตรในพื้นที่บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก	36
ภาพที่ 4.3 รายละเอียดการเก็บรวบรวมข้อมูลปฏิทินชุมชนด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ในพื้นที่บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก	39
ภาพที่ 4.4 รายละเอียดการเก็บรวบรวมข้อมูลประเด็นแผนที่ชุมชนในพื้นที่บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก	42
ภาพที่ 4.5 รายละเอียดการเก็บรวบรวมข้อมูลประเด็นด้านกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมและด้านอาหาร ที่ต้องการนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว ในพื้นที่บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก	49
ภาพที่ 4.6 รายละเอียดการเก็บรวบรวมข้อมูลประเด็นด้านสถานที่ท่องเที่ยวที่ต้องการนำเสนอ แก่นักท่องเที่ยว ในพื้นที่บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก	51
ภาพที่ 4.7 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก	75

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รายงานสถานการณ์การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 พบว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจไทย และยังเป็นแหล่งสร้างรายได้สำคัญให้แก่เศรษฐกิจของประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศไทย 2.99 ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 18 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ก่อให้เกิดการจ้างงาน 8.3 ล้านตำแหน่ง ในปี 2562 อีกทั้งยังมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยระหว่างปี 2558-2562 รายได้จากการท่องเที่ยวของไทย ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 2.3 ต่อปี อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของรายได้จากการท่องเที่ยวดังกล่าว เป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวเป็นหลัก กล่าวคือ จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยถึงร้อยละ 5.6 ต่อปี ในขณะที่ การใช้จ่ายต่อคนต่อวันของนักท่องเที่ยวขยายตัวในอัตราที่ลดลง และระยะเวลาท่องเที่ยวต่อทริปลดลง ซึ่งทำให้การท่องเที่ยวของไทยในระยะหลังต้องเผชิญกับความท้าทายด้านความยั่งยืน จากการเติบโตในเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ นอกจากนี้ หากพิจารณาในมิติของการกระจายรายได้ พบว่า รายได้จากการท่องเที่ยวร้อยละ 90 ยังกระจุกอยู่ในเมืองท่องเที่ยวหลัก ไม่สามารถกระจายไปสู่เมืองท่องเที่ยวรองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ที่อยู่ในเมืองหลักถึงประมาณร้อยละ 98 ของรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทั้งหมด

กลยุทธ์การส่งเสริมการพัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพรองรับนักท่องเที่ยวทั่วไป ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 คือ ส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยวคุณภาพในพื้นที่เมืองรองที่มีศักยภาพและกระจายเส้นทางท่องเที่ยวให้หลากหลายอย่างทั่วถึง เพื่อกระตุ้นการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ และดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพจากทั่วโลกให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และสนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงเป็นกลุ่มคลัสเตอร์ท่องเที่ยวตามศักยภาพของพื้นที่ และสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการท่องเที่ยวในเมืองรอง โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม ส่งเสริมแนวคิดการสร้างรายได้จากการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม สร้างองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนาระบบและการจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการสร้างฐานให้ชุมชนมีความรักในท้องถิ่นและรักษาวัฒนธรรมของตนเอง ตลอดจนสร้างเครือข่าย และจัดหาเงินทุนเพื่อบ่มเพาะชุมชนให้ยกระดับเป็นวิสาหกิจ เพื่อสังคมและสตาร์ทอัพ ซึ่งจะก่อให้เกิดการกระจาย

รายได้อย่างเป็นทางการ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2565)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) ได้รับการยอมรับว่าเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนและพัฒนาชุมชน ทั้งในด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน รวมถึงเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการทำงานร่วมกัน ตั้งแต่ผู้อาวุโส ผู้นำ ผู้หญิง ผู้ชายและเยาวชนให้เข้ามามีบทบาทในการร่วมมือในทุกภาคส่วน ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจให้คนในชุมชน นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังเป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูวัฒนธรรมให้ได้รับการบันทึก สืบทอด เผยแพร่ และสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน สร้างการรับรู้เรื่องความผูกพันระหว่างชุมชนกับทรัพยากรธรรมชาติ (ณัฐกานต์ รองทอง และคณะ, 2565)

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ในประเทศไทย เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ พัฒนาการมาจากความคาดหวังที่มองเห็นว่าการท่องเที่ยว คือ เครื่องมือสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ รัฐบาลไทยจึงมีความมุ่งมั่นที่จะปรับโครงสร้างการผลิตและบริการของประเทศให้เป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยเน้นการผลิตสินค้าและบริการที่เพิ่มคุณค่าของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรม (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2554)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ถือเป็นอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่ทำรายได้ให้กับประเทศในอันดับต้นๆ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) จึงได้กำหนดบทบาทในส่วนนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการบริการไว้ในประเด็นของการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคมและทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นในเรื่องการเพิ่มขึ้นของความต้องการแรงงานในภาคบริการที่จะสร้างขึ้นมาได้จากการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

นอกจากนี้คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติก็ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มสนใจการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special interest Tourism) และได้เสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ กิจกรรม นวัตกรรม และมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวว่า “สร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ๆ ให้ สอดคล้องกับความสนใจของนักท่องเที่ยวและตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย”

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จึงถือเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่อันเป็นผลมาจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมของโลก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ โดยเป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นที่ประเทศนิวซีแลนด์ ก่อนที่จะขยายรูปแบบที่แตกต่างกันไปอย่างกว้างขวางในเมืองและประเทศต่างๆ รวมถึงในประเทศไทย

จังหวัดตากเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยมีจุดแข็งในด้านการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว เช่นธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ชาติพันธุ์ วิถีชีวิตชุมชนและเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของประเทศ แต่อย่างไรก็ตามแล้วปัญหาที่สำคัญของการท่องเที่ยวในจังหวัดตากคือชุมชนท้องถิ่นยังเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวค่อนข้างน้อยเนื่องมาจากการขาดองค์ความรู้และไม่มีแผนที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น รวมทั้งการท่องเที่ยวยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างครบวงจร และยังไม่เป็นที่รู้จักมากนัก โดยจะเห็นได้ว่าในช่วงปี 2563-2564 ซึ่งเป็นช่วงของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (Covid 19) นั้นการท่องเที่ยวของจังหวัดตากได้รับผลกระทบเป็นอย่างสูง โดยข้อมูลจากแผนพัฒนาจังหวัดตาก (พ.ศ. 2566-2570) พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวลดลงจาก 1,261,423 คนในปี 2563 เหลือ 143,294 คน ในปี 2564 หรือลดลงร้อยละ 11.35 ซึ่งทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวลดลงจากปี 2563 จำนวน 3,703.23 ล้านบาท หรือ 406.4 ล้านบาทในปี 2564 หรือลดลงร้อยละ 10 จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจชุมชนของจังหวัดตากเป็นอย่างมาก (สำนักงานจังหวัดตาก, 2565)

จากสถานการณ์ดังกล่าวเพื่อเป็นการส่งเสริมและฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชนให้สามารถขับเคลื่อนอันจะเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจในเชิงสร้างสรรค์นำรายได้เข้าสู่ชุมชนนั้น ผู้วิจัยจึงได้สังเกตเห็นว่าชุมชนบ้านสันแก้วกอม หมู่ที่ 6 ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก เป็นชุมชนที่มีทรัพยากรที่หลากหลายโดยเฉพาะในเรื่องของศิลปะและวัฒนธรรมพื้นถิ่น รวมทั้งวิถีชีวิตของคนในชุมชน ที่มีศักยภาพในการที่จะพัฒนาให้เป็นชุมชนท่องเที่ยว ดังนั้นจึงได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่องการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ขึ้นเพื่อทำการศึกษาศักยภาพที่เหมาะสมกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ในการนำไปสู่การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งเมื่อโครงการวิจัยนี้เสร็จสิ้นผลลัพธ์ที่ได้จะก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแหล่งทรัพยากรและศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาดอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก
2. เพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ในด้านขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัยนั้นจะใช้พื้นที่ชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

2. ขอบเขตด้านประชากร

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ในการวิจัยนั้น จะใช้ประชากรกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ตัวแทนผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการในชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก รวมถึงหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพและการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก เพื่อให้ข้อมูลในลักษณะของการประชุมกลุ่ม (Focus groups) และการสัมภาษณ์

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในด้านขอบเขตเนื้อหาที่จะใช้ในการวิจัยนั้นเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในพื้นที่บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก รวมถึงเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชุมชนและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต สร้างรายได้ให้ชุมชน และส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน หมายถึง การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสภาพของชุมชนในด้านต่างๆให้ดีขึ้นโดยชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็น ด้านโครงสร้างพื้นฐาน การบริหารจัดการสถานที่ และถึงทรัพยากรในชุมชน ที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เพื่อให้เกิดการดึงดูดใจและความพึงพอใจของชุมชนรวมถึงนักท่องเที่ยวที่ได้มาสัมผัส ส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนและส่งเสริมให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอย่างมีประสิทธิภาพ ตามสิทธิและหน้าที่ของชุมชน โดยมีเป้าหมายและหลักการที่ตอบสนองความต้องการร่วมกันของประชาชน มีความสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี และทัศนคติ

ของบุคคลในชุมชน รวมถึงเปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมมือ ร่วมดำเนินการ ติดตามประเมินผล และร่วมรับผิดชอบหรือร่วมใช้ผลประโยชน์จากการดำเนินงานนั้น

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน หมายถึง ลักษณะของการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้ชุมชน ได้เป็นผู้กำหนดรูปแบบและวิธีการท่องเที่ยวด้วยตัวเอง เน้นการพัฒนาสินค้า การบริการ และกิจกรรมสร้างสรรค์ โดยการนำเสนอรูปแบบของภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม รวมไปถึงทรัพยากรในชุมชนอันเป็นเอกลักษณ์ในพื้นที่ มาสร้างโอกาสให้กับนักท่องเที่ยว ได้สัมผัสถึงการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสร้างประสบการณ์ตรงอย่างสร้างสรรค์ร่วมกับชุมชน ในรูปแบบของการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง นำไปสู่การสร้างคามยั่งยืนและประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ทำให้ทราบความหลากหลายทรัพยากรและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาดอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก
2. ได้เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาดอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้ว ก่อม ตำบลแม่ระมาดอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า อ้างอิง ทฤษฎี เอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานและแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
4. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เป็นการท่องเที่ยว คำนึงถึงความ ยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม องค์กรชุมชน การจัดการ และการเรียนรู้ กำหนดทิศทาง การท่องเที่ยวโดยสมาชิกในชุมชนเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว มีสิทธิ์ในการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้ มาเยือน โดยไม่เน้นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวเท่านั้น จะต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชุมชน เน้นการมีส่วนร่วม ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว สร้างจิตสำนึกให้เกิดการตระหนัก ถึงคุณค่าของ วัฒนธรรมท้องถิ่น และสามารถกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (สมศักดิ์ สามีคศิริธรรม ,2562) โดยองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและ วัฒนธรรม 2) ด้านองค์กรชุมชน 3) ด้านการบริหารจัดการ 4) ด้านการเรียนรู้ (พจนา สวนศรี และสมภาพ ยี่จ่อหอ, 2556)

นอกจากนี้ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2560) ได้ให้ความหมายของ การท่องเที่ยวโดยชุมชน(Community Based Tourism) ไว้ว่า การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็น เจ้าของมีสิทธิ์ในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือนการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชน อย่างเป็นองค์รวม เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวเกี่ยวกับทรัพยากรที่ชุมชนใช้เป็นฐานการผลิตเป็นทรัพยากรเดียวกัน วัฒนธรรมและสังคมเป็นการขับเคลื่อนเรื่องจิตวิญญาณของชุมชน ในการ

สร้างสัมพันธ์กันภายในชุมชน และการสัมพันธ์กับภายนอก ควรจะเชื่อมโยงให้เห็นการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม

จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีพัฒนาการมาจากการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน และการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยมีชุมชนเป็นฐาน (Community Based Sustainable Tourism-CBST) จึงเป็นที่มาของการเรียกการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวคือ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” (Community Based Tourism-CBT) ทั้งนี้ การท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม โดยมีชุมชนหรือประชาชนในท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการจัดการ ดูแลและให้การเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน ดังนั้นการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามสภาพของท้องถิ่น โดยจะใช้เวลาท่องเที่ยวแบบใดแบบหนึ่ง เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นการให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม จริยาวัฒน์ โลหะพูนตระกูล (2561)

ในประเด็นของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน นิศา ชัชกุล (2550) กล่าวถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไว้ว่า การที่เราจะสร้างหรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นพื้นที่ที่ไม่น่าดึงดูดใจให้สามารถกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้นั้น จะต้องคำนึงถึงจุดสำคัญในด้านของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งในด้านกายภาพหรือภูมิภาค ตำแหน่งที่ตั้ง หรือชื่อเสียงของสถานที่ที่กระจายออกสู่โลกภายนอก

ดังนั้นการท่องเที่ยวชุมชนจึงเป็นเรื่องของการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือนในการ ที่จะดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่าง ๆ ของชุมชนที่มีอยู่แล้ว ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้ เกิดความยั่งยืนอันเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน ก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงแก่ชุมชน (จิตติ มงคลชัยอรัญญา, 2551) และในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้ประสบผลสำเร็จนั้นจะต้องประกอบด้วยความสามารถในการใช้บริการของนักท่องเที่ยว ความสะดวกในการเดินทางเข้ามาใช้บริการท่องเที่ยวและการเข้าถึงง่ายของแหล่งท่องเที่ยวและความสามารถที่จะรับได้ของพื้นที่

2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

กิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย เป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันระบบเศรษฐกิจและสังคมของเมือง แต่ควรมีการปรับยุทธศาสตร์ในการพัฒนาภายใต้ศักยภาพ และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในด้านการท่องเที่ยว นั้น พัฒนาการท่องเที่ยวคุณภาพและยั่งยืน เน้นอัตลักษณ์อันโดดเด่นของชุมชนที่สามารถสร้างคุณค่าจนก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ด้านการเกษตร เน้นเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ ส่วนด้านอุตสาหกรรมนั้น เน้น

อุตสาหกรรมที่มีนวัตกรรมและสร้างสรรค์ การสร้างแบรนด์อัตลักษณ์ หัตถอุตสาหกรรมจากฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรม (คันสนีย์ กระจ่างโหมและเผชฌิวาส ศรีชัย, 2566)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเดินทางเพื่อสัมผัส เรียนรู้ วัฒนธรรมของจุดหมายปลายทาง ทั้งวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ประวัติศาสตร์ อาหาร ศิลปะ ดนตรี การแต่งกาย รวมถึงเป็นวิธีการศึกษา ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม คักดีศรี วิถีชีวิตผู้คน ดังนั้น อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน จึงเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางไปยังชุมชน วัฒนธรรมในฐานะผู้ที่เป็นเจ้าของและมีความเข้าใจในแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมมากที่สุด ควรเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากการนำทุนทางสังคมมาเป็นฐานในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการฟื้นฟูและรักษาวัฒนธรรมชุมชน สามารถสร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชน รวมทั้งสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนได้ (สุธิดา แจ้งประจักษ์, 2565)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้ถึงวิถีการดำเนินชีวิต ประวัติศาสตร์ ศิลปะ เทศกาลงานประเพณีต่างๆ ที่มีมานานแล้ว หรือที่จัดขึ้นเป็นการเฉพาะ หรือเป็นการท่องเที่ยวที่ใช้วัฒนธรรมในชุมชนและท้องถิ่นเป็นแหล่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องสามารถตอบสนองความต้องการหรือสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวและผู้คนในท้องถิ่น โดยให้ชุมชนมีการจัดการทรัพยากรชุมชนเป็นผู้กำหนดกระบวนการทิศทาง และรูปแบบการท่องเที่ยวด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การวางแผนร่วมกัน และการกำหนดเครื่องมือ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และนำหลักของ CBT คือ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม องค์กร ชุมชน การจัดการ และการเรียนรู้ ให้สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น และระบบนิเวศในพื้นที่นั้น และเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการกำลังใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมอีกด้วย (กฤษณะ เนียนหอม และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์, 2564)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่มีความสำคัญในปัจจุบัน ที่มุ่งนำเสนอความมีคุณค่าของสภาพความเป็นอยู่ ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ซึ่ง กล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือการเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนจากสถานที่อยู่ประจำไปยังท้องถิ่นอื่นเพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ ความงดงามทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนอื่น ทั้งนี้จะต้องเคารพในวัฒนธรรมของกันและกัน เพื่อก่อให้เกิดมิตรภาพ ความรู้ ความเข้าใจ และความทราบซึ่งตรงใจในวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ อีกทั้งต้องคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อบุคคล วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด ในขณะเดียวกัน ชุมชนท้องถิ่น ผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้านการสร้างรายได้และการจ้างงาน อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมไปถึงวิถี

การศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนา ด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและวิถีชีวิตผู้คน หรือสามารถ กล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมา มองตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่างๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยง พึ่งพา ไม่สามารถแยก ออกจากกันได้ ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการเดินทางของผู้คน หรือกลุ่ม คนออกจากสถานที่ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยประจำไปยังท้องถิ่นอื่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว การ แสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ประกอบการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชม กับเอกลักษณ์ ความงดงาม ทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคม โดยมีวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่สำคัญ ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นให้ เกิดการท่องเที่ยวขึ้น สามารถดึงดูดให้คนต่างถิ่นได้เดินทางมาเยือน เพื่อสัมผัสและชื่นชมกับสิ่งที่ไม่ มีในท้องถิ่นของตนเอง เกิดประสบการณ์ใหม่ๆ ทั้งได้รับความรู้ ความสนุกสนาน ความเพลิดเพลิน และ ทำให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมในพื้นที่เหล่านั้นให้คงอยู่ (ศदानนท์ วัตต ธรรมและรัชชพงษ์ ชัชวาล, 2564)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นหนึ่งเป้าหมายการท่องเที่ยวที่สอดแทรกในรูปแบบการ ท่องเที่ยวแบบเนิบช้า หลากๆ รูปแบบ อาทิ การร่วมวิถีชีวิตกับชุมชนท้องถิ่น หรือชนเผ่า การร่วม เทศกาลประเพณีท้องถิ่น การชมสถาปัตยกรรม และประติมากรรมที่ไร้ความเร่งรีบ การเดินเท้าเพื่อ การท่องเที่ยว การขี่จักรยานเพื่อการท่องเที่ยว การเดินทางโดยรถไฟเพื่อการท่องเที่ยว การเดินทาง โดยรถประจำทาง การเดินทางทางน้ำ การท่องเที่ยวเชิงอาหาร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยว เชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวในตัวเมือง การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น (บุญยสฤกษ์ อเนกสุข, 2560)

สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นหนึ่งในรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสม กับลักษณะการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า ซึ่งผู้ท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเพื่อเดินทางออก จากที่พักอาศัยประจำไปยังอีกสถานที่หนึ่ง เพื่อไปสัมผัส เรียนรู้ วัฒนธรรมของจุดหมายปลายทาง อาทิ วิถีการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ประวัติศาสตร์ อาหาร ศิลปะ ดนตรี การแต่งกาย กิจกรรมสันทนาการรวมถึงการทดลองลงมือปฏิบัติโดยมุ่งเน้นการ นำเสนออัตลักษณ์ที่โดดเด่นและมีคุณค่าของแต่ละท้องถิ่น ที่สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับ ชุมชนท้องถิ่นและดึงดูดความสนใจของคนต่างถิ่นได้ โดยกระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรบริหารจัดการให้สามารถตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนท้องถิ่นได้ ดังนั้น กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนใน การบริหารจัดการทรัพยากรของชุมชน การกำหนดกระบวนการดำเนินการ ทิศทาง และรูปแบบการ ท่องเที่ยว โดยอาศัยกระบวนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การวางแผนร่วมกัน เพื่อพัฒนาการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ

แรงจูงใจทางการท่องเที่ยว

แรงจูงใจการท่องเที่ยว (Tourism Motivation) หมายถึง สิ่ง que กระตุ้นให้กับนักท่องเที่ยวเดินทาง ออกท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการของตน ตามปกตินักท่องเที่ยวจะเดินทางหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับ แรงจูงใจ 4 ประการคือ

สิ่งจูงใจทางกายภาพ (Physical Motivation) ได้แก่ สิ่งจูงใจที่เกี่ยวกับการพักผ่อนร่างกาย การเล่นกีฬา การสันทนาการตามชายหาด การหย่อนใจ ด้วยการบันเทิงและสิ่งจูงใจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการรักษาสุขภาพ

สิ่งจูงใจทางวัฒนธรรม (Culture Motivation) ได้แก่ ความปรารถนาที่อยากรู้จักกับผู้อื่น เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับดนตรี ศิลปะ นาฏศิลป์ และศาสนา เป็นต้น

สิ่งจูงใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Motivation) ได้แก่ ความปรารถนาที่อยากจะได้พบคนใหม่ๆ

สิ่งจูงใจทางด้านสถานภาพและชื่อเสียง (Status and Prestige Motivation) ได้แก่ ความต้องการพัฒนาตนเองและแสดงความสำคัญของตนเอง เช่น การเดินทางทำธุรกิจ การประชุม และการศึกษา เป็นต้น

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

บุษบา สิทธิการและสิริวัฒนา ไจมา (2552) ได้มีแนวคิดว่าการท่องเที่ยวหลากหลาย ประเภทที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่ควรจะมี ลักษณะสำคัญอย่างน้อย 6 องค์ประกอบ หรือ 6As ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Attraction) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) ประเภทของ แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้อง กับ ปัจจัยด้านระยะเวลาและระยะทางเข้าถึง การเข้าถึง แหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) ที่พักรวม(Accommodation) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Services)

ทรัพยากรท่องเที่ยว (Attraction) หมายถึง ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้หรือมีลักษณะชวนตา ชวนใจ มีเสน่ห์เฉพาะตัว อันมีสาเหตุมาจากมีความงดงาม ตามธรรมชาติ เช่น ชายหาดขาว แนวปะการังที่มีสีสันทสวยงาม รวมทั้งปลาชนิดต่างๆ ป่าที่มีพันธุ์ไม้หายากหรือความงดงามที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ทะเลสาบ รีสอร์ทในหุบเขา

การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) หมายถึง การที่จะดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ในการเดินทางมาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว หากนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่าง สะดวกและใกล้ชิด ถึงแม้แหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงามแต่ขาดความ สะดวก

ในการเข้าถึง นักท่องเที่ยวจะไม่เดินทางไปเที่ยวชม หน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว จำเป็นต้องดำเนินการจัดสร้างการคมนาคมที่สะดวกสบาย

สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง สิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการได้รับ คือ ความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกโครงสร้างพื้นฐานขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ไฟฟ้า ประปา ถนน ระบบการสื่อสารต่างๆ

ที่พักแรม (Accommodation) หมายถึง สิ่งที่นักท่องเที่ยวมีความต้องการคือ ที่พักแรม เนื่องจากการเดินทางไปท่องเที่ยวบางครั้งอาจมีการนอนพักค้างภายในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวควรมีการจัดบริการที่พักแรมภายในแหล่งท่องเที่ยวด้วย

กิจกรรม (Activity) หมายถึง กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยว เช่น การเดินป่า การล่องแก่งการพายเรือหรือกิจกรรมการร่ายรำการจัด งานรื่นเริงการบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service) ในแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีบริการด้านต่างๆเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ธนาคาร ATM โรงพยาบาล และปั้มน้ำมัน เป็นต้น

องค์ประกอบที่กล่าวมา 6 ประการดังกล่าว เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการท่องเที่ยวแบบ มวลชน (Mass Tourism) เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการความสะดวกต่างๆภายในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มผู้สนใจเฉพาะ เช่น กลุ่มอนุรักษ์ กลุ่มนักผจญภัย กลุ่ม นักวิชาการ นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะไม่ให้ความสนใจกับสิ่งอำนวยความสะดวกนัก เนื่องจากกลุ่ม บุคคลดังกล่าวต้องการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพใกล้เคียงกับธรรมชาติและวัฒนธรรมเดิม

3. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ให้คำนิยามของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไว้ว่า การท่องเที่ยวสร้างสรรค์ คือ การเดินทางไปสู่ความผูกพันและประสบการณ์จริงแท้ที่เกิดจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ศิลปะ มรดกทางวัฒนธรรมหรือคุณลักษณะพิเศษของพื้นที่นั้น และนำมาซึ่งความเชื่อมโยงกับผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และเป็นผู้รังสรรค์วัฒนธรรมที่มีชีวิตนั้น (UNESCO, 2006)

Raymond (2007) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ รูปแบบอันยั่งยืนของการท่องเที่ยวซึ่งมอบความรู้สึกที่แท้จริงของวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านการลงมือปฏิบัติและประสบการณ์เชิงสร้างสรรค์อย่างไม่เป็นทางการ โดยการลงมือปฏิบัติที่เกิดขึ้นในกลุ่มขนาดเล็กที่บ้านหรือสถานที่ทำงานของผู้สอน โดยพวกเขายินยอมที่จะให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ความสามารถเชิงสร้างสรรค์ของตนเองไปพร้อมๆกับได้ใกล้ชิดกับผู้คนที่ท้องถิ่นที่ได้มาเยือน

Wurzbarger (2009) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ การท่องเที่ยวที่มุ่งไปสู่ความผูกพัน และประสบการณ์อันแท้จริง ซึ่งได้มาจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้านศิลปะ มรดกทาง วัฒนธรรมหรือคุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่

คณะทำงานต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยความร่วมมือขององค์การการพัฒนา พื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ร่วมกับคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ให้นิยาม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ไว้ว่า “การท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้ นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจในคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม ของพื้นที่การท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้ง โดยผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่หรือเจ้าของ วัฒนธรรม”ฯ (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, 2558)

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (2556) กล่าวถึง การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หรือ Creative Tourism คือ การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่คำนึงถึงความยั่งยืน เน้นประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว จากการเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ และการสร้างความ ผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน อันเป็นผลให้เกิดความประทับใจและจดจำพื้นที่ท่องเที่ยวนั้น ตลอดไป ซึ่งสามารถอธิบายรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้ดังนี้

1) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ มาเยือนได้พัฒนา หรือได้ใช้ศักยภาพหรือความสามารถด้านแนวคิดสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวเอง โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างมุ่งมั่นตั้งใจในวิถีทางและประสบการณ์เรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำกันอยู่เป็น ประจำของผู้คนในแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ โดยที่นักท่องเที่ยวอาสาเข้าไปทำหรือเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย

2) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นการสร้างสรรค์กิจกรรมหรือผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญา ดั้งเดิมของท้องถิ่นผสมผสานกับแนวคิดจินตนาการของนักท่องเที่ยวสร้างสรรค์กิจกรรมขึ้นมาใหม่

3) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นักท่องเที่ยวมิใช่เป็นเพียงผู้ดูหรือผู้สังเกตการณ์หรือไป ปรากฏตัวในทีมนั้นๆ แต่เป็นผู้มีปฏิสัมพันธ์หรือเป็นผู้มีส่วนในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับคนในท้องถิ่น

4) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นหน้าที่ของนักท่องเที่ยว ที่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับ สภาพแวดล้อมรอบตัว และใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์เพื่อให้เกิดความชำนาญได้พัฒนาขึ้นกว่าเดิม

คุณสมบัติของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

- 1) ผู้ท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านมีความผูกพันระหว่างกัน
- 2) มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน ส่งผ่าน-ส่งต่อประสบการณ์
- 3) แลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมหรือข้ามวัฒนธรรม ผ่านประสบการณ์การมีส่วนร่วม
- 4) เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าเป็นผู้ชม
- 5) นักท่องเที่ยวมีโอกาสพัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ของตนเอง และมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจเรียนรู้ประสบการณ์

6) มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ท่องเที่ยว หรือชื่นชมและเข้าใจจิตวิญญาณของพื้นที่

7) การท่องเที่ยวแบบจัดเตรียมไว้อย่างจำเพาะเจาะจง

กระบวนการของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

1) นักท่องเที่ยวเข้าไปมีส่วนร่วม และเรียนรู้ประสบการณ์ ในวิถีชีวิตประจำวันของผู้คนในชุมชน และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน

2) นักท่องเที่ยวมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์และประสบการณ์กับชุมชนในท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันก็ได้รับความรู้ประสบการณ์ ช่วยเพิ่มความชำนาญให้แก่นักท่องเที่ยวด้วย

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (เรียนรู้ ดูของจริง ลงมือทำ) เป็นการท่องเที่ยวที่ได้เรียนรู้ตัวตนที่แท้จริงของชุมชนโดยนักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมลงมือทำกิจกรรมกับชุมชนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชน ในสถานที่จริง แต่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ชม ชิม แชะ ซ้อป) เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมแค่การชมวัฒนธรรมของชุมชน

การเชื่อมโยงแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ที่มาของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีความเชื่อมโยงที่มาและความหมายของ 3 แนวคิด คือ อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries) เมืองสร้างสรรค์ (Creative Cities) และเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) ซึ่งต่างเป็นส่วนหนึ่งของทิศทาง และแนวโน้มอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก

อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries) เริ่มต้นจากประเทศออสเตรเลีย มีนโยบายมุ่งสู่การพัฒนาอุตสาหกรรม ทางวัฒนธรรมซึ่งสอดคล้องกับกลุ่มประเทศในเครือจักรภพ (The Commonwealth) ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมพัฒนาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้เป็นฐานสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ จึงนำไปสู่การพัฒนาตามแนวคิดอุตสาหกรรม สร้างสรรค์ ซึ่งก็คือกลุ่มของอุตสาหกรรมที่ผลิต สินค้าและบริการที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์และทุน ทางภูมิปัญญาเป็นฐาน โดยมีกิจกรรมที่ใช้ฐานของความรู้เป็นสำคัญ อาจเป็นทั้งสินค้าในรูปวัตถุหรือทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งช่วยให้เศรษฐกิจการค้าของ โลกขับเคลื่อนต่อไป

เมืองสร้างสรรค์ (Creative Cities) เป็นผลต่อเนื่องมาจากคำประกาศว่าด้วยความหลากหลายทาง วัฒนธรรม ขององค์การ การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ในปี พ.ศ. 2544 ได้เสนอโครงการ เครือข่ายเมือง สร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม สร้างสรรค์โครงการเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ สนับสนุน ให้มีรูปแบบของการท่องเที่ยวใหม่ ที่เน้นความผูกพัน ระหว่างผู้มาเยือนและเจ้าของบ้าน โดยผ่านการเรียนรู้ จากประสบการณ์จริงในทางศิลปะและวัฒนธรรม ของเมืองที่ ไปเยือน เพื่อที่จะนำไปสู่ความเข้าใจอย่างแท้จริงในพื้นที่ท่องเที่ยว

เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) แนวคิดที่พัฒนาอยู่บนฐานของสินทรัพย์สร้างสรรค์ (Creative assets) มีศักยภาพที่จะก่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ เกิดการสร้างรายได้ สร้างงาน ส่งเสริมการร่วมเป็นส่วนหนึ่งทางสังคม ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการพัฒนา มนุษย์ เศรษฐกิจสร้างสรรค์จึงครอบคลุมทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทรัพย์สิน ทางปัญญา และเป้าหมายทางการท่องเที่ยว โดยมหัวใจสำคัญของการพัฒนาที่นำไปสู่อุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์

การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของ อุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ และ เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ชี้ให้เห็น ถึงศักยภาพของวัฒนธรรมทั้งใน รูปวัตถุและนามธรรม ที่เข้ามามีบทบาทและคุณค่า ในเชิง เศรษฐกิจที่จะช่วยในการพัฒนาประเทศ ส่งเสริมความหลากหลายของสังคม และวัฒนธรรม ส่วน เครือข่าย ของเมืองสร้างสรรค์ นำไปสู่ความ ภาคภูมิใจทางสังคมและวัฒนธรรม ของชุมชน สนับสนุนให้มีรูปแบบของการท่องเที่ยวใหม่ ที่เน้นความผูกพันระหว่างผู้มาเยือนและเจ้าของพื้นที่ โดยผ่านการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง อันจะนำมาซึ่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน พร้อมๆ กับความเข้มแข็งทางสังคมและวัฒนธรรม

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประกอบด้วย 2 ด้านสำคัญ คือ
(กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563)

ด้านที่ 1 นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จัดได้ว่าเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ (Niche Market) ซึ่งมีคุณลักษณะพร้อมที่จะเปิดรับความแปลกใหม่ที่อยู่นอกเหนือจากการเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม แต่ยังคงต้องการมีประสบการณ์อย่างใกล้ชิดกับชุมชนในท้องถิ่น ได้เรียนรู้ แก่นแท้ทางวัฒนธรรมและการดำรงชีวิตจากที่มีองค์ความรู้พื้นฐานมาบ้างแล้วส่วนหนึ่ง ทำให้การ แยกแยะระหว่างนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และนักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทำได้ยาก เนื่องจากสิ่ง ที่ต้องการเข้าไปสัมผัส และเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงยังคงอยู่ในบริบทด้านวัฒนธรรม

ด้านที่ 2 มิติและปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 3 มิติและปัจจัยสนับสนุน 6 ประการคือ

มิติพื้นที่ (Space) ปัจจัยพื้นฐานที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยเมืองและชุมชน และปัจจัยอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ ที่ครอบคลุม ตั้งแต่ผังเมืองในเชิง สัญฐานวิทยา ลักษณะทางสถาปัตยกรรม วิถีชีวิตในชุมชน ประวัติศาสตร์ สังคม วิทยาและจิตวิทยาของชุมชน อัตลักษณ์ที่สะท้อนตัวตนที่มีความ หลากหลายและมีการเปลี่ยนแปลงที่ ไม่หยุดนิ่ง เช่นเดียวกับเอกลักษณ์ ที่ถือเป็นลักษณะหนึ่งเดียวที่เป็นพื้นฐานสำหรับใช้เป็นจุดขายของ พื้นที่

มิติการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ที่เกิดขึ้นระหว่างนักท่องเที่ยวกับ จุดหมายปลายทางด้วยปัจจัยวัฒนธรรมที่มีชีวิตที่มีการสืบสานมาแต่ดั้งเดิม รวมถึงวัฒนธรรมที่ถูกสร้างใหม่ตลอดจนวัฒนธรรมร่วมสมัยทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น และปัจจัยประสบการณ์จริงที่นักท่องเที่ยวพึงได้รับ ซึ่งอาจเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นได้ในแต่ละบุคคล หรือเกิดขึ้นร่วมกับผู้อื่นโดยทั่วไป วิธีปฏิบัติหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นเสมือนสินค้าและบริการเพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์สามารถทำได้ทั้ง 2 วิธีคือ วิธีแรก เป็นการใช้ความคิดสร้างสรรค์สร้างให้เป็นกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว (Activity Based) ซึ่งเป็นรูปแบบที่เน้นการเข้าร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์ ของนักท่องเที่ยวด้วยตัวเอง และวิธีที่สอง เป็นการอาศัยวิถีชีวิตของ ความเป็นเมืองสร้างสรรค์ในการสร้างความดึงดูดใจให้กับนักท่องเที่ยว โดยอาจจะไม่ต้องให้นักท่องเที่ยวทำอะไรที่สร้างสรรค์ด้วยตัวเองเลย (Destination Based)

มิติตัวกลาง (Agents) หมายถึง แนวร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์ที่ประกอบด้วยปัจจัยคนในชุมชนหรือท้องถิ่นซึ่งได้รับ การถ่ายทอดภูมิปัญญา ทักษะ และความสามารถในการประยุกต์ให้ เข้ากับบริบทปัจจุบัน และปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างชุมชนที่เป็นเจ้าของบ้านและ นักท่องเที่ยว หรือเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม รวมถึงบทบาทขององค์กรบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ทำหน้าที่เสมือนคนกลางในการคิดค้นสินค้าหรือบริการและนำเสนอต่อนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย

4. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นกระบวนการที่สนับสนุนให้เกิดปฏิสัมพันธ์ของผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นกระบวนการในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือการดำเนินการใด ๆ อย่างมีเสรีภาพ ตามสิทธิและหน้าที่ของชุมชน ที่มีเป้าหมายหลักในการตอบสนองความต้องการร่วมกันของประชาชน โดยให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี และทัศนคติของบุคคลในชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมมือ ร่วมดำเนินการ ติดตามประเมินผล และร่วมรับผิดชอบหรือร่วมใช้ผลประโยชน์จากการดำเนินงานนั้น (รัถยานภิศ รัชตะววรรณ และคณะ, 2561: 233) ดังนั้นการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนจึงควรประกอบด้วย (1) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ปัญหาของชุมชน (2) การวางแผนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต (3) การกำหนดกิจกรรม (4) การดำเนินกิจกรรม และ (5) การประเมินผลกิจกรรม โดยให้ความสำคัญกับการใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการเข้ามามีส่วนร่วม หน่วยงานภาครัฐคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำหรืออำนวยความสะดวกเท่านั้น

Cohen and Uphoff (1980) แบ่งกระบวนการมีส่วนร่วมเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดโครงการจากความต้องการ 2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบการเข้าร่วมโครงการ การสนับสนุนการบริหารงานหรือการประสานความร่วมมือ รวมทั้งการร่วมปฏิบัติด้วยแรงงาน แรงเงิน และทรัพยากรอื่น ๆ 3. การมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์ เป็นการร่วมรับผิดชอบต่อผลที่จะเกิดขึ้นใน และ 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ที่ร่วมกันตรวจสอบผลการดำเนินงานตลอดจนการร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

Wenger (1998: 55-57) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง กระบวนการมีส่วนร่วมและมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นซึ่งจะส่งผลกระทบต่อกระบวนการ โดยการมีส่วนร่วมนี้เป็นทั้ง การกระทำและการเชื่อมโยงกันของบุคคลกับสังคมของบุคคลและกิจกรรมของสังคม การมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการซับซ้อนที่รวมถึงการกระทำ การพูดคุย การคิด ความรู้สึก และการเป็นเจ้าของของบุคคลทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งเอกลักษณ์การมีส่วนร่วม ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมไม่ใช่ความร่วมมือ (Collaboration) การมีส่วนร่วมรวมถึงความสัมพันธ์ที่มีความขัดแย้งกัน มีความประสานกลมกลืนกันมีความสนิทสนมกัน และยังมีการแข่งขันด้วย
- 2) การมีส่วนร่วมในชุมชนทางสังคมจะสร้างประสบการณ์และสร้างชุมชนประชาชนจะได้ทำงานจริง ๆ ในชุมชนของตน
- 3) การมีส่วนร่วมมีความหมายกว้างกว่าการผูกมัด เพราะรวมถึงการปฏิบัติที่เกิดจากการเจรจาต่อรองในกิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำ

Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981) ได้อธิบายขั้นตอนของการมีส่วนร่วมดังนี้ (อ้างใน สมบัติ นามบุรี, 2562)

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารการงานและการประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวก

และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมิน ผลนั้นสิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

ระดับของการมีส่วนร่วม

ระดับของการมีส่วนร่วม มีรูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วมมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดในการแบ่ง ดังนี้

1) การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำสุดแต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในส่วนต่างๆ การจัดนิทรรศการ เป็นต้น

2) การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่างๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะการแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ประชาชนรู้สึกมีส่วนร่วมที่แท้จริงในการพัฒนาสังคม

3) การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจเพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชน ว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือก ในการบริหารของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ เป็นต้น

4) ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจและมีการดำเนินกิจกรรมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5) การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นตอนที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่างๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจแก่ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด การทำโครงการและกิจกรรมต่างๆที่เกิดจากความต้องการของประชาชน เป็นต้น

ดังนั้น จากข้อความที่กล่าวมาทำให้รู้ว่าทั้งทางภาครัฐและภาคประชาชนควรมีการสร้างหลักการมีส่วนร่วมเข้าด้วยกัน เพื่อให้ต่างฝ่ายได้รับรู้ถึงปัญหาและความต้องการไปพร้อมกัน ประชาชนก็จะได้มีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นในการทำกิจกรรมและการพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นเพราะการมีส่วนร่วมเป็นหลักประกันที่สำคัญที่จะทำให้ประชาชนทุกคนดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

1) คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น เนื่องจากกระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชนจะช่วยสร้างความกระจ่างให้กับวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบาย และบ่อยครั้งที่การมีส่วนร่วมของประชาชนนำมาสู่การพิจารณาทางเลือกใหม่ๆ ที่น่าจะเป็นคำตอบที่มีประสิทธิผลที่สุดได้

2) ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง แม้ว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะต้องใช้เวลาและมีค่าใช้จ่ายมากกว่าการตัดสินใจฝ่ายเดียว แต่การตัดสินใจฝ่ายเดียวที่ไม่คำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชนนั้นอาจนำมาซึ่งการโต้แย้งคัดค้านหรือการฟ้องร้องกัน อันทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในระยะยาวเกิดความล่าช้าและความล้มเหลวของโครงการได้ในที่สุด

3) การสร้างฉันทมติการมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีข้อตกลงและผูกพันอย่างมั่นคงในระยะยาวระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกันช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มต่างๆ ลดข้อโต้แย้งทางการเมืองและช่วยให้เกิดความชอบธรรม

4) การนำไปปฏิบัติง่ายขึ้น การเข้ามามี ส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ประชาชนมีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้นและทันทีที่การตัดสินใจเกิดขึ้น พวกเขาก็อยากเห็นมันเกิดผลในทางปฏิบัติและยังอาจเข้ามาช่วยกันอย่างกระตือรือร้นอีกด้วย

5) การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่เลวร้ายที่สุด เพราะการเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่างๆ เข้ามาแสดงความต้องการและข้อห่วงกังวลตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจะช่วยลดโอกาสของการโต้แย้งและการแบ่งฝ่ายที่จะเป็นปัจจัยให้เกิดการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงได้

6) การคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรมเนื่องจากกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใส และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จะสร้างความน่าเชื่อถือต่อสาธารณชนและเกิดความชอบธรรมโดยเฉพาะเมื่อต้องการตัดสินใจในเรื่องที่มีการโต้แย้งกัน

7) การคาดการณ์ความห่วงกังวลและทัศนคติของสาธารณชน เพราะเมื่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้มาทำงานร่วมกับสาธารณชนในกระบวนการมีส่วนร่วมพวกเขาจะได้รับรู้ถึงความห่วงกังวล และมุมมองของสาธารณชนต่อการทำงานขององค์กรซึ่งจะทำให้เจ้าหน้าที่สามารถคาดการณ์ปฏิกิริยาตอบสนองของสาธารณชนต่อกระบวนการและการตัดสินใจขององค์กรได้

8) การพัฒนาภาคประชาสังคมประโยชน์อย่างหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือทำให้ประชาชนมีความรู้ทั้งในส่วนของเนื้อหาโครงการและกระบวนการตัดสินใจของรัฐรวมทั้งเป็นการฝึกอบรมผู้นำและทำให้ประชาชนได้เรียนรู้ทักษะการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการจัดการการท่องเที่ยว

แนวความคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นแนวคิดที่ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของประชาชนเอง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนรู้จักวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ที่ตนเองเป็นอยู่และพร้อมจะเปลี่ยนแปลงเมื่อจำเป็น กระบวนการพัฒนานี้จะเกิดไปด้วยความสมัครใจ ปราศจากการบังคับ ประชาชนจะมีบทบาทหลักในการพัฒนาสามารถพัฒนาและพึ่งตนเองได้ และผลแห่งการพัฒนานี้จะตกอยู่กับประชาชนในชุมชนนั่นเอง และการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการปูพื้นฐานให้มีการสร้างประชาธิปไตยขึ้นในชุมชนได้อย่างมั่นคง (มาศศุภา นิยมบุญจาช, 2558)

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2555: 45-46) จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูและกระตุ้นภาคการท่องเที่ยวให้ขยายตัวและเกิดความยั่งยืน และเพื่อเร่งรัดและสร้างศักยภาพในการหารายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้มีความพร้อมทั้งด้านคุณภาพการแข่งขัน และให้เกิดการสร้างรายได้และกระจายรายได้ควบคู่ไปกับการพัฒนาที่ยั่งยืน กำหนดยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ไปสู่การปฏิบัติโดยผ่านกลไกการมีส่วนร่วมทั้งในภาครัฐส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน สถาบันการศึกษาและภาคประชาชน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540, อ้างถึงใน ภราเดช พยัฒวิเชียร, 2543: 5) ได้ กล่าวถึง หลักการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน 10 หลักการ คือ

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using Resource Sustainable) ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญและเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว
2. การลดการบริโภคมากเกินไป (Reducing Over-consumption and Waste) และการลดของเสีย จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาวและ เป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว
3. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ (Maintaining Diversity) สังคม และวัฒนธรรม มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
4. การประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism in to Planning) เข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว
5. การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น (Supporting Local Economy) โดยพิจารณาด้านราคาและคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลายอีกด้วย

6. การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่น (Involving Local Communities) ในสาขา การท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่สร้างผลตอบแทนแก่ประชาชนและสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังช่วยยกระดับ คุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวอีกด้วย

7. การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ (Consulting Stakeholders and Public) ระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นในการที่จะร่วมงานไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งร่วมแก้ปัญหาและลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน

8. การฝึกอบรมบุคลากร (Training Staff) โดยสอดแทรกแนวคิดและวิธี ปฏิบัติในการ พัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับการบริการการท่องเที่ยว

9. การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล (Marketing Tourism Responsible) จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม ของแหล่งท่องเที่ยว และจะช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

10. การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ (Undertaking Research) จำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหา และเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และนักลงทุนและ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยยังได้กล่าวว่าคุณลักษณะสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ประกอบด้วย

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค ควรส่งเสริมและ พัฒนาการการท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างจริงจังก่อนการพัฒนาสู่การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ อย่างค่อยเป็นค่อยไป

2. การมีส่วนร่วมของ คนในท้องถิ่น (Local Participation) ควรส่งเสริมให้ ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโครงการต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของ ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่

3. ขอบเขตของการพัฒนาการท่องเที่ยว (Scale of Tourism Development) ควร พิจารณาอย่างรอบคอบ โดยให้ความสำคัญกับขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งนี้ควรพยายามผลักดันให้การท่องเที่ยวได้รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่นั้น ๆ

4. การใช้วัสดุและผลผลิตจากท้องถิ่น (Local Product) ควรสนับสนุนการใช้วัสดุที่ หาได้ในท้องถิ่นในการก่อสร้าง ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากผลผลิตต่าง ๆ ของคนท้องถิ่นซึ่งจะช่วย ลดดุลการค้ากับต่างประเทศได้ทางหนึ่ง และเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่นอีกด้วย

5. การกระจายรายได้ (Income Distribution) การพัฒนาการท่องเที่ยวควรเป็น รูปแบบที่จะนำรายได้เข้าท้องถิ่น นั้นให้มากที่สุดเพื่อประโยชน์ระยะยาวของชุมชน

6. การจ้างงาน (Employment) คุณภาพของงานสำหรับประชาชนในท้องถิ่นควรเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว กล่าวคือ มุ่งส่งเสริมรูปแบบของงานที่มีความน่าสนใจและได้รับผลตอบแทนสูง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2555: 12-13) กล่าวว่าเป้าหมายสำคัญที่สุดของการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น คือความพยายามที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งจะพิจารณาได้จากองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. ต้องดำเนินการในเรื่องขอบเขตความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการด้านการท่องเที่ยว
2. ต้องตระหนักต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการด้านการท่องเที่ยว
3. ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน
4. ต้องชี้้นำตามความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและประชาชนในชนบทท่องเที่ยว

สรุปการมีส่วนร่วมของชุมชนทางการท่องเที่ยว คือการส่งเสริมให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการในการบริหารจัดการการดำเนินงานการท่องเที่ยวชุมชน ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ การประเมินผล การแก้ปัญหา และการตัดสินใจ โดยที่ให้ชุมชนเป็นหลักในการบริหารจัดการ ทำให้ชุมชนสามารถเลี้ยงดูตนเองได้จากการท่องเที่ยวชุมชน เกิดการจ้างงาน สร้างรายได้จากการท่องเที่ยว รวมไปถึงทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมได้รับการอนุรักษ์และรักษาให้คงอยู่คู่ชุมชนอย่างยั่งยืน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กุลวดี ละม้านเงิน และเทิดชาย ช่วยบำรุง (2559) ได้ศึกษาศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวโดย ชุมชนในเขตพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ตามประเด็นความรู้ ทักษะ ทักษะคนดี และ สมรรถนะหลักของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า 1.ด้านความรู้ ชุมชนมีความรู้ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ ชีต ความสามารถในการรองรับ การตลาด และการมีส่วนร่วม ขาดความรู้ในด้านการจัดพื้นที่ทางการท่องเที่ยว 2. ด้านทักษะคนดี ชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชน 3. ด้านทักษะ ชุมชนสามารถสื่อสารภาษาท้องถิ่นและข้อมูลทางการท่องเที่ยวได้ ขาดทักษะด้านภาษาต่างประเทศ ด้านการบริการสามารถให้บริการอย่างเสมอภาค ขาดทักษะในการเป็น มัคคุเทศก์ท้องถิ่น การทำกิจกรรมการดูแลความปลอดภัย และการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ด้านการเป็น ผู้นำ มีความสามารถในการสร้างความ

ไว้วางใจ ความเชื่อมั่น การตัดสินใจและแก้ไขปัญหา การทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดีแต่ไม่สามารถวางแผนทางการท่องเที่ยวได้ และ 4. ด้านสมรรถนะหลัก ชุมชนมี ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นทำงานตามกฎระเบียบ ข้อบังคับและกติกาหาความรู้สื่อสารกับบุคคลที่เกี่ยวข้องสนับสนุนสินค้าให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคแก้ไขความขัดแย้ง ประสานงานกิจกรรม และยังขาดความสามารถริเริ่มโครงการวางแผนการเขียนแผนนโยบายการติดตามประเมินผล การพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงาน และการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ

จิราพร คงรอด (2561) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการในด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม - คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง โดยงานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เชิงเปรียบเทียบ โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มและการเก็บข้อมูลแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวจำนวน 400 คน โดยใช้การเลือกกลุ่มแบบเฉพาะกลุ่มเจาะจง จากงานวิจัยครั้งนี้สรุปผลได้ว่า นักท่องเที่ยวมีความต้องการในกิจกรรมท่องเที่ยวด้านอาหารพื้นบ้านมากที่สุด ระดับรองลงมาคือ ด้านงานงานฝีมือ ท้องถิ่น และวิถีชุมชน และด้านเกษตรกรรมตามลำดับ ในงานวิจัยครั้งนี้ยังพบอีกว่า นักท่องเที่ยวที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกันมีความต้องการเรื่องกิจกรรมการท่องเที่ยวแตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีอายุ เพศ การศึกษาที่แตกต่างกัน และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกันจะมีความต้องการด้านการท่องเที่ยวที่ไม่แตกต่างกัน โดยแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวตามอายุออกเป็น 2 ช่วงดังนี้ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีอายุต่ำกว่า 20 – 30 ปี จะมีความต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวเรื่องอาหารพื้นบ้าน และ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีช่วงอายุ 40 ปีขึ้นไป จะมีความต้องการการท่องเที่ยวในด้านเกษตรกรรม

ฐิตาภา บำรุงศิลป์ (2561) ได้ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดศรีสะเกษ โดยงานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทย 2) ศึกษาคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดศรีสะเกษ 3) ศึกษาความคิดและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดศรีสะเกษ 4) ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดศรีสะเกษ 5) เสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทยมุ่งเน้นเรื่องคุณค่า และการทำความเข้าใจในวัฒนธรรมที่มีรูปแบบกิจกรรมเรียนรู้ โดยต้องมีผู้ออกแบบ และต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนามรดกทางวัฒนธรรม 2) ระดับคุณค่าทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดศรีสะเกษโดยระดับอยู่ที่มากที่สุด และด้านสังคมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้รับความคิดเห็นในระดับมากที่สุด และชุมชนมีผลต่อการสร้างแนวคิดด้านการพัฒนาอย่างมากที่สุด 4) นักท่องเที่ยวส่วน

ใหญ่มีความสะดวกในการท่องเที่ยวในช่วงวันหยุด เสาร์ – อาทิตย์ ผ่านการบริการของบริษัทนำเที่ยวนอกจากนี้งานวิจัยดังกล่าวได้ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวโดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วนดังนี้ 1) องค์ประกอบ 2) คุณลักษณะ 3) กระบวนการ และ 4) กิจกรรม

นอกจากความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ วงศ์วิภา โถสุวรรณจินดา และ สุวารีย์ นามวงศ์ (2562) ได้ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กับอัตลักษณ์โดยเน้นเรื่องอาหารไทย โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษาและแนะแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และอัตลักษณ์อาหารไทยอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ผลการวิจัยพบว่า หลักการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประกอบไปด้วย 6 องค์ประกอบ คุณค่าและประสบการณ์ การนำเสนอเนื้อหาของกิจกรรม ความชัดเจนของกิจกรรม กิจกรรมที่มีความแปลกใหม่จากกิจกรรมที่เคยมีอยู่แล้ว ความคุ้มค่าที่จะเข้าร่วมกิจกรรม และรูปแบบกิจกรรมที่แปลกใหม่ โดยองค์ประกอบใหญ่ที่สุดคือ องค์ประกอบแรก คือการจัดกิจกรรมที่มีคุณค่าและมีความหมายและผู้เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องได้ประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม

หลาน หลาน ชาง เคเบ็ท แบล็คแมน และ ยู ซิน หวง (2554) ได้ศึกษา การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การตรวจสอบเบื้องต้นเกี่ยวกับแรงจูงใจ ประสบการณ์ การรับรู้คุณค่า และความตั้งใจของนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจ ประสบการณ์ การรับรู้คุณค่าของนักท่องเที่ยว และทัศนคติความตั้งใจสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 2) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการทางการท่องเที่ยวที่ผสมผสานแนวคิดความคิดสร้างสรรค์ 3) เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวด้วยการพัฒนารูปแบบของประสบการณ์ที่กระตือรือร้นและยาวนานขึ้น การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจิตวิทยาการบริโภคของนักท่องเที่ยวในบริบทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การศึกษาเชิงประจักษ์ดำเนินการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ยอดนิยม 3 แห่ง ได้แก่ Meinong, Shuili และ Yingge ซึ่งตั้งอยู่ในภาคเหนือกลาง และใต้ของไต้หวันตามลำดับ สถานที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เหล่านี้ให้บริการเครื่องปั้นดินเผา งานฝีมือ ศิลปะ เวิร์กช็อป และกิจกรรมสร้างสรรค์อื่นๆ ที่ผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่นแท้ ๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยประสบการณ์ที่เต็มเต็มและมีความหมายผลการวิจัยพบว่าประสบการณ์การท่องเที่ยวในสถานที่ที่มีอิทธิพลมากที่สุดของความตั้งใจในการกลับมาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแง่ของขนาดของค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน ความแปรปรวนเฉพาะของปัจจัยจูงใจและคุณค่าที่รับรู้ขึ้นน้อยเกินไปที่จะมีนัยสำคัญทางสถิติที่จะอธิบายความตั้งใจในการกลับมาเยี่ยมชมอีกครั้ง การศึกษาครั้งนี้มีส่วนช่วยให้อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในไต้หวันมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่รวมเอาวัฒนธรรมและศิลปะท้องถิ่นที่แท้จริงในการเสริมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยว

เกร็ก ริชาร์ดส์ (2563) ได้ศึกษาความสร้างสรรค์ที่มีผลต่อการสร้าง เมืองแห่งการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการออกแบบ สถานที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การเปลี่ยนแปลงของจุดสนใจทางทฤษฎีจากบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ไปสู่ย่านสร้างสรรค์หรือสถานที่ต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาด้านการสร้างสถานที่สร้างสรรค์ จากผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ต้องมีกลยุทธ์ที่มีความละเอียดอ่อน ต่อบริบทของท้องถิ่น และปฏิบัติตามหลักการออกแบบพื้นฐาน การสร้างสถานที่อย่างสร้างสรรค์ รวมถึงการพิจารณาทรัพยากร ความหมาย และความคิดสร้างสรรค์ ขับเคลื่อนด้วยวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน การมีส่วนร่วม และการจัดการการท่องเที่ยวต้องมีความสอดคล้องกันในหลายส่วนเกี่ยวข้อง

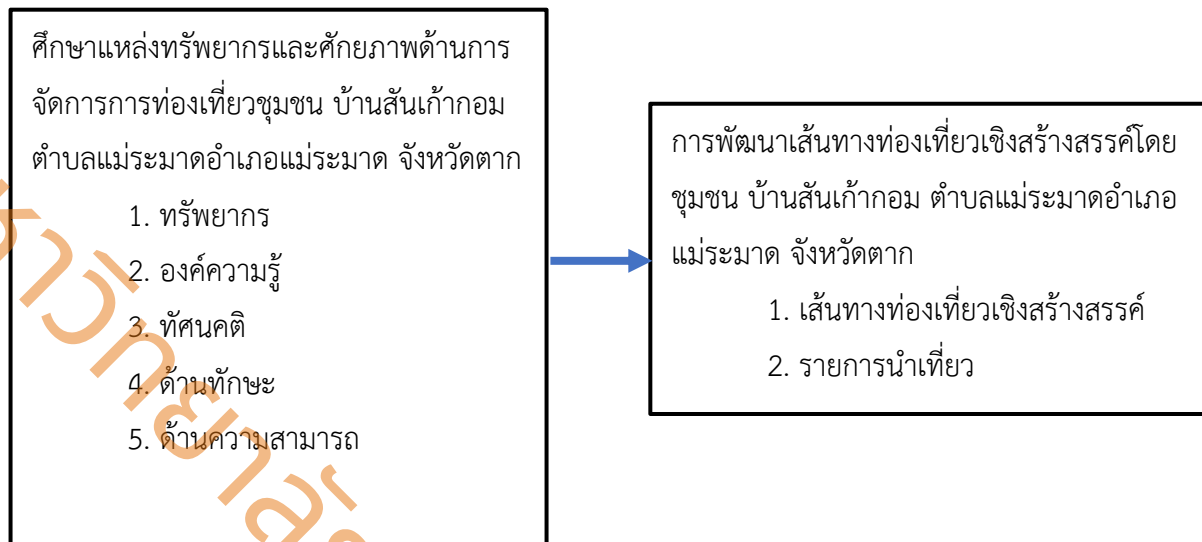
เกศสุดา โภคานิตย์ และคณะ (2563) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารทุนชุมชนแบบบูรณาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนบ้านขาม ตำบลบ้านขาม อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ โดยวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการบริหารจัดการทุนชุมชน แบบบูรณาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก ผลการวิจัยพบว่า 1. ทุนชุมชน (ทุนที่ไม่ใช่เงิน) ได้แก่ 1) ทุนมนุษย์ มีผู้นำชุมชนที่เข้าใจปัญหาชุมชนเป็นอย่างดี 2) ทุนภูมิปัญญา คือ ระบบเครือญาติ และการให้ความเคารพนบอนุสาวโรโส 3) ทุนด้านทรัพยากรและ ธรรมชาติ มีความสมบูรณ์สามารถปลูกพืชเศรษฐกิจได้ และ 4) ทุนที่เป็นที่ดิน เครื่องจักร วัสดุอุปกรณ์ ต่าง ๆ ส่วนทุนชุมชน (ที่เป็นเงินตรา) ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนหมู่บ้าน กองทุนชุมชน กองทุนแม่บ้าน ธนาคารข้าว กองทุนตำรวจอาสา กองทุนปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ กองทุนยา กองทุนประปา กองทุนพัฒนาหมู่บ้าน กองทุนสวัสดิการชุมชน ฅาปนกิจสงเคราะห์ และศูนย์สาธิตการตลาดและปั้มน้ำมัน 2. การบริหารจัดการทุนชุมชนแบบบูรณาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนริเริ่มโดยผู้นำชุมชน ได้นำเงินจากกองทุนต่าง ๆ ในชุมชนมารวมเป็นกองทุนบูรณาการ โดยให้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและกองทุนหมู่บ้านเป็นหลักในการบริหารจัดการ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ พอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกัน รอบรู้ รอบคอบ และ หลักคุณธรรม 5 ประการ คือ ความซื่อสัตย์ ความไว้วางใจ ความเสียสละเพื่อส่วนรวม ความรับผิดชอบ รวมกัน และความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ผลกำไรจะนำมาปันผลให้กับสมาชิกในสิ้นปี

อรไท ครุฑเวโซ, สภทรา สังข์ทอง และวรพจน์ ตรีสุข (2563) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมชุมชนชาวเลบ้านแหลมตึกแก จังหวัดภูเก็ต มีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนบ้านแหลมตึกแก และเพื่อร่วมหาแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวางแผน การกำหนดนโยบาย และการสนับสนุนจากรัฐท้องถิ่นอย่างเป็นทางการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จากผู้ร่วมวิจัย 4 ฝ่าย คือ ชุมชน นักวิจัย ตัวแทน

ภาคเอกชน และนักพัฒนาท้องถิ่นจากเทศบาลท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนชาวเลบ้านแหลม ตึกแกมีศักยภาพโดดเด่นทางวัฒนธรรมเชิงชาติพันธุ์ จุดแข็งของหมู่บ้าน คือ อัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ ภาษา ศิลปะการแสดง จุดอ่อน คือ ความไม่พร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก บุคลากรด้านการท่องเที่ยวภาคชุมชน โดยมีโอกาสจากนโยบายการท่องเที่ยวของภาครัฐในท้องถิ่นที่ให้การสนับสนุนเรื่องงบประมาณและสถานที่ และอุปสรรคที่สำคัญ คือ ความต่อเนื่องของการสนับสนุนจากภาครัฐที่เกี่ยวข้อง การวิจัยอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน เสนอด้านแนวทางพัฒนาและบริหารจัดการ 10 ด้าน คือ สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการ การบริหารรายได้ ความร่วมมือ ความปลอดภัย การตลาด ทรัพยากรมนุษย์ การมีส่วนร่วม การจัดการผลิตภัณฑ์ และงานสถาปัตยกรรม รวมถึงเสนอหลักการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน

สร้อยญา เจริญศิริ และ ศรีนัย เจริญศิริ (2566) ทำการศึกษาวิจัย ศักยภาพชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนยลวิถี ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนยลวิถี ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี และเพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชนยลวิถี ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ชุมชนบ้านเชียง ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี เป็นชุมชนที่มีศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่น อาทิ การทอผ้า การจักสาน การปั้นหม้อเขียนสี รวมถึงอาหารพื้นบ้าน มีการวางแผนการท่องเที่ยว "ตามรอยดินดำอารยธรรมบ้านเชียง" เพื่อท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสร้างสรรค์ของบ้านเชียง ณ บ้านอาร์โฮมสเตย์ อาหารพื้นบ้าน และอาหารต้อนรับนักท่องเที่ยว ซึ่งกระบวนการต่าง ๆ มีการประสานงานร่วมด้วยช่วยกันในการจัดกิจกรรม โดยใช้กระบวนการระดมความคิดจากคนในชุมชน ร่วมวางแผน ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ เชื่อมโยงด้วยพลังบวร บ้าน วัด โรงเรียน และส่วนราชการ ในกิจกรรมสอดคล้องกันใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านศาสนา ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และด้านการรักษาวัฒนธรรมที่ดีงาม นอกจากนี้ในชุมชนบ้านเชียงยังมีศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นศูนย์เรียนรู้การทำนา ทำปุ๋ยหมัก ปลูกผักปลอดสารพิษ ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปั้นหม้อเขียนสี ศูนย์การเรียนรู้ทอผ้าย้อมคราม ศูนย์เรียนรู้ด้านการออกแบบลายผ้า การมัดหมี่ การย้อมผ้าด้วยคราม การทอผ้า ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นได้สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน และมีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ อาทิ กลุ่มปั้นหม้อเขียนสี กลุ่มโฮมสเตย์เชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม กลุ่มเพื่อนรำ กลุ่มอาหารแปรรูป กลุ่มทอผ้าย้อมคราม กลุ่มจักสาน กลุ่มมัดคุเทศก์ กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มทำเกษตรผสมผสาน มีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรของกลุ่มต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาดอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ซึ่งมีขั้นตอนแยกตามวัตถุประสงค์ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาทรัพยากรและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ในการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนนี้จะได้แก่ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญาและวิถีชีวิตท้องถิ่น ตัวแทนผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการในชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในพื้นที่บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาดอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก รวมถึงหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพและการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

กลุ่มตัวอย่าง ในการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนนี้จะใช้วิธีการการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม เพื่อทำการคัดเลือกจากกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญาและวิถีชีวิตท้องถิ่น ตัวแทนผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการในชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน รวมถึงหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพและการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ดังนี้

1. คัดเลือกจากปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญาและวิถีชีวิตท้องถิ่น ชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก จำนวน 5 ตัวอย่าง
2. คัดเลือกจากตัวแทนผู้นำชุมชนบ้านสันแก้วกอม ต.แม่ระมาด อ.แม่ระมาด จังหวัดตาก จำนวน 2 ตัวอย่าง
3. ตัวแทนผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จำนวน 2 ตัวอย่าง
4. ตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จำนวน 2 ตัวอย่าง
5. คัดเลือกจากผู้แทนหน่วยงานในพื้นที่จำนวน 10 ตัวอย่าง จาก 5 หน่วยงาน ดังนี้

5.1 องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก จำนวน 2 ตัวอย่าง

5.2 สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก จำนวน 2 ตัวอย่าง

5.3 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก จำนวน 2 ตัวอย่าง

5.4 สำนักงานเกษตรอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก จำนวน 2 ตัวอย่าง

5.5 ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษา อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก จำนวน 2 ตัวอย่าง

วิธีการดำเนินการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลการวิจัยครั้งนี้จะใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีประเด็นในการเก็บข้อมูล ตัวอย่างเช่น สภาพทั่วไปของชุมชน ศักยภาพของชุมชนด้านการท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งความต้องการของชุมชนและข้อเสนอแนะในการพัฒนาการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้ากอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นเนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้ากอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก วิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

ในการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 2 จะเป็นการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้ากอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก โดยจะมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

2.1. ขั้นตอนการประชุมเพื่อร่างรูปแบบการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยชุมชน บ้านสันแก้ากอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก โดยผู้วิจัยดำเนินการสรุปและสังเคราะห์ข้อมูลจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยนำร่างรูปแบบการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้ากอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอ

แม่ระมาด จังหวัดตาก ที่นักวิจัยได้ทำการสรุป สังเคราะห์ และสร้างรูปแบบ นำเสนอต่อกลุ่มตัวอย่าง ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อให้ร่วมวิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะ แนวทางเป็นไปได้ เมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ เพื่อจัดทำร่างแผนที่เส้นทางการท่องเที่ยว

2.2. ขั้นตอนการร่างรูปแบบการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก โดยผู้วิจัยดำเนินการสรุปและสังเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม แล้วนำมาสร้างเป็นร่างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก โดยจัดทำเป็นแผนที่เส้นทางการท่องเที่ยว

2.3. ขั้นตอนทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก โดยผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวมาทดสอบเสมือนจริงในชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

2.4. ขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก จากการทดสอบเสมือนจริงในชุมชนโดยการประชุมกลุ่มของนักวิจัย

2.5. ขั้นวิพากษ์รูปแบบ นำร่างรูปแบบการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วส่งให้ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ให้ข้อเสนอแนะและแนวทางเป็นไปได้ พร้อมปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของ ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.5.1 ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวชุมชน 1 คน

2.5.2 ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านแหล่งเรียนรู้ของชุมชน 1 คน

2.5.3 ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสังคมและชุมชน 1 คน

2.6. ขั้นตอนการจัดทำรูปแบบ ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก จากข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในรูปแบบแผนที่ท่องเที่ยว

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอมะละแคว จังหวัดตาก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และแบบประเมินการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชาชนชาวบ้านด้านภูมิปัญญาและวิถีชีวิตท้องถิ่น ตัวแทนผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการในชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน รวมถึงหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพและการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลแม่ระมาด อำเภอมะละแคว จังหวัดตาก ผลการศึกษานำเสนอโดยลำดับดังนี้

1. ผลการศึกษาแหล่งทรัพยากรและศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอมะละแคว จังหวัดตาก
2. ผลการศึกษาความต้องการของชุมชนและข้อเสนอแนะในการพัฒนาการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอมะละแคว จังหวัดตาก
3. ผลการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอมะละแคว จังหวัดตาก

4.1. ผลการศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนศักยภาพของชุมชนด้านการท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปะวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า

1. ภูมิถิ่นชุมชน

การศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนศักยภาพของชุมชนด้านการท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปะวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในประเด็นของภูมิถิ่นชุมชนของพื้นที่บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอมะละแคว จังหวัดตาก ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ภูมิถิ่นด้านอาหาร ภูมิถิ่นด้านการเกษตร และภูมิถิ่นด้านวัฒนธรรมประเพณีชุมชน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า

1.1 ภูมิถิ่นชุมชนด้านอาหารท้องถิ่น สามารถรายงานผลการวิจัยโดยจำแนกรายการอาหารท้องถิ่นที่บ่งบอกถึงความมีเอกลักษณ์ด้านอาหารของท้องถิ่น โดยจำแนกเป็นรายการ

อาหารที่สามารถรับประทานได้ตลอดทั้งปี และอาหารที่รับประทานได้ในแต่ละเดือนหรือตามฤดูกาล ดังนี้

1) เดือนมกราคม พบว่า รายการอาหารท้องถิ่น มีจำนวน 11 รายการ ได้แก่ ยำยวม ตำมะเขือ ตำขงุน ส้มตำสันแก้วกอม น้ำพริกเสาะ น้ำพริก่อง แกงหน่อไม้ ยำหน่อไม้ น้ำพริกน้ำปู ก้วยยอบน้ำผึ้ง และชิงกรอบแก้ว

2) เดือนกุมภาพันธ์ พบว่า รายการอาหารท้องถิ่น จำนวน 10 รายการ ได้แก่ แกงหน่อไม้ ยำหน่อไม้ น้ำพริกน้ำปู น้ำพริกเสาะ น้ำพริก่อง ตำมะเขือ ตำขงุน ส้มตำสันแก้วกอม ก้วยยอบน้ำผึ้ง และชิงกรอบแก้ว

3) เดือนมีนาคม พบว่า รายการอาหารท้องถิ่น จำนวน 14 รายการ ได้แก่ แกงดอกก้าน แกงหน่อไม้ ยำหน่อไม้ น้ำพริกน้ำปู ตำเตา ยำผักเหี้ยด ยำยอดมะขาม ตำมะเขือ ตำขงุน ส้มตำสันแก้วกอม น้ำพริกเสาะ น้ำพริก่อง ก้วยยอบน้ำผึ้ง และชิงกรอบแก้ว

4) เดือนเมษายน พบว่า รายการอาหารท้องถิ่น จำนวน 14 รายการ ได้แก่ แกงดอกก้าน แกงหน่อไม้ ยำหน่อไม้ น้ำพริกน้ำปู ตำเตา ยำผักเหี้ยด ยำยอดมะขาม ตำมะเขือ ตำขงุน ส้มตำสันแก้วกอม น้ำพริกเสาะ น้ำพริก่อง ก้วยยอบน้ำผึ้ง และชิงกรอบแก้ว

5) เดือนพฤษภาคม พบว่า รายการอาหารท้องถิ่น จำนวน 13 รายการ ได้แก่ แกงดอกก้าน แกงเห็ดถอบ แกงหน่อไม้ ยำหน่อไม้ น้ำพริกน้ำปู ตำเตา ตำมะเขือ ตำขงุน ส้มตำสันแก้วกอม น้ำพริกเสาะ น้ำพริก่อง ก้วยยอบน้ำผึ้ง และชิงกรอบแก้ว

6) เดือนมิถุนายน พบว่า รายการอาหารท้องถิ่น จำนวน 11 รายการ ได้แก่ แกงเห็ดถอบ แกงหน่อไม้ ยำหน่อไม้ น้ำพริกน้ำปู ตำมะเขือ ตำขงุน ส้มตำสันแก้วกอม น้ำพริกเสาะ น้ำพริก่อง ก้วยยอบน้ำผึ้ง และชิงกรอบแก้ว

7) เดือนกรกฎาคม พบว่า รายการอาหารท้องถิ่น จำนวน 13 รายการ ได้แก่ แกงเห็ดถอบ แกงหน่อไม้ ยำหน่อไม้ น้ำพริกน้ำปู แกงเห็ดไขห่านไขเหลือง แกงเห็ดโคน ตำมะเขือ ตำขงุน ส้มตำสันแก้วกอม น้ำพริกเสาะ น้ำพริก่อง ก้วยยอบน้ำผึ้ง และชิงกรอบแก้ว

8) เดือนสิงหาคม พบว่า รายการอาหารท้องถิ่น จำนวน 14 รายการ ได้แก่ แกงหน่อไม้ ยำหน่อไม้ น้ำพริกน้ำปู แกงเห็ดไขห่านไขเหลือง แกงเห็ดโคน แกงเห็ดไร่ แกงผำ ตำมะเขือ ตำขงุน ส้มตำสันแก้วกอม น้ำพริกเสาะ น้ำพริก่อง ก้วยยอบน้ำผึ้ง และชิงกรอบแก้ว

9) เดือนกันยายน พบว่า รายการอาหารท้องถิ่น จำนวน 14 รายการ ได้แก่ แกงหน่อไม้ ยำหน่อไม้ น้ำพริกน้ำปู แกงเห็ดโคน แกงเห็ดไร่ ยาเพ็ญ แกงผำ ตำมะเขือ ตำขนุน ส้มตำ สันแก้วกอม น้ำพริกเสาะ น้ำพริกอ่อง กล้วยอบน้ำผึ้ง และชิงกรอบแก้ว

10) เดือนตุลาคม พบว่า รายการอาหารท้องถิ่น จำนวน 10 รายการ ได้แก่ แกงหน่อไม้ ยำหน่อไม้ น้ำพริกน้ำปู น้ำพริกเสาะ น้ำพริกอ่อง ตำมะเขือ ตำขนุน ส้มตำ สันแก้วกอม กล้วยอบน้ำผึ้ง และชิงกรอบแก้ว

11) เดือนพฤศจิกายน พบว่า รายการอาหารท้องถิ่น จำนวน 10 รายการ ได้แก่ แกงหน่อไม้ ยำหน่อไม้ น้ำพริกน้ำปู น้ำพริกเสาะ น้ำพริกอ่อง ตำมะเขือ ตำขนุน ส้มตำ สันแก้วกอม กล้วยอบน้ำผึ้ง และชิงกรอบแก้ว

12) เดือนธันวาคม พบว่า รายการอาหารท้องถิ่น จำนวน 11 รายการ ได้แก่ แกงหน่อไม้ ยำหน่อไม้ น้ำพริกน้ำปู ยำยวม น้ำพริกเสาะ น้ำพริกอ่อง ตำมะเขือ ตำขนุน ส้มตำ สันแก้วกอม กล้วยอบน้ำผึ้ง และชิงกรอบแก้ว

สรุปได้ว่า รายการอาหารที่บ่งบอกถึงความมีเอกลักษณ์ด้านอาหารของท้องถิ่น มีจำนวนทั้งสิ้น 21 รายการ จำแนกเป็นรายการอาหารท้องถิ่นที่สามารถรับประทานได้ตลอดทั้งปี มีจำนวน 10 รายการ ได้แก่ แกงหน่อไม้ ยำหน่อไม้ น้ำพริกน้ำปู น้ำพริกอ่อง น้ำพริกเสาะ ตำมะเขือ ตำขนุน ส้มตำ สันแก้วกอม กล้วยอบน้ำผึ้ง และชิงกรอบแก้ว และรายการอาหารที่สามารถหารับประทานได้ในแต่ละเดือนหรือตามฤดูกาล จำนวน 11 รายการ ได้แก่ ยำยวม แกงดอกก้าน ตำเตา ยำผักเสียด ยำยอดมะขาม แกงเห็ดถอบ แกงเห็ดไข่ห่านไข่เหลือง แกงเห็ดโคน แกงเห็ดไร่ แกงผำ และยาเพ็ญ ดังแสดงรายละเอียดตามภาพ

อาหาร	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	หมายเหตุ
1) แกลงตากวน													
2) เฝือกอบ (เสก)													
3) แกลงขมิ้น													
4) ขมิ้นขมิ้น													
5) รังจิ้งจก													
6) แกลงพริกขี้หนู													11/2-10/1/2021
7) แกลงคอก													
8) แกลงคอก/คอกขมิ้น													
9) ขมิ้นขมิ้น/ขมิ้นขมิ้น													
10) อหิชา (คอก)													
11) 11/คอก													
12) ขมิ้นคอก													
13) ขมิ้นคอก/คอก													
14) ขมิ้นคอก													
15) ขมิ้นคอก/คอก													
16) ขมิ้นคอก/คอก													
17) ขมิ้นคอก/คอก													
18) ขมิ้นคอก/คอก													
19) ขมิ้นคอก/คอก													
20) ขมิ้นคอก/คอก													

ภาพที่ 4.1 แสดงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลปฏิทินชุมชนด้านอาหารท้องถิ่นพื้นที่บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

1.2 ปฏิทินชุมชนด้านการเกษตรในพื้นที่ จากการศึกษาวิจัยพบว่า กิจกรรมทางการเกษตรของชุมชนเป็นการเพาะปลูกพืชไร่และพืชสวน โดยสามารถจำแนกกิจกรรมทางการเกษตรและผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรในชุมชนในแต่ละช่วงเดือน นับตั้งแต่ขั้นตอนการเพาะปลูกจนกระทั่งถึงขั้นตอนการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร ได้ดังนี้

1) เดือนมกราคม เป็นช่วงเวลาแห่งการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร 9 ชนิด ที่สามารถเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวตลอดทั้งปี ได้แก่ ข้าวโพดข้าวนึ่ง (ข้าวโพดข้าวเหนียว) หรือข้าวโพดต้ม ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วเขียว และขนุน และผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล 2 ชนิด ได้แก่ ผักกาดจ้อน (กวาดจ้อง) และขมิ้น ที่อยู่ในช่วงปลายฤดูกาลเก็บเกี่ยว

2) เดือนกุมภาพันธ์ เป็นช่วงเวลาแห่งการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร 9 ชนิด ที่สามารถเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวตลอดทั้งปี ได้แก่ ข้าวโพดข้าวนึ่ง (ข้าวโพดข้าวเหนียว) หรือข้าวโพดต้ม ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วเขียว และขนุน

และเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาลอีก 1 ชนิดคือ หน่อไม้ไร่ (หน่อไม้ป่า) รวมถึงเป็นช่วงเริ่มต้นฤดูกาลเพาะปลูกสินค้าเกษตร 1 ชนิด ได้แก่ เพาะกล้ากะหล่ำปลี

9) เดือนกันยายน เป็นช่วงเวลาแห่งการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร 9 ชนิด ที่สามารถเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวตลอดทั้งปี ได้แก่ ข้าวโพดข้าวนึ่ง (ข้าวโพดข้าวเหนียว) หรือข้าวโพดต้ม ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วลิสง และเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาลอีก 2 ชนิดคือ หน่อไม้ไร่ (หน่อไม้ป่า) และข้าวโพดไร่ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) รวมถึงเป็นช่วงปลายของฤดูกาลเพาะปลูกสินค้าเกษตร 1 ชนิด ได้แก่ การย้ายกล้ากะหล่ำปลีลงแปลงปลูก

10) เดือนตุลาคม เป็นช่วงเวลาแห่งการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร 9 ชนิด ที่สามารถเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวตลอดทั้งปี ได้แก่ ข้าวโพดข้าวนึ่ง (ข้าวโพดข้าวเหนียว) หรือข้าวโพดต้ม ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วลิสง และเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาลอีก 3 ชนิดคือ หน่อไม้ไร่ (หน่อไม้ป่า) เกี้ยวข้าวตอก (กข10) และโมข้าวโพดไร่ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) รวมถึงเป็นช่วงเริ่มต้นฤดูกาลเพาะปลูกสินค้าเกษตร 1 ชนิด ได้แก่ การลงเมล็ดข้าวโพดนา (เก็บเมล็ดพันธุ์) นอกจากนี้ในช่วงเดือนตุลาคมยังเป็นช่วงออกดอกของสินค้าเกษตร 1 ชนิด คือ ยวม

11) เดือนพฤศจิกายน เป็นช่วงเวลาแห่งการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร 9 ชนิด ที่สามารถเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวตลอดทั้งปี ได้แก่ ข้าวโพดข้าวนึ่ง (ข้าวโพดข้าวเหนียว) หรือข้าวโพดต้ม ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วลิสง และเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาลอีก 2 ชนิด ได้แก่ ข้าวเหนียว (กข6) และข้าวเจ้าหอมมะลิ รวมถึงเป็นช่วงเริ่มต้นฤดูกาลเพาะปลูกสินค้าเกษตร 1 ชนิด คือ หน่อไม้ไร่ (หน่อไม้ป่า) และช่วงปลายฤดูกาลเพาะปลูกสินค้าเกษตร 1 ชนิด คือ การลงเมล็ดข้าวโพดนา (เก็บเมล็ดพันธุ์) นอกจากนี้ในช่วงเดือนพฤศจิกายนยังเป็นช่วงออกดอกของสินค้าเกษตร 1 ชนิด คือ ยวม

12) เดือนธันวาคม เป็นช่วงเวลาแห่งการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร 9 ชนิด ที่สามารถเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวตลอดทั้งปี ได้แก่ ข้าวโพดข้าวนึ่ง (ข้าวโพดข้าวเหนียว) หรือข้าวโพดต้ม ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วลิสง และเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาลอีก 3 ชนิด ได้แก่ กะหล่ำปลี ผักกาดจ้อน (กวางตุ้ง) และยวม

สรุปได้ว่า รายการผลผลิตทางการเกษตรของพื้นที่ประกอบด้วย 20 ชนิด จำแนกเป็นผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ตลอดทั้งปี จำนวน 9 ชนิด ได้แก่ ข้าวโพดข้าวนึ่ง (ข้าวโพดข้าวเหนียว) หรือ ข้าวโพดต้ม ถั่วฝักยาว ถั่วฝักยาว กว๊านน้ำว้า ถั่วฝักยาวหอมทอง หน่อไม้หวาน ผักกูด ผักหวานบ้าน ชะอม ผักเสี้ยว ขนุน และผลผลิตทางการเกษตรที่เก็บเกี่ยวได้ตามฤดูกาล จำนวน 11 ชนิด ได้แก่ ข้าวเหนียว (กข6) ข้าวเจ้าหอมมะลิ ข้าวตอก (กข10) ข้าวโพดไร่ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) ข้าวโพดนา (เก็บเมล็ดพันธุ์) มันสำปะหลัง กะหล่ำปลี ผักกาดจ้อน (กวางตุ้ง) หน่อไม้ไร่ (หน่อไม้ป่า) ยวม และดอกเอื้องแลวดังแสดงรายละเอียดตามภาพ

พืชไร่	ฤดู	ฤดู	ฤดู	ฤดู	ฤดู	ฤดู	ฤดู	ฤดู	ฤดู	ฤดู	ฤดู	หมายเหตุ
ข้าวเหนียว (กข 6)												
ข้าวตอก (กข 10)												
ข้าวโพดไร่ (กข 10)												
ข้าวโพดนา (กข 6)												
มันสำปะหลัง												
กะหล่ำปลี												
ผักกาดจ้อน												
หน่อไม้ไร่												
หน่อไม้ป่า												
ยวม												
ดอกเอื้องแลว												

ภาพที่ 4.2 แสดงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลปฏิทินชุมชนด้านการเกษตรในพื้นที่ บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

1.3 ปฏิทินชุมชนด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น จากการศึกษาวิจัยคณะผู้วิจัยพบว่าในพื้นที่บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก มีกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรม และประเพณีตลอดทั้งปี เว้นแต่ช่วงเข้าพรรษาที่ชาวชุมชนจะเว้นการจัดกิจกรรมต่างๆ เท่าที่จะสามารถทำได้ ซึ่งสามารถนำเสนอกิจกรรมตามปฏิทินชุมชนทางด้านวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นเป็นรายเดือนได้ดังนี้

1) เดือนมกราคม กิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่ชาวชุมชนดำเนินการ ได้แก่ ประเพณีเผาข้าวหลาม และพิธีกรรมสืบชะตา นอกจากนี้ ยังมีประเพณีส่งเคราะห์หรืองานบวช หรืองานแต่งงานที่ชาวบ้านยังคงสามารถจัดได้ตลอดทั้งปี ยกเว้นช่วงเข้าพรรษาและเดือนคี่ตามปฏิทินเมือง รวมถึงประเพณีกวนข้าวทิพย์ซึ่งชาวบ้านนิยมกวนข้าวทิพย์กันตลอดทั้งปีโดยนิยมกวนในวันพระใหญ่ของแต่ละเดือน

2) เดือนกุมภาพันธ์ กิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่ชาวชุมชนดำเนินการ คือ ประเพณีเดือนห้า(นับตามปฏิทินเมือง) หรือพิธีไหว้ผีปู่ย่า และยังมีประเพณีส่งเคราะห์หรืองานบวช หรืองานแต่งงานที่ชาวบ้านยังคงสามารถจัดได้ตลอดทั้งปี ยกเว้นช่วงเข้าพรรษาและเดือนคี่ตามปฏิทินเมือง รวมถึงประเพณีกวนข้าวทิพย์ซึ่งชาวบ้านนิยมกวนข้าวทิพย์กันตลอดทั้งปีโดยนิยมกวนในวันพระใหญ่ของแต่ละเดือน

3) เดือนมีนาคม ไม่มีกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่ชาวชุมชนดำเนินการประจำปี แต่ยังมีประเพณีส่งเคราะห์ งานบวช งานแต่งงานที่ชาวบ้านยังคงสามารถจัดได้ตลอดทั้งปี ยกเว้นช่วงเข้าพรรษาและเดือนคี่ตามปฏิทินเมือง รวมถึงประเพณีกวนข้าวทิพย์ซึ่งชาวบ้านนิยมกวนข้าวทิพย์กันตลอดทั้งปีโดยนิยมกวนในวันพระใหญ่ของแต่ละเดือน

4) เดือนเมษายน กิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่ชาวชุมชนดำเนินการ ได้แก่ ประเพณีรดน้ำดำหัวคนเฒ่าคนแก่ ประเพณีไหว้พระเจ้าแก้ว ประเพณีกินข้าวแคบ ประเพณีเปลี่ยนผ้าห่มธาตุ และพิธีกรรมสืบชะตา นอกจากนี้ ยังมีประเพณีส่งเคราะห์ หรืองานบวช หรืองานแต่งงานที่ชาวบ้านยังคงสามารถจัดได้ตลอดทั้งปี ยกเว้นช่วงเข้าพรรษาและเดือนคี่ตามปฏิทินเมือง รวมถึงประเพณีกวนข้าวทิพย์ซึ่งชาวบ้านนิยมกวนข้าวทิพย์กันตลอดทั้งปีโดยนิยมกวนในวันพระใหญ่ของแต่ละเดือน

5) เดือนพฤษภาคม ไม่มีกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่ชาวชุมชนดำเนินการประจำปี แต่ยังมีประเพณีส่งเคราะห์ หรืองานบวช หรืองานแต่งงานที่ชาวบ้านยังคงสามารถจัดได้ตลอดทั้งปี ยกเว้นช่วงเข้าพรรษาและเดือนคี่ตามปฏิทินเมือง รวมถึงประเพณีกวนข้าวทิพย์ซึ่งชาวบ้านนิยมกวนข้าวทิพย์กันตลอดทั้งปีโดยนิยมกวนในวันพระใหญ่ของแต่ละเดือน

6) เดือนมิถุนายน กิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่ชาวชุมชนดำเนินการ คือ ประเพณีเดือนเก้า(นับตามปฏิทินเมือง) หรือพิธีไหว้ผีปู่ย่า และยังมีประเพณีส่งเคราะห์หรืองานบวช หรืองานแต่งงานที่ชาวบ้านยังคงสามารถจัดได้ตลอดทั้งปี ยกเว้นช่วงเข้าพรรษาและ

เดือนคี่ตามปฏิทินเมือง รวมถึงประเพณีกวนข้าวทิพย์ซึ่งชาวบ้านนิยมกวนข้าวทิพย์กันตลอดทั้งปีโดยนิยมกวนในวันพระใหญ่ของแต่ละเดือน

7) เดือนกรกฎาคม ไม่มีกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่ชาวชุมชนดำเนินการประจำปี เนื่องจากวิถีชุมชนถือปฏิบัติการงดเว้นการจัดกิจกรรมช่วงเข้าพรรษา รวมถึงประเพณีกวนข้าวทิพย์ซึ่งชาวบ้านนิยมกวนข้าวทิพย์กันตลอดทั้งปีโดยนิยมกวนในวันพระใหญ่ของแต่ละเดือน

8) เดือนสิงหาคม ไม่มีกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่ชาวชุมชนดำเนินการประจำปี เนื่องจากวิถีชุมชนถือปฏิบัติการงดเว้นการจัดกิจกรรมช่วงเข้าพรรษา รวมถึงประเพณีกวนข้าวทิพย์ซึ่งชาวบ้านนิยมกวนข้าวทิพย์กันตลอดทั้งปีโดยนิยมกวนในวันพระใหญ่ของแต่ละเดือน

9) เดือนกันยายน ไม่มีกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่ชาวชุมชนดำเนินการประจำปี เนื่องจากวิถีชุมชนถือปฏิบัติการงดเว้นการจัดกิจกรรมช่วงเข้าพรรษา รวมถึงประเพณีกวนข้าวทิพย์ซึ่งชาวบ้านนิยมกวนข้าวทิพย์กันตลอดทั้งปีโดยนิยมกวนในวันพระใหญ่ของแต่ละเดือน

10) เดือนตุลาคม มีกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่ชาวชุมชนดำเนินการประจำปีในช่วงใกล้ออกพรรษา คืองานตานก๋วยสลาก รวมถึงประเพณีกวนข้าวทิพย์ซึ่งชาวบ้านนิยมกวนข้าวทิพย์กันตลอดทั้งปีโดยนิยมกวนในวันพระใหญ่ของแต่ละเดือน

11) เดือนพฤศจิกายน มีกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่ชาวชุมชนดำเนินการประจำปี คืองานลอยกระทง นอกจากนี้ ยังมีประเพณีส่งเคราะห์ หรืองานบวช หรืองานแต่งงานที่ชาวบ้านยังคงสามารถจัดได้ตลอดทั้งปี ยกเว้นช่วงเข้าพรรษาและเดือนคี่ตามปฏิทินเมือง รวมถึงประเพณีกวนข้าวทิพย์ซึ่งชาวบ้านนิยมกวนข้าวทิพย์กันตลอดทั้งปีโดยนิยมกวนในวันพระใหญ่ของแต่ละเดือน

12) เดือนธันวาคม ไม่มีกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่ชาวชุมชนดำเนินการประจำปี แต่ยังมีประเพณีส่งเคราะห์ หรืองานบวช หรืองานแต่งงานที่ชาวบ้านยังคงสามารถจัดได้ตลอดทั้งปี ยกเว้นช่วงเข้าพรรษาและเดือนคี่ตามปฏิทินเมือง รวมถึงประเพณีกวนข้าวทิพย์ซึ่งชาวบ้านนิยมกวนข้าวทิพย์กันตลอดทั้งปีโดยนิยมกวนในวันพระใหญ่ของแต่ละเดือน

สรุปได้ว่า ปฏิทินชุมชนด้านวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนสันแก้วกอม ประกอบด้วย 14 กิจกรรม จำแนกเป็นประเพณีประจำปีที่เกิดขึ้นในแต่ละเดือน จำนวน 10 กิจกรรม ได้แก่ ประเพณีเผาข้าวหลาม ประเพณีสืบชะตา ประเพณีเดือนห้า ประเพณีรดน้ำดำหัวคนเฒ่าคนแก่ ประเพณีไหว้พระเจ้าแก้ว ประเพณีกินข้าวแคบ ประเพณีเปลี่ยนผ้าห่มธาตุ ประเพณีเดือนเก้า ประเพณีตานก้วยสลาก ประเพณีลอยกระทง และประเพณีที่จัดได้ทุกเดือนยกเว้นช่วงเข้าพรรษา และเดือนคี่ตามปฏิทินเมือง จำนวน 4 กิจกรรม ได้แก่ ประเพณีกวนข้าวทิพย์ ประเพณีส่งเคราะห์ งานแต่งงาน และงานบวช สามารถแสดงรายละเอียดตามภาพ ดังนี้

ประเพณี	ธค.	พ.ย.	ตค.	พ.ย.	ธค.	กค.	สค.	กย.	ตค.	พ.ย.	ธค.	หมายเหตุ
1. ประเพณีตานก้วยสลาก	✓											
2. ประเพณีเผาข้าวหลาม												กิจกรรม ขึ้นวัดอโศกมหาราช
3. ประเพณีสืบชะตา												ขึ้นในวันเสาร์ที่ 12 ตุลาคม / วันบวช คนบวช
4. ประเพณีกินข้าวแคบ												
5. ประเพณีเปลี่ยนผ้าห่มธาตุ												
6. ประเพณีเดือนเก้า												
7. ประเพณีลอยกระทง												
8. ประเพณีที่จัดได้ทุกเดือนยกเว้นช่วงเข้าพรรษา และเดือนคี่ตามปฏิทินเมือง												ทำบุญ 1 ขนอโศกมหาราช
9. ประเพณีกวนข้าวทิพย์												เดือน 9 (เดือน 6)
10. ประเพณีส่งเคราะห์												เดือน 9 / วันบวชบวช
11. งานแต่งงาน และงานบวช												

ภาพที่ 4.3 รายละเอียดการเก็บรวบรวมข้อมูลปฏิทินชุมชนด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ในพื้นที่บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

2. แผนที่ชุมชน

การศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนศักยภาพของชุมชนด้านการท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปะวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในประเด็นของแผนที่ชุมชนของพื้นที่บ้านสันแก้วกอม จากการการลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยการสำรวจ สัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อศึกษาสถานที่สำคัญของหมู่บ้านสันแก้วกอม ประกอบด้วย 7 สถานที่สำคัญ ได้แก่ 1. สถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา 2. สถานศึกษาและโรงเรียน 3. ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน

4. สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ 5. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว 6. สถานที่ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และ 7. ร้านค้าในชุมชน ผลการศึกษาพบว่า

1. สถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนบ้านสันแก้วกอม หมู่ 6 ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก รวมไปถึงประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง มีจำนวน 2 แห่ง ได้แก่

1.1 ศาสนสถานวัดดอนแก้ว เป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปหินอ่อนที่วัดดอนแก้วเป็นพระประธานสร้างขึ้นด้วยหินอ่อน ซึ่งเป็นวัสดุที่อ่อนแอและง่ายต่อการแกะสลัก พระพุทธรูปหินอ่อนนี้มีขนาดใหญ่และมีรายละเอียดที่ละเอียดอ่อน ถูกเชื่อว่าเป็นพระประธานองค์เดียวในประเทศไทยที่ทำด้วยหินอ่อนขนาดใหญ่ มีความสำคัญทางศาสนาและได้รับความเคารพและสักการะจากชาวจังหวัดตากและจังหวัดใกล้เคียง รวมถึงชาวพม่าที่มาลงบูชา ประดิษฐานอยู่ในอุโบสถของวัดดอนแก้วที่ตั้งอยู่ในอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก นักท่องเที่ยวและผู้มาลงบูชาสามารถเข้าชมและสักการะพระพุทธรูปได้ในบริเวณวัด มีการจัดพิธีกรรมและงานเทศกาลทางศาสนาต่าง ๆ ที่มีความสำคัญเป็นประจำวันตลอดปี

1.2 ศาสนสถานวัดป่าไม้ห้า เป็นวัดที่สร้างขึ้นด้วยความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านในหมู่บ้าน เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนาในชุมชน ภายในมีสิ่งก่อสร้างทางพระพุทธศาสนาอยู่หลายประเภท เช่น พระธาตุ ศาลากลางน้ำ กุฏิไม้สัก ประจำวัด ที่เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นที่เคารพสักการะของคนในชุมชน

2. สถานศึกษาและโรงเรียนในพื้นที่ชุมชนบ้านสันแก้วกอม หมู่ 6 ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก มีจำนวน 2 แห่ง ได้แก่

2.1 โรงเรียนอนุบาลเจริญวัย สถานศึกษาที่เปิดสอนให้กับนักเรียนระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษา มุ่งเน้นด้านพัฒนาการตามช่วงวัย ด้านวิชาการความรู้ และด้านคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้บุตรหลานในชุมชนได้เติบโตอย่างมีคุณภาพ สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.2 โรงเรียนศูนย์การศึกษาพิเศษ สถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ หรือตามอัธยาศัยจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความจำเป็นพิเศษตั้งแต่แรกพบความพิการให้กับนักเรียนทุกประเภทความพิการ รวมไปถึง

3. ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน เป็นสถานที่ดำเนินกิจกรรมของสมาชิกกลุ่มในชุมชน ประกอบกิจกรรมทั้งในในด้านการเกษตร ทัศนกรรมการงานฝีมือ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ในชุมชน ในพื้นที่บ้านสันแก้วกอม หมู่ 6 ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก มีจำนวน 4 แห่ง ได้แก่

3.1 ศูนย์การเรียนรู้กล้วยอบน้ำผึ้งแม่คำหล้า

3.2 ศูนย์การเรียนรู้สวนสมุนไพรป่าไร่

3.3 ศูนย์การเรียนรู้ไม้กวาดลุงสี

3.4 ศูนย์การเรียนรู้เคหะกิจชุมชนกล้วยอบน้ำผึ้งสันแก้วกอม

4. สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ จุดสักการะ ศูนย์รวมใจของประชาชน ในพื้นที่บ้านสันแก้วกอม หมู่ 6 ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก มีจำนวน 2 แห่ง ได้แก่

4.1 ศาลเจ้าพ่อคำหมื่น ซึ่งมีอยู่ 2 แห่งด้วยกัน คือ 1

4.2 ศาลเจ้าพ่อคำหมื่น จุดที่ 2

5. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ในพื้นที่บ้านสันแก้วกอม หมู่ 6 ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก มีจำนวน 1 แห่ง ได้แก่

5.1 ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน (ผู้ใหญ่แมน) เป็นสถานที่ทำการของผู้ใหญ่บ้านบ้านสันแก้วกอมหมู่ที่ 6 ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ซึ่งมีความพร้อมในเรื่องความกว้างขวางของสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เหมาะสมที่จะเป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

6. สถานที่ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เป็นสถานที่ที่เกิดจากการสร้างขึ้นของประชาชนในชุมชน รวมไปถึงเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ จนสามารถเป็นสถานที่พักผ่อนละท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ในพื้นที่บ้านสันแก้วกอม หมู่ 6 ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก มีจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ได้แก่

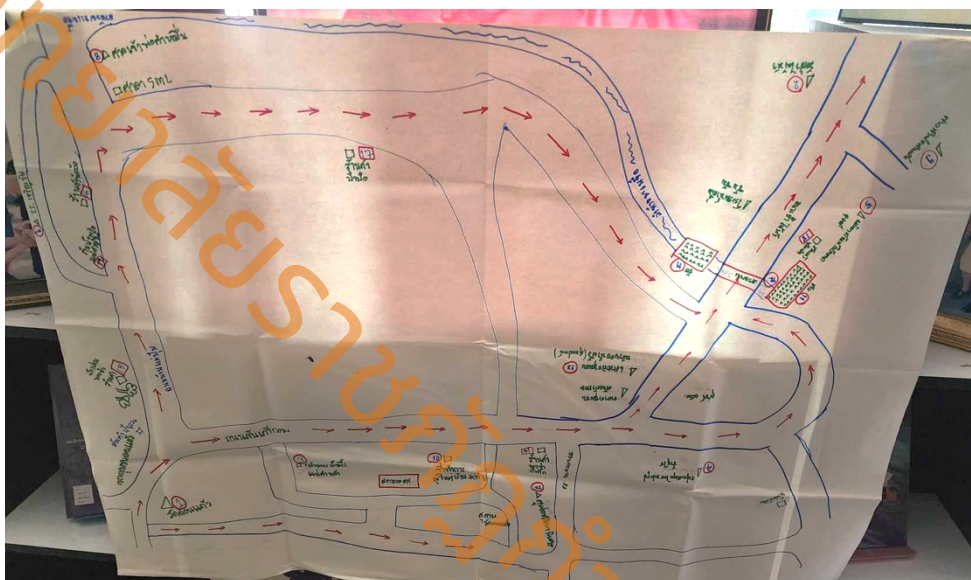
6.1 นาข้าวของหมู่บ้าน การทำเกษตรกรรมของคนในชุมชน ทำให้เกิดสถานที่ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติได้ ในช่วงเวลาที่ต้นข้าวกำลังเจริญเติบโตและมีการเปลี่ยนสีตามอายุการงอกงาม ทำให้เกิดความสวยงามของทุ่งนาข้าวในชุมชน

6.2 ลำห้วยของหมู่บ้าน ลำห้วยหม่องหาวเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ ที่ชาวบ้านใช้ในการทำการเกษตร รวมไปถึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามได้อีกด้วย

7. ร้านค้าในชุมชน เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนทรัพยากรชุมชนและจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค รวมไปถึงเป็นสถานที่พบปะพูดคุยในช่วงเทศกาลสำคัญหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นของคนในชุมชน ในพื้นที่บ้านสันแก้วกอม หมู่ 6 ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก มีจำนวน 6 แห่ง ได้แก่

- 7.1 ร้านป่าตึก
- 7.2 ร้านป่าเปรม
- 7.3 ร้านน้องอ้อ
- 7.4 ร้านป่าป้อ
- 7.5 ร้านน้องนิต
- 7.6 ร้านน้ำพริกยายแม่คำเอื้อย

สามารถแสดงรายละเอียดตามภาพ ดังนี้

ภาพที่ 4.4 รายละเอียดการเก็บรวบรวมข้อมูลประเด็นแผนที่ชุมชนในพื้นที่บ้านสัน
แก็กอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

3. ประวัติศาสตร์ชุมชน

ก่อนจะมีชุมชนบ้านสันแก็กอมบริเวณอำเภอแม่ระมาดได้รับการสันนิษฐานว่า เดิมทีเป็นที่อยู่อาศัยของชาวกะเหรี่ยงมาเป็นเวลากว่า 100 ปี จนได้มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตถึงปัจจุบัน ชาวบ้านชุมชนสันแก็กอมเดิมเป็นคนยอง ชาวเมืองยองซึ่งเป็นชาวลื้อได้อพยพมาจากเมืองเชียงรุ่ง และเมืองอื่น ๆ ในสิบสองปันนา และได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานครั้งใหญ่ในเมืองลำพูนและเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2348 ด้วยสาเหตุของสงคราม เจ้าเมืองยองพร้อมด้วยบุตรภรรยา น้องทั้ง 4 ญาติพี่น้อง ชุนนาง พระสงฆ์และไพร่พลจากเมืองยอง จำนวน 20,000 คนเข้ามาแผ้วถางเมืองลำพูนที่ร้างอยู่ ตั้งบ้านเรือนตามลุ่มน้ำแม่ทา น้ำแม่ปิง ผู้คนทั่วไปในแถบนั้นจึงเรียกคนที่มาจากเมืองยองว่า ชาวไทยอง และชาวไทยองบางส่วนได้อพยพย้ายมาจากจังหวัดลำพูน ลำปาง เชียงใหม่ ก่อนปีพุทธศักราช 2465

มาสู่หมู่บ้านสันแก้วกอม ต.แม่ระมาด อ.แม่ระมาด จังหวัดตาก โดยใช้เกวียนเป็นยานพาหนะหลัก และการเดินเท้า จากการบอกเล่าสรุปของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน ได้สรุปว่าหมู่บ้านนี้ได้รับการตั้งชื่อมาจากต้นไม้ชนิดหนึ่ง ชื่อต้นกอม โดยต้นกอม มีชื่อเรียกอีกชื่อว่าต้นพลับลา เนื่องจากในสมัยก่อนในบริเวณหมู่บ้านสันแก้วกอมมีต้นไม้ชนิดนี้จำนวนมาก ชาวบ้านเลยตั้งชื่อหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านสันแก้วกอมจนถึงปัจจุบัน โดยหมู่บ้านมีอายุรวมประมาณมากกว่า 150 ปี หรือประมาณปีพุทธศักราช 2416

ผู้นำชุมชนคนแรกของชุมชนบ้านสันแก้วกอม 1. ผู้ใหญ่มี 2. ผู้ใหญ่ปุ่น 3. ผู้ใหญ่สมัย 4. ผู้ใหญ่จันจิรา 5. ผู้ใหญ่ผ่าน 6. ผู้ใหญ่มูล 7. ผู้ใหญ่แมน การประชุมในสมัยก่อนจะใช้กระบอกไม้ไผ่ในการส่งเสียงเรียกชาวบ้านมาประชุม ในปัจจุบันการบริหารจัดการกิจการในหมู่บ้านสันแก้วกอมอยู่ภายใต้การกำกับดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ระมาด

ชุมชนสันแก้วกอมมีสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นหลัก คือ วัดดอนแก้ว ตั้งขึ้นเมื่อปี 2465 เป็นวัดแห่งแรกของชุมชนสันแก้วกอม และอำเภอแม่ระมาด วัดดอนแก้วมีพระพุทธรูปหินอ่อนที่เป็นที่เคารพนับถือ ได้อัญเชิญมาจากเมืองย่างกุ้ง ประเทศพม่าเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2465 โดยไปติดต่อขอยุขามาในราคา 800 รูปี โดยนำมาทางเรือผ่านเมืองมะละแหม่ง แล้วเดินทางต่อจนถึงท่าเรือจองโต ซึ่งจากท่าเรือแห่งนี้ครุบาชาวปี ได้ไปรับพระพุทธรูปหินอ่อนพร้อมญาติโยมและได้อัญเชิญขึ้นบนเกวียนแล้วเดินทางถึงเมืองกรุกกริก บ้านจ่อเฮ (บ้านกะเหรี่ยง) จากนั้นได้เดินทางมาถึงหมู่บ้านปางการ จนกระทั่งถึงหมู่บ้านเมียวตีริมแม่น้ำเมยประเทศพม่าตรงข้ามบ้านท่าสายลวด อำเภอแม่สอด ในปัจจุบัน จึงอัญเชิญลงจากเกวียน ข้ามแม่น้ำเมยเข้าเขตประเทศไทย ที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยผู้ก่อตั้งคนแรกคือ ครุบาชาวปี และเจ้าอาวาสรูปถัดไปคือหลวงพ่อผัด และปัจจุบันคือคุบาศาสตร์ และยังมีอีกหนึ่งจุดยึดเหนี่ยวจิตใจคือศาลเจ้าพ่อคำหมื่น

ชุมชนสันแก้วกอมมีเหตุการณ์ที่ก่อความเสียหายให้กับชาวบ้านในชุมชน เกิดอุทกภัยในปี พ.ศ. 2547 เกิดน้ำท่วมทั้งอำเภอแม่ระมาด โดยหมู่บ้าน หมู่ 2 หมู่ 3 หมู่ 4 หมู่ 5 หมู่ 6 บางส่วน สำหรับด้านการศึกษาเล่าเรียน ในอดีตชาวบ้านจะเป็นเรียนที่ชุมชนบ้านโฮ่อง ประมาณ 1 สัปดาห์ โดยใช้กระดานดำและกลับมาเรียนที่บ้านหมู่ 6 ใช้ดินสอและปากกาในการเขียนหนังสือ

การรักษาพยาบาลในสมัยก่อนจะใช้ภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้าน ชาวบ้านชุมชนสันแก้วกอมมีความเชื่อเกี่ยวกับการดูดวง ดูหมอล เพื่อการรักษาโรค หมอลดยาประจำหมู่บ้าน คือ ยายป้อม

4. ทุนชุมชน

หมายถึง สรรพสิ่งใดๆ ก็ตามที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และเกิดขึ้นจากฝีมือหรือมันสมองภูมิปัญญาที่มีมูลค่า หรือคุณค่าของมนุษย์ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม คน วัฒนธรรม ประเพณี หรือปัจจัยบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ รวมถึง เงิน ที่เป็นปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ ที่มีมูลค่าต่อการดำเนินวิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันด้วย ผลการศึกษาในพื้นที่ชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก พบว่า

4.1 ทุนมนุษย์ (Human Capital) หมายถึง ความรู้ความชำนาญด้านต่างๆ ของคนทุกเพศทุกวัยใน ชุมชน ได้แก่ ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านภูมิปัญญา เช่น ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ครู พระสงฆ์ กลุ่มองค์กรต่างๆ เด็กสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ เด็กกำพร้า เป็นต้น ในพื้นที่ชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก มีทุนมนุษย์ดังนี้

1. ความรู้ด้านภูมิปัญญาวัตถุดิบและสมุนไพรในท้องถิ่น

- องค์กรความรู้ด้านการหาวัตถุดิบในชุมชนเพื่อนำไปประกอบอาหาร เช่น การหาของป่า การล่าสัตว์เพื่อการบริโภค การสอยมดแดง
- องค์กรความรู้ด้านการหาพืชหรือสมุนไพรเพื่อประกอบอาหาร เช่น หาหน่อไม้ เก็บเห็ด

2. ความรู้ด้านแปรรูปอาหาร

- องค์กรความรู้ด้านการทำน้ำพริก การต้มน้ำปู
- องค์กรความรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกล้วย เช่น กล้วยอบน้ำผึ้ง กล้วยฉาบ
- องค์กรความรู้ด้านฆ่าและชิ้นส่วนสัตว์ เพื่อบริโภคและจำหน่าย
- องค์กรความรู้ด้านประกอบอาหารจากวัตถุดิบในชุมชน

3. ความรู้ด้านการเกษตรกรรม

- องค์กรความรู้ด้านการปลูกกล้วยา การปลูกผัก ทำนา ปลูกข้าวโพด ประมงน้ำจืด

4. ความรู้ด้านจิตอาสา สุขภาพอนามัย ในชุมชน

- ช่วยเหลือสังคม, อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.)
- จิตอาสากิจกรรมงานประเพณีต่างๆ งานปฐมนิพนธ์
- งานประกอบอาหาร

5. ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณี

- ทำบายศรีสู่ขวัญ สืบชะตา คาถาอาคม ประเพณี ความเชื่อ
- การทำไม้กวาดดอกหญ้า
- การแต่งหน้า เสริมความงาม
- พิธีกร นักประชาสัมพันธ์
- การแสดงศิลปวัฒนธรรมชุมชน

4.2 ทุนสังคม (Social Capital) หมายถึง ทรัพยากรทางสังคมที่ประชาชนใช้เพื่อการดำรงชีพ รวมทั้งความไว้วางใจ เชื่อใจ การยอมรับซึ่งกันและกันของคนในชุมชน กลุ่มองค์กร เครือข่ายภาค ประชาชน ภาคประชาสังคมที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ตลอดจนความเชื่อถือศรัทธา และ วัฒนธรรม ที่สืบทอดมายาวนาน ในพื้นที่ชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก มีทุนสังคมดังนี้

1. การรวมกลุ่มชุมชนรักสุขภาพ โดยมีกิจกรรม เช่น กลุ่มเต้นแอโรบิก กลุ่มออกกำลังกายตอนเย็น ชมรมแอโรบิกบ้านครูแหม เป็นต้น
2. กลุ่มแปรรูปผลผลิตชุมชนและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น
  - กลุ่มกล้วยอบน้ำผึ้ง ชิงกรอบแก้ว กลุ่มสมุนไพร
  - กลุ่มสมุนไพรชุมชนอบเตาถ่าน ขมิ้น
  - กลุ่มสมุนไพรชุมชนอบเตาถ่าน ตะไคร้
  - กลุ่มผลิตไม้กวาดดอกหญ้า
3. กลุ่มกองทุนหมู่บ้านหรือชมรมเพื่อการบริหารจัดการในชุมชน เช่น
  - กลุ่มกองทุนแม่
  - กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน
  - กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน
  - กลุ่มวิสาหกิจชุมชน
  - กลุ่มสตรีชุมชน
  - กลุ่มแม่บ้าน
  - กลุ่มผู้สูงอายุ
  - กลุ่มข้าวโพดเมล็ดพันธุ์ประกันราคา

- กลุ่มชาวนา
- กลุ่ม To be number one
- ชมรมนาฏศิลป์บ้านครูแหม
- กลุ่มช่างฟ้อนงานกฐิน
- พิทักษ์กาญจน์แม่ระมาด
- กลุ่มจิตอาสา
- กลุ่มเยาวชน
- กลุ่มภายใต้โครงการแก้ปัญหาความยากจน (กข.คจ.)

4.3. ทุนกายภาพ (Physical Capital) หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์ได้สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวก ต่อการดำเนินชีวิต หรือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิตที่สนับสนุนการดำรงชีพของประชาชน ได้แก่ การคมนาคมขนส่ง ระบบไฟฟ้า ประปา ระบบพลังงาน การสื่อสารโทรคมนาคม โบราณวัตถุ โบราณสถาน หรือสิ่งปลูกสร้างต่างๆ เป็นต้น ในพื้นที่ชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก มีทุนกายภาพ ดังนี้

1. โบราณวัตถุ โบราณสถาน
  - ศาสนสถานวัดดอนแก้ว
  - ศาลเจ้าพ่อคำหมื่น
  - ศาสนสถานวัดป่าไม้ห้า
  - สำนักสงฆ์มิ่งคลนิมิต
2. สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน
  - ถนนคนเดิน กาดโฮงต้า อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก
  - กาดหมั้วหรือตลาดสดตอนเช้าของอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก
  - ทุ่งนาข้าว
3. สถานที่พักผ่อนและส่งเสริมสุขภาพในชุมชน
  - สวนสุขภาพเทศบาลตำบลแม่ระมาด
4. สถานที่จำหน่าย แลกเปลี่ยน สินค้าและบริการ
  - ตลาดสดแม่ระมาด

4. **ทุนธรรมชาติ** (Natural Capital) หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เป็นตัวกำหนดศักยภาพในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชน ได้แก่ แหล่งน้ำ ธรรมชาติ ป่าไม้ ดิน น้ำ ภูเขา ทะเล เกาะ สัตว์ป่า แร่ธาตุ พลังงาน น้ำพุ พืชพันธุ์ ธัญญาหาร เป็นต้น ในพื้นที่ชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก มีทุนธรรมชาติ ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

- ถ้ำคอยหลวง
- สวนสมุนไพรมะเขือ
- ทุ่งนาทางเข้าหมู่บ้านป่าไม้
- ถ้ำผาแดง
- คอยผาแดง

2. แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ

- แหล่งน้ำธรรมชาติ ลำห้วยหม่องหวา
- ป่าชุมชน
- ลำห้วยหมื่นน้ำออกกรู
- สระหลวงสันแก้วกอม สระน้ำในพื้นที่ที่เป็นแหล่งน้ำและที่พักผ่อน
- ทุ่งนา และ ไร่ข้าวโพดของประชาชนในชุมชน

4.2 ผลการศึกษาความต้องการของชุมชนและข้อเสนอแนะในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาดอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก พบว่า

จากการศึกษาความต้องการของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ชุมชนได้มีการเสนอแหล่งทรัพยากรองค์ความรู้ สถานที่ และกิจกรรมสำคัญในชุมชน ที่ต้องการจะพัฒนาให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนอย่างสร้างสรรค์ โดยมีการเรียงลำดับความต้องการ ดังนี้

1. กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมที่ต้องการนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่

1. กิจกรรมบายศรีสู่ขวัญนักท่องเที่ยว
2. การแสดงประเพณีจากกะลา
3. การแสดงฟ้อนขันดอก

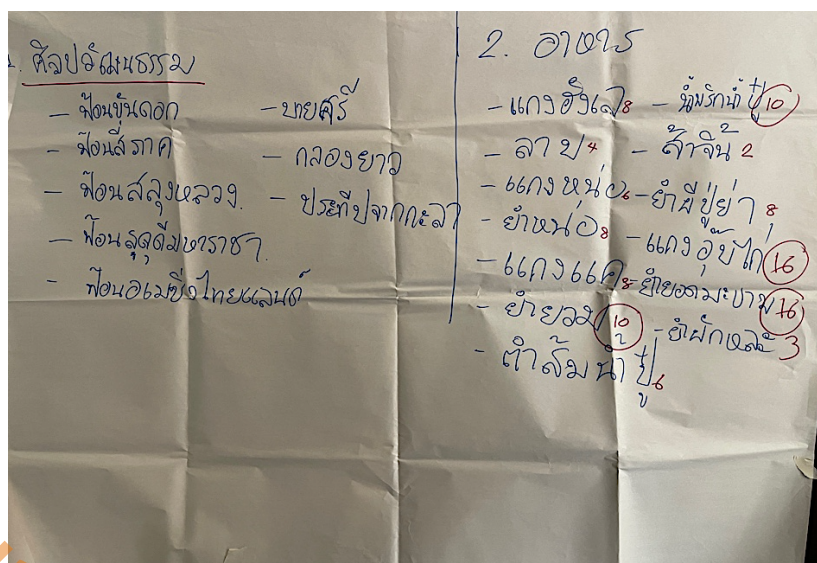
4. การแสดงฟ้อนสีภาค
5. การแสดงฟ้อนสูงหลวง
6. การแสดงฟ้อนสดุติมหาราชา
7. การแสดงรำกลองยาว
8. การแสดงฟ้อนเมฆังไทยแลนด์

2. ด้านอาหารและทรัพยากรที่ต้องการนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว เป็นอาหารในท้องถิ่นที่จะ

มีเป็นช่วงฤดูกาล ได้แก่

1. แกงอู้บไก่
2. ยำยอดมะขาม
3. น้ำพริกน้ำปู
4. ยำววม
5. แกงฮังเล
6. ยำฝี่ปูยา
7. ยำหน่อ
8. ตำส้มน้ำปู
9. แกงหน่อ
10. ลาบ
11. ยำผักห่อ
12. ส่าจิ้น

สามารถแสดงรายละเอียดตามภาพ ดังนี้

ภาพที่ 4.5 รายละเอียดการเก็บรวบรวมข้อมูลประเด็นด้านกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมและด้านอาหารที่ต้องการนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว ในพื้นที่บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

3. ด้านสถานที่ท่องเที่ยวที่ต้องการนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่

1. ศาสนสถานวัดดอนแก้ว สถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาอันเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวอำเภอแม่ระมาด ชาวอำเภอแม่สอด และอำเภอใกล้เคียง อีกทั้งยังมีชื่อเสียงในระดับประเทศ ตั้งอยู่ที่ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ภายในบริเวณวัดมีสิ่งที่น่าสนใจดังนี้

1. พระพุทธรูปหินอ่อนสีขาว ซึ่งเป็นงานประติมากรรมของชาวพม่า องค์พระแกะสลักด้วยหินอ่อนทั้งแท่งเป็นพระพุทธรูป 3 องค์ องค์แรกประดิษฐานที่ประเทศอินเดีย องค์ที่สองประดิษฐานที่ประเทศปากีสถาน และองค์ที่สามประดิษฐานที่วัดดอนแก้ว

2. วิหารสามครูบาเจ้า ประดิษฐานรูปจำลองครูบา ประกอบด้วย 1. ครูบาเจ้าศรีวิชัย 2. ครูบาขาวปี 3. ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนชาวภาคเหนือ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักนับถือระดับประเทศ

3. หอนาฬิกาเจ้าแม่ตะเคียนทอง สร้างจากต้นตะเคียนเก่าแก่ที่มีความกว้างถึง 6 คนโอบ โดยมีการแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนโคนของต้นให้ผู้ชมได้เห็นถึงความใหญ่ของต้น

ตะเคียนนี้ ส่วนต่อมากถูกนำไปสร้างเป็นศาลาพระพุทธรูปเมตตา และส่วนสุดท้ายทำเป็นหอนาฬิกา ภายในวัดดอนแก้ว

4. ศาลาภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปเหมือนพระเจ้าทันใจเก่าแก่ อายุราว 80 ปี อีกทั้งยังเป็นທີ່เก็บรักษาโบราณวัตถุ ข้าวของเครื่องใช้ของชาวบ้านในอดีตที่หาดูได้ยาก เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน สะท้อนวิถีชีวิตของประชาชนในอดีต

2. ศาสนสถานวัดป่าไม้ห้า เป็นศาสนสถานที่ชาวบ้านในตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ใช้เป็นสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และประเพณีต่างๆในพื้นที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ นับถือศรัทธาของชาวบ้านเป็นอย่างยิ่ง ภายในบริเวณวัดมีสิ่งที่น่าสนใจ ดังนี้ 1. พระธาตุประจำปีเกิด 2. ศาลากลางน้ำ 3. กุฏิไม้สัก

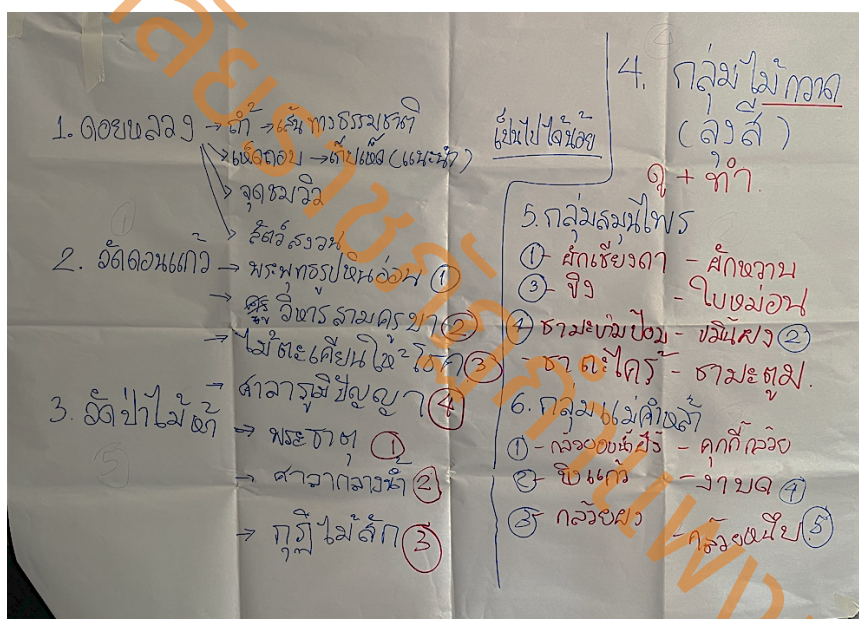
3. ดอยหลวง สถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติของอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ภายในมีลักษณะเป็นถ้ำลึก ที่สามารถเดินชมวิถีศึกษาเส้นทางธรรมชาติได้ เนื่องจากเป็นแหล่งธรรมชาติที่สมบูรณ์จึงเป็นแหล่งสงวนพันธุ์สัตว์ป่าอีกด้วย หากเป็นช่วงฤดูที่เห็ดเหาะหรือภาษาพื้นเมืองเรียกว่า “เห็ดถอบ” ก็สามารถพบเห็นชาวบ้านในพื้นที่ออกมาเก็บเห็ดกัน เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจและสามารถสร้างรายได้ให้เกิดในชุมชนอีกด้วย

4. กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้านการผลิตไม้กวาดดอกหญ้า ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก การรวมกลุ่มของคนในชุมชนสันแก้วกอม โดยมี นายสมบุญ กิวทา (ลุงสี) ปราชญ์ชาวบ้านผู้มีความรู้ในด้านการทำไม้กวาดดอกหญ้า เป็นผู้สอนให้กับสมาชิกและผู้สนใจในการทำไม้กวาดดอกหญ้า โดยนำทรัพยากรที่มีในชุมชนคือดอกหญ้าที่มีอยู่จำนวนมาก นำมาแปรรูปเป็นไม้กวาดเพื่อนำไปเป็นใช้ในครัวเรือนหรือเป็นของฝากตามเทศกาลต่างๆ โดยอาศัยองค์ความรู้และภูมิปัญญาในชุมชนมาประดิษฐ์ไม้กวาดดอกหญ้าที่มีความแข็งแรง ทนทาน ใช้งานสะดวก และอายุการใช้งานที่นานกว่าไม้กวาดทั่วไปที่จำหน่ายในท้องตลาด เป็นการสร้างงานสร้างรายได้ในครัวเรือนและประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต

5. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก สวนสมุนไพรอินทรีย์พื้นบ้านที่ใช้หลักการผสมผสานในการปลูกพืชผักสวนครัวและสมุนไพร ภายใต้แนวคิดที่ว่า กินผักปลอดภัย ได้สรรพคุณทางยา การรวมกลุ่มที่เข้มแข็งของชาวบ้านสันแก้วกอมและใกล้เคียง จึงเกิดวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพสันแก้วกอมขึ้นภายในสวนประกอบด้วยสมุนไพรหลากหลายชนิดให้ได้ชม ยกตัวอย่าง เช่น ผักเชียงดา ขมิ้น ขิง ผักหวาน ตะไคร้ ใบหม่อน มะขามป้อม หลู่รีแพร์ และอีกมากมาย นอกจากสมุนไพรภายในสวน

แล้วแล้วกลุ่มยังมีผลิตภัณฑ์ที่ได้แปรรูปจากสมุนไพรของกลุ่มเองเพื่อใช้งานในชุมชนและจำหน่าย ได้แก่ ชาเชียงดา ขมิ้นผง ชิงผง ชามะขามป้อม ชาตะไคร้ ชามะตูม เป็นต้น

6. กลุ่มแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้าน ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก การรวมตัวของประชาชนในชุมชนที่ต้องการพัฒนาและแปรรูปทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ให้สามารถสร้างอาชีพและเกิดรายได้ภายในครอบครัวไปถึงการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มกลุ่มแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านขึ้น นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจกลุ่ม สามารถเข้ามาศึกษากระบวนการผลิตและแปรรูปวัตถุดิบได้ทุกกระบวนการ ตั้งแต่การคัดเลือกวัตถุดิบ กระบวนการแปรรูป ไปจนถึงการบรรจุผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย และสามารถทดลองทำได้ด้วยตัวเอง ผลิตภัณฑ์ภายในกลุ่มมีหลากหลาย มีทั้งที่สามารถจำหน่ายแล้วในท้องตลาด และที่กำลังพัฒนาคุณภาพอีกมากมาย ยกตัวอย่างเช่น กล้วยอบน้ำผึ้ง, กล้วยหนึบหนับ, กล้วยผง, ชิงกรอบแก้ว, งาดาคั่วบด และคุกกี้กล้วยอบธัญพืช เป็นต้น สามารถแสดงรายละเอียดตามภาพ ดังนี้

ภาพที่ 4.6 รายละเอียดการเก็บรวบรวมข้อมูลประเด็นด้านสถานที่ท่องเที่ยวที่ต้องการนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว ในพื้นที่บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

4.3 ผลการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

ในการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 3 เป็นการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก โดยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

4.3.1 ขั้นตอนการประชุมเพื่อร่างรูปแบบการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

โดยผู้วิจัยดำเนินการสรุปและสังเคราะห์ข้อมูลจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยนำร่างรูปแบบการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ที่นักวิจัยได้ทำการสรุป สังเคราะห์ และสร้างรูปแบบ นำเสนอต่อกลุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อให้ร่วมวิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะ แนวทางเป็นไปได้ เมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ จัดทำร่างรูปแบบการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก เพื่อทดสอบเส้นทางเสือนจริง ดังนี้

ฐานการท่องเที่ยวชุมชนบ้านสันแก้วกอม

1. ศาสนสถานวัดดอนแก้ว

ความสำคัญของฐานการท่องเที่ยว

ศาสนสถานวัดดอนแก้ว เป็นสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาอันเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวอำเภอแม่ระมาด ชาวอำเภอแม่สอด และอำเภอใกล้เคียง อีกทั้งยังมีชื่อเสียงในระดับประเทศ ตั้งอยู่ที่ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว

1. สักการะพระพุทธรูปหินอ่อน และชมวิหารภายในซึ่งเป็นประติมากรรมของชาวพม่า โดยองค์พระแกะสลักด้วยหินอ่อนทั้งแท่งเป็นพระพุทธรูป 3 องค์ องค์แรกประดิษฐานที่ประเทศอินเดีย องค์ที่สองประดิษฐานที่ประเทศปากีสถาน และองค์ที่สามประดิษฐานที่วัดดอนแก้ว
2. สักการะอนุสรณ์รูปปั้นเหมือนสามครูบาเจ้า ประกอบด้วย 1. ครูบาเจ้าศรีวิชัย 2. ครูบาขาวปี 3. ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนชาวภาคเหนือ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักนับถือระดับประเทศ
3. ขอพรศาลาภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปเหมือนพระเจ้าทันใจเก่าแก่ อายุราว 80 ปี อีกทั้งยังเป็นที่ยึดรักษาโบราณวัตถุ ข้าวของเครื่องใช้ของชาวบ้านในอดีตที่หาดูได้ยาก เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ขอชุมชน สะท้อนวิถีชีวิตของประชาชนในอดีต
4. ชมหอนาฬิกาเจ้าแม่ตะเคียนทอง ซึ่งสร้างจากต้นตะเคียนเก่าแก่ที่มีความกว้างถึง 6 คนโอบ โดยมีการแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนโคนของต้นให้ผู้ชมได้เห็นถึงความใหญ่ของต้นตะเคียนนี้ ส่วนต่อมาถูกนำไปสร้างเป็นศาลาพระพุทธเมตตา และส่วนสุดท้ายทำเป็นหอนาฬิกาภายในวัดดอนแก้ว

2. ฐานสมุนไพรเพื่อสุขภาพสันเก้ากอม

ความสำคัญของฐานการท่องเที่ยว

สวนสมุนไพรอินทรีย์ที่บ้านที่ใช้หลักการผสมผสานในการปลูกพืชผักสวนครัวและสมุนไพร ภายใต้แนวคิดที่ว่า กินผักปลอดภัย ได้สรรพคุณทางยา การรวมกลุ่มที่เข้มแข็งของชาวบ้าน สันเก้ากอมและใกล้เคียง จึงเกิดวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพสันเก้ากอมขึ้น ภายในสวนประกอบด้วยสมุนไพรหลากหลายชนิดให้ได้ชม ยกตัวอย่าง เช่น ผักเชียงดา ขมิ้น จิง ผักหวาน ตะไคร้ ใบหม่อน มะขามป้อม ญ่ารีแพร์ และอีกมากมาย นอกจากสมุนไพรภายในสวนแล้วแล้วกลุ่มยังมีผลิตภัณฑ์ที่ได้แปรรูปจากสมุนไพรของกลุ่มเองเพื่อใช้งานในชุมชนและจำหน่าย ได้แก่ ชาเชียงดา ขมิ้นผง จิงผง ขามะขามป้อม ชาตะไคร้ ขามะตูม เป็นต้น

กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว

- 1.ทัศนศึกษาสมุนไพรที่บ้านหายาก ภายในสวนสมุนไพรอินทรีย์ครบวงจร ซึ่งมีพืชผักสมุนไพรหลายชนิด ทั้งที่ใช้เป็นอาหารและที่นำไปเป็นส่วนผสมของยารักษาโรค ยกตัวอย่าง เช่น ผักเชียงดา ผักหวาน เอียงนางแลว ชะพลู จิง ญ่ารีแพร์ และอื่นๆ
- 2.ชม ชิม ซ้อป ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้จากการนำสมุนไพรในพื้นที่มาแปรรูปให้เกิดประโยชน์และสร้างรายได้ในชุมชน

3. ฐานแหล่งศึกษาธรรมชาติดอยหลวง

ความสำคัญของฐานการท่องเที่ยว

สถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติของอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ภายในมีลักษณะเป็นถ้ำลึก ที่สามารถเดินชมวิวดูศึกษาเส้นทางธรรมชาติได้ เนื่องจากเป็นแหล่งธรรมชาติที่สมบูรณ์จึงเป็นแหล่งสงวนพันธุ์สัตว์ป่าอีกด้วย หากเป็นช่วงฤดูที่เห็ดเหาะหรือภาษาพื้นเมืองเรียกว่า “เห็ดถอบ” ก็สามารถพบเห็นชาวบ้านในพื้นที่ออกมาเก็บเห็ดถอบ เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจและสามารถสร้างรายได้ให้เกิดในชุมชนอีกด้วย

กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว

1. กิจกรรมเดินป่า ชมถ้ำลึก ศึกษาเส้นทางธรรมชาติและทรัพยากรที่สมบูรณ์ของป่า
2. กิจกรรมเก็บของป่าตามฤดูกาล เช่น ผักหวานป่า สมุนไพร เก็บเห็ด เพื่อนำไปประกอบอาหารด้วยตัวเอง

4. ศาสนสถานวัดป่าไม้ห้า

ความสำคัญของฐานการท่องเที่ยว

ศาสนสถานวัดป่าไม้ห้า เป็นสถานที่ที่ชาวบ้านในตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ใช้เป็นสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และประเพณีต่างๆในพื้นที่ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ นับถือศรัทธาของชาวบ้านเป็นอย่างยิ่ง ภายในบริเวณวัดมีสิ่งที่น่าสนใจ ดังนี้ 1. พระธาตุประจำปีเกิด 2. ศาลากลางน้ำ 3. กุฏิไม้สัก

กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว

1. สักการะกราบไว้ ขอพร พระธาตุประจำปีเกิดอันศักดิ์สิทธิ์
2. ชมความงดงามพุทธสถานศาลากลางน้ำ และกุฏิไม้สักเก่าแก่
3. รับประทานอาหารพื้นถิ่นพร้อมชมการแสดงศิลปวัฒนธรรมของชุมชน
5. ฐานหัตถกรรมพื้นบ้านการผลิตไม้กวาด

ความสำคัญของฐานการท่องเที่ยว

การรวมกลุ่มของคนในชุมชนสันแก้วกอม โดยมีปราชญ์ชาวบ้านผู้มั่งคั่งความรู้ในด้านการทำไม้กวาดดอกหญ้า เป็นผู้สอนให้กับสมาชิกและผู้สนใจในการทำไม้กวาดดอกหญ้า โดยนำทรัพยากรที่มีในชุมชนคือดอกหญ้าที่มีอยู่จำนวนมาก นำมาแปรรูปเป็นไม้กวาดเพื่อนำไปเป็นใช้ในครัวเรือนหรือเป็นของฝากตามเทศกาลต่างๆ โดยอาศัยองค์ความรู้และภูมิปัญญาในชุมชนมาประดิษฐ์ไม้กวาดดอกหญ้าที่มีความแข็งแรง ทนทาน ใช้งานสะดวก และอายุการใช้งานที่นานกว่าไม้กวาดทั่วไปที่จำหน่ายในท้องตลาด เป็นการสร้างงานสร้างรายได้ในครัวเรือนและประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต

กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว

1. ชมสาธิตกระบวนการผลิตไม้กวาดดอกหญ้าโดยปราชญ์ชาวบ้านผู้ทรงความรู้
2. ทดลองทำไม้กวาดจากดอกหญ้าด้วยตัวเอง
3. ซื้อปลื้นค้า ผลิตภัณฑ์ชุมชน ภายในกลุ่ม เพื่อนำไปเป็นของใช้ในครัวเรือน และสามารถเป็นของฝาก ของที่ระลึก แก่บุคคลสำคัญ

6. ฐานการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

ความสำคัญของฐานการท่องเที่ยว

การรวมตัวของประชาชนในชุมชนที่ต้องการพัฒนาและแปรรูปทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ให้สามารถสร้างอาชีพและเกิดรายได้ภายในครอบครัวไปถึงการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มกลุ่มแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านขึ้น นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจกลุ่ม สามารถเข้ามาศึกษากระบวนการผลิตและแปรรูปวัตถุดิบได้ทุกกระบวนการ ตั้งแต่การคัดเลือกวัตถุดิบ กระบวนการแปร

รูป ไปจนถึงการบรรจุผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย และสามารถทดลองทำได้ด้วยตัวเอง ผลิตภัณฑ์ภายในกลุ่มมีหลากหลาย มีทั้งที่สามารถจำหน่ายแล้วในท้องตลาด และที่กำลังพัฒนาคุณภาพอีกมากมาย ยกตัวอย่างเช่น กล้วยอบน้ำผึ้ง, กล้วยหนึบหนับ, กล้วยผง, ชิงกรอบแก้ว, งาดำคั่วบด, คุกกี้กล้วยอบธัญพืช, เป็นต้น

กิจกรรมในฐานะการท่องเที่ยว

1. ศึกษากรรมวิธี กระบวนการแปรรูปสมุนไพรและทรัพยากรในชุมชน เช่น กล้วยน้ำว่า ชิง ผ่านการนำเสนอและแสดงวิธีทำโดยวิทยากรประจำฐาน
2. แนะนำผลิตภัณฑ์ที่ผลิตและจำหน่ายภายในกลุ่ม
3. ชม ชิม ซ้อป สิ้นค้าภายในกลุ่ม

จากการประชุมประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยนำร่างรูปแบบการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ที่นักวิจัยได้ทำการสรุป สังเคราะห์ และสร้างรูปแบบ นำเสนอต่อชุมชนและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ร่วมวิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะ แนวทางเป็นไปได้ พบว่า ความเป็นไปได้ในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก นั้นควรมีฐานการท่องเที่ยวชุมชนบ้านสันแก้วกอม 5 ฐาน คือ 1.ศาสนสถานวัดดอนแก้ว 2. ฐานการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร 3.ฐานสมุนไพรเพื่อสุขภาพสันแก้วกอม 4. ฐานหัตถกรรมพื้นบ้านการผลิตไม้กวาด 5. ศาสนสถานวัดป่าไม้ห้า ส่วนฐานแหล่งศึกษาธรรมชาติดอยหลวง นั้นที่ประชุมเห็นถึงความไม่พร้อมในด้านระยะเวลาของการเดินทางเนื่องจากระยะทางที่ค่อนข้างไกลจากชุมชนและฐานการเรียนรู้อื่นๆ รวมไปถึงความปลอดภัยในการเดินทางเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งธรรมชาติที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์สูง ประกอบกับเป็นเขตสงวนพันธุ์สัตว์ป่า อาจเกิดอันตรายต่อนักท่องเที่ยวในการเดินทางเพื่อท่องเที่ยวหรือศึกษาธรรมชาติในบริเวณนั้น

4.3.2 ขั้นตอนทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

ผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวมาทดสอบเสมือนจริงในชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก โดยการนัดหมายกับผู้ดูแลประจำฐานการท่องเที่ยวในการเตรียมความพร้อมเรื่องของสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวตามร่างรูปแบบการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยวตามฐานการท่องเที่ยวชุมชนบ้านสันแก้วกอม และให้ชุมชนได้ดำเนินบริหารจัดการกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยวและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในสถานการณ์จริง ผลการศึกษาพบว่า

ฐานการท่องเที่ยวที่ 1 ศาสนสถานวัดดอนแก้ว

กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว

1. สักการะพระพุทธรูปหินอ่อน และชมวิหารภายในซึ่งเป็นประติมากรรมของชาวพม่า โดยองค์พระแกะสลักด้วยหินอ่อนทั้งแท่งเป็นพระพุทธรูป 3 องค์ องค์แรกประดิษฐานที่ประเทศอินเดีย องค์ที่สองประดิษฐานที่ประเทศปากีสถาน และองค์ที่สามประดิษฐานที่วัดดอนแก้ว โดยมีการจัดเตรียมเครื่องสักการะไว้ให้กับนักท่องเที่ยว
2. สักการะอนุสรณ์รูปปั้นเหมือนสามครูบาเจ้า ประกอบด้วย 1. ครูบาเจ้าศรีวิชัย 2. ครูบาขาวปี 3. ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนชาวภาคเหนือ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักนับถือระดับประเทศ
3. ขอบพระศาลาภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปเหมือนพระเจ้าทันใจเก่าแก่ อายุราว 80 ปี อีกทั้งยังเป็นที่ยึดรักษาโบราณวัตถุ ข้าวของเครื่องใช้ของชาวบ้านในอดีตที่หาดูได้ยาก เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชุมชน สะท้อนวิถีชีวิตของประชาชนในอดีต
4. ชมหอนาฬิกาเจ้าแม่ตะเคียนทอง ซึ่งสร้างจากต้นตะเคียนเก่าแก่ที่มีความกว้างถึง 6 คนโอบ โดยมีการแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนโคนของต้นให้ผู้ชมได้เห็นถึงความใหญ่ของต้นตะเคียนนี้ ส่วนต่อมาถูกนำไปสร้างเป็นศาลาพระพุทธรูปเมตตา และส่วนสุดท้ายทำเป็นหอนาฬิกาภายในวัดดอนแก้ว

ข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวสำหรับฐานการท่องเที่ยวที่ 1 ศาสนสถานวัดดอนแก้ว พบว่า นักท่องเที่ยวต้องการผู้บรรยายหรือมัคคุเทศก์ประจำจุดสำคัญภายในฐานการท่องเที่ยว เพื่อให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและวิธีการปฏิบัติเมื่ออยู่ในฐานการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว และอยากให้มีส่วนที่ภาพรวมของรายการท่องเที่ยวในครั้งนี้ว่าแต่ละฐานอยู่บริเวณใดในชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการสนใจในการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

ฐานการท่องเที่ยวที่ 2 ฐานสมุนไพรเพื่อสุขภาพสันแก้วกอม

กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว

1. ทักษะศึกษาสมุนไพรพื้นบ้านหายาก ภายในสวนสมุนไพรอินทรีย์ครบวงจร ซึ่งมีพืชผักสมุนไพรหลายชนิด ทั้งที่ใช้เป็นอาหารและที่นำไปเป็นส่วนผสมของยารักษาโรค ยกตัวอย่าง เช่น ผักเชียงดา ผักหวาน เอียงนางแลว สะพลู ชิง เหง้ารีแพร์ และอื่นๆ โดยการอธิบายและแนะนำโดยเจ้าของฐานสมุนไพรที่เป็นผู้เพาะปลูกและดูแลเองทั้งหมด
2. ชม ชิม ซ้อป ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้จากการนำสมุนไพรในพื้นที่มาแปรรูป ให้เกิดประโยชน์และสร้างรายได้ในชุมชน

ข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวสำหรับฐานการท่องเที่ยวที่ 2 ฐานสมุนไพรรเพื่อสุขภาพสันแก้วคอม พบว่า นักท่องเที่ยวต้องการป้ายบอกทางในการเดินทัศนศึกษาสมุนไพรรในฐานการท่องเที่ยวเนื่องจากในพื้นที่มีสมุนไพรรหลายชนิด อาจเกิดความสับสนในการเดินชม รวมไปถึงจุดเช็คอินเพื่อถ่ายภาพแสดงให้เห็นว่าที่นี่คือที่ไหนและได้มาถึงแล้ว

ฐานการท่องเที่ยวที่ 3 ฐานการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว

1. แนะนำผลิตภัณฑ์ที่ผลิตและจำหน่ายภายในกลุ่มผ่านการนำเสนอและแสดงวิธีทำโดยวิทยากรประจำฐาน
2. ศึกษากรรมวิธีด้วยตัวเองในด้านกระบวนการแปรรูปสมุนไพรรและทรัพยากรในชุมชน เช่น กล้วยน้ำว่า ชิง
3. ชม ชิม ซือบ สิ้นค้าภายในกลุ่ม

ข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวสำหรับฐานการท่องเที่ยวที่ 3 ฐานการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร พบว่า นักท่องเที่ยวต้องการให้มีป้ายหรือสัญลักษณ์แสดงจุดเช็คอิน และจุดจำหน่ายสินค้าที่ชัดเจนและเป็นสัดส่วน เพื่อความสะดวกในการเลือกซื้อสินค้าภายในกลุ่ม

ฐานการท่องเที่ยวที่ 4 ฐานหัตถกรรมพื้นบ้านการผลิตไม้กวาด

กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว

1. ชมสาธิตกระบวนการผลิตไม้กวาดดอกหญ้าโดยปราชญ์ชาวบ้านผู้ทรงความรู้
2. ทดลองทำไม้กวาดจากดอกหญ้าด้วยตัวเอง
3. ซือบสินค้า ผลิตภัณฑ์ชุมชน ภายในกลุ่ม เพื่อนำไปเป็นของขวัญในครัวเรือน และสามารถเป็นของฝาก ของที่ระลึก แก่บุคคลสำคัญ

ข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวสำหรับฐานการท่องเที่ยวที่ 4 ฐานหัตถกรรมพื้นบ้านการผลิตไม้กวาด พบว่า ต้องการให้มีผู้บรรยายประจำฐานการท่องเที่ยวเพื่อแนะนำตัวปราชญ์ชาวบ้านผู้ทรงความรู้และวิธีการขั้นตอนการทำไม้กวาดที่ถูกต้องในขณะที่ปราชญ์ชาวบ้านกำลังสาธิตกระบวนการผลิตไม้กวาดดอกหญ้า รวมไปถึงต้องการให้สอนการผลิตไม้กวาดดอกหญ้าที่ขนาดเล็กลงเพื่อนำไปเป็นของฝากหรือของที่ระลึกได้

ฐานการท่องเที่ยวที่ 5 ศาสนสถานวัดป่าไม้ห้า

กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว

1. สักการะกราบไว้ ขอพร พระธาตุประจำปีเกิดอันศักดิ์สิทธิ์

2. ชมความงดงามพุทธสถานศาลากลางน้ำ และกุฏิไม้สักเก่าแก่
3. รับประทานอาหารพื้นถิ่นพร้อมชมการแสดงศิลปวัฒนธรรมของชุมชน

ข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวสำหรับฐานการท่องเที่ยวที่ 5 ศาลาสนสถานวัดป่าไม้ห้าพบว่า นักท่องเที่ยวต้องการกิจกรรมที่สื่อถึงเอกลักษณ์ของชุมชนที่นอกเหนือจากการแสดงศิลปวัฒนธรรม รวมไปถึงควรมีการอธิบายเมนูอาหารแต่ละประเภทถึงวิธีการปรุงอาหาร วัตถุดิบที่ใช้ในการประกอบอาหาร และวิธีการรับประทานอาหารที่ถูกต้อง เพื่อเพิ่มอรรถรสในการรับประทานอาหารพื้นถิ่นอย่างแท้จริง

สรุปภาพรวมข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยว พบว่า 1. ต้องการให้มีผู้ดูแลหรือมัคคุเทศก์ที่เป็นคนในชุมชนพื้นที่ ในการดูแลนักท่องเที่ยวตั้งแต่ฐานแรกจนถึงฐานสุดท้ายฐานเพื่อให้ข้อมูลที่ถูกต้อง อ่านวนความสะดวก สร้างความน่าสนใจในการท่องเที่ยวชุมชนมากขึ้น 2. ควรมีจุดทิ้งขยะประจำทุกฐาน 3. ป้ายประจำฐานการท่องเที่ยวและจุดเช็คอินถ่ายภาพ จุดจำหน่ายสินค้าที่ชัดเจนและเป็นสัดส่วน รวมไปถึงป้ายบอกทิศทางในการเดินทัศนศึกษา เพื่อให้เกิดความถูกต้องเข้าใจ และสนใจในการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น 4. ต้องการป้ายแผนที่แสดงภาพรวมของรายการท่องเที่ยวในครั้งนี้ว่าแต่ละฐานอยู่บริเวณใดในชุมชน

4.3.3 ขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสรุปและสังเคราะห์ข้อมูลโดยการประชุมกลุ่มของนักวิจัย โดยนำข้อมูลที่ได้จากการนำร่างรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ไปทดสอบท่องเที่ยวเสมือนจริงในชุมชนบ้านสันแก้วกอม นำมาปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก แล้วดำเนินการส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบให้ข้อเสนอแนะและแนวทางเป็นไปได้อีก พร้อมปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ประกอบด้วย 1. ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวชุมชน 1 ท่าน 2. ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านแหล่งเรียนรู้ของชุมชน 1 ท่าน 3. ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสังคมและชุมชน 1 ท่าน และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่างๆ ดังนี้

ตารางที่ 4.1 ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิต่อการสร้างรูปแบบการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

ฐานการท่องเที่ยวชุมชน บ้าน สันแก้วอม	ความสำคัญของฐานการท่องเที่ยว	กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว	ข้อเสนอแนะ
1.ศาสนสถานวัดดอนแก้ว	วัดดอนแก้ว เป็นสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาอันเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวอำเภอแม่ระมาด ชาวอำเภอแม่สอด และอำเภอใกล้เคียง อีกทั้งยังมีชื่อเสียงในระดับประเทศ ตั้งอยู่ที่ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก	<ol style="list-style-type: none"> 1. สักการะพระพุทธรูปหินอ่อน และชมวิหารภายในซึ่งเป็นประติมากรรมของชาวพม่า โดยองค์พระแกะสลักด้วยหินอ่อนทั้งแท่งเป็นพระพุทธรูป 3 องค์ องค์แรกประดิษฐานที่ประเทศอินเดีย องค์ที่สองประดิษฐานที่ประเทศปากีสถาน และองค์ที่สามประดิษฐานที่วัดดอนแก้ว (มีการจัดเตรียมเครื่องสักการะไว้ให้นักท่องเที่ยว) 2. สักการะอนุสรณ์รูปปั้นเหมือนสามครูบาเจ้า ประกอบด้วย 1. ครูบาเจ้าศรีวิชัย 2. ครูบาขาวปี 3. ครูบาชัยยะวงศา 	<p>ภาพรวมทุกฐานการท่องเที่ยว</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ควรมีการกำหนดระยะเวลาภายในฐานการท่องเที่ยวที่ชัดเจนเพื่อให้การบริหารจัดการแต่ละฐานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 2. ควรมีผู้ดูแลหรือมัคคุเทศก์ที่เป็นคนในชุมชนพื้นที่ในการดูแลและให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว 3. ควรกำหนดวิทยากรหรือผู้ให้คำอธิบายประจำแต่ละฐานการท่องเที่ยว 4. ช่องทางการติดต่อ เพื่อทำการจองหรือ สอบถามข้อมูลการ ท่องเที่ยว

<p>ฐานการท่องเที่ยวชุมชน</p> <p>บ้าน</p> <p>สันแก้วคอม</p>	<p>ความสำคัญของฐานการท่องเที่ยว</p>	<p>กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว</p>	<p>ข้อเสนอแนะ</p>
		<p>พัฒนา เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนชาวภาคเหนือ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักนับถือระดับประเทศ</p> <p>3. ขอพรศาลาภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปเหมือนพระเจ้าทันใจเก่าแก่ อายุราว 80 ปี อีกทั้งยังเป็นที่ยึดรักษาโบราณวัตถุ ข้าวของเครื่องใช้ของชาวบ้านในอดีตที่หาดูได้ยาก เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ขอชุมชน สะท้อนวิถีชีวิตของประชาชนในอดีต</p> <p>4. ชมหอนาฬิกาเจ้าแม่ตะเคียนทอง ซึ่งสร้างจากต้นตะเคียนเก่าแก่ที่มีความกว้างถึง 6 คนโอบ โดยมีการแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนโคนของต้นให้ผู้ชม</p>	<p>5. ช่องทางการประชาสัมพันธ์ข้อมูล การท่องเที่ยว</p>

<p>ฐานการท่องเที่ยวชุมชน</p> <p>บ้าน</p> <p>สันแก้วคอม</p>	<p>ความสำคัญของฐานการท่องเที่ยว</p>	<p>กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว</p>	<p>ข้อเสนอแนะ</p>
		<p>ได้เห็นถึงความใหญ่ของต้นตะเคียนนี้</p> <p>ส่วนต่อมาถูกนำไปสร้างเป็นศาลาพระ</p> <p>พุทธเมตตา และส่วนสุดท้ายทำเป็นหอ</p> <p>นาฬิกาภายในวัดดอนแก้ว</p>	
<p>2. ฐานการแปรรูปผลผลิต</p> <p>ทางการเกษตร</p>	<p>การรวมตัวของประชาชนในชุมชนที่</p> <p>ต้องการพัฒนาและแปรรูปทรัพยากร</p> <p>ที่มีอยู่ในชุมชน ให้สามารถสร้าง</p> <p>อาชีพและเกิดรายได้ภายใน</p> <p>ครอบครัวไปถึงการพัฒนาชุมชน</p> <p>อย่างยั่งยืน ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม</p> <p>กลุ่มแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านขึ้น</p> <p>นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจกลุ่ม</p> <p>สามารถเข้ามาศึกษากระบวนการ</p> <p>ผลิตและแปรรูปวัตถุดิบได้ทุก</p> <p>กระบวนการ ตั้งแต่การคัดเลือก</p>	<p>1.กรรมวิธี กระบวนการแปรรูปสมุนไพร</p> <p>และทรัพยากรในชุมชน เช่น กล้วยน้ำว่า</p> <p>ชิง</p> <p>2.แนะนำผลิตภัณฑ์ที่ผลิตและจำหน่าย</p> <p>ภายในกลุ่ม</p> <p>3. ชม ชิม ซ้อป สินค้าภายในกลุ่ม</p>	

ฐานการท่องเที่ยวชุมชน บ้าน สันแก้วคอม	ความสำคัญของฐานการท่องเที่ยว	กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว	ข้อเสนอแนะ
	<p>วัตถุประสงค์ กระบวนการแปรรูป ไปจนถึงการบรรจุผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย และสามารถทดลองทำได้ด้วยตัวเอง ผลิตภัณฑ์ภายในกลุ่มมีหลากหลาย มีทั้งที่สามารถจำหน่ายแล้วในท้องตลาด และที่กำลังพัฒนาคุณภาพอีกมากมาย ยกตัวอย่างเช่น ก๋วยเตี๋ยวน้ำผึ่ง, ก๋วยเตี๋ยวหนึบหนับ, ก๋วยเตี๋ยวผง, ชิงกรอบแก้ว, งาดำคั่วบด, คุกกี้ก๋วยเตี๋ยวผึ่ง, เป็นต้น</p>		
3.ฐานสมุนไพรเพื่อสุขภาพ สันแก้วคอม	<p>สวนสมุนไพรอินทรีย์พื้นที่ใช้หลักการผสมผสานในการปลูกพืชผักสวนครัวและสมุนไพร ภายใต้แนวคิดที่ว่า กินผักปลอดภัย ได้สรรพคุณทางยา การรวมกลุ่มที่เข้มแข็งของ</p>	<p>1.ทัศนศึกษาสมุนไพรพื้นบ้านหายากภายในสวนสมุนไพรอินทรีย์ครบวงจร ซึ่งมีพืชผักสมุนไพรหลายชนิด ทั้งที่ใช้เป็นอาหารและที่นำไปเป็นส่วนผสมของยารักษาโรค ยกตัวอย่าง เช่น ผักเชียงดา</p>	

<p>ฐานการท่องเที่ยวชุมชน บ้าน สันแก้วคอม</p>	<p>ความสำคัญของฐานการท่องเที่ยว</p>	<p>กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว</p>	<p>ข้อเสนอแนะ</p>
	<p>ชาวบ้านสันแก้วคอมและใกล้เคียง จึงเกิดวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพสันแก้วคอมขึ้น ภายในสวนประกอบด้วยสมุนไพรหลากหลายชนิดให้ได้ชม ยกตัวอย่าง เช่น ผักเชียงดา ขมิ้น ชিং ผักหวาน ตะไคร้ ใบหม่อน มะขามป้อม ญี่ฮูรีแพร์ และอีกมากมาย นอกจากสมุนไพรภายในสวนแล้วแล้วกลุ่มยังมีผลิตภัณฑ์ที่ได้แปรรูปจากสมุนไพรของกลุ่มเองเพื่อใช้งานในชุมชนและจำหน่าย ได้แก่ ชาเชียงดา ขมิ้นผง ชিংผง ชามะขามป้อม ชาตะไคร้ ชามะตูม เป็นต้น</p>	<p>ผักหวาน เอี้ยงนางแลว ชะพลู ชิง ญี่ฮูรีแพร์ และอื่นๆ 2.ชม ชิม ซ้อป ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้จากการนำสมุนไพรในพื้นที่มาแปรรูปให้เกิดประโยชน์และสร้างรายได้ในชุมชน</p>	

ฐานการท่องเที่ยวชุมชน บ้าน สันแก้วคอม	ความสำคัญของฐานการท่องเที่ยว	กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว	ข้อเสนอแนะ
4. ฐานหัตถกรรมพื้นบ้าน การผลิตไม้กวาด	<p>การรวมกลุ่มของคนในชุมชนสันแก้วคอม โดยมี(ลุงสี) ประชาชนชาวบ้านผู้มีความรู้ในด้านการทำไม้กวาดดอกหญ้า เป็นผู้สอนให้กับสมาชิก และผู้ที่สนใจในการทำไม้กวาดดอกหญ้า โดยนำทรัพยากรที่มีในชุมชนคือดอกหญ้าที่มีอยู่จำนวนมาก นำมาแปรรูปเป็นไม้กวาดเพื่อนำไปเป็นใช้ในครัวเรือนหรือเป็นของฝากตามเทศกาลต่างๆ โดยอาศัยองค์ความรู้และภูมิปัญญาในชุมชนมาประดิษฐ์ไม้กวาดดอกหญ้าที่มีความแข็งแรงทนทาน ใช้งานสะดวก และอายุการใช้งานที่นานกว่าไม้กวาดทั่วไปที่จำหน่ายในท้องตลาด เป็นการสร้าง</p>	<p>1.สาธิตกระบวนการผลิตไม้กวาดดอกหญ้าโดยประชาชนชาวบ้านผู้ทรงความรู้ 2.ทดลองทำไม้กวาดจากดอกหญ้าด้วยตัวเอง 3.ซื้อสินค้า ผลิตภัณฑ์ชุมชน ภายในกลุ่ม เพื่อนำไปเป็นของขวัญในครัวเรือน และสามารถเป็นของฝาก ของที่ระลึก แก่บุคคลสำคัญ</p>	

ฐานการท่องเที่ยวชุมชน บ้าน สันแก้วคอม	ความสำคัญของฐานการท่องเที่ยว	กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว	ข้อเสนอแนะ
	งานสร้างรายได้ในครัวเรือนและ ประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต		
5. ศาสนสถานวัดป่าไม้ห้า	ศาสนสถานที่ชาวบ้านในตำบลแม่ ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ใช้เป็นสถานที่ในการประกอบ พิธีกรรมทางศาสนา และประเพณี ต่างๆในพื้นที่ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ นับถือศรัทธาของชาวบ้านเป็นอย่างดี ยิ่ง ภายในบริเวณวัดมีสิ่งที่น่าสนใจ ดังนี้ 1. พระธาตุประจำปีเกิด 2. ศาลากลางน้ำ 3. กุฏิไม้สัก	1. สักการะกราบไว้ ขอพร พระธาตุ ประจำปีเกิดอันศักดิ์สิทธิ์ 2. ชมความงดงามพุทธสถานศาลากลาง น้ำ และกุฏิไม้สักเก่าแก่ 3. รับประทานอาหารพื้นถิ่นพร้อมชมการ แสดงศิลปวัฒนธรรมของชุมชน	1. ควรมีกิจกรรมที่เป็นการแสดงความยินดีต้อนรับ การมาของนักท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ชุมชน ท้องถิ่น ด้านอาหาร 2. รายการอาหารควรจัดให้ชุดอาหารให้กับ นักท่องเที่ยวเลือก ควรระบุจำนวนรายการอาหาร/ ชุด และควรมีความ หลากหลายครบรส อาหารควร ไม่เผ็ดมากแต่ รักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมไว้ 4. ควรมีการบรรยายเกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านให้ ลูกค้าได้รู้ถึงที่มาและสรรพคุณ รวมถึงวิธี รับประทาน 4. ภาชนะใส่อาหารใช้วัตถุดิบพื้นถิ่นที่เป็นธรรมชาติ

จากตารางที่ 4.1 แสดงข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ต่อการสร้างรูปแบบการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก สามารถสรุปข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. ควรมีการกำหนดระยะเวลาภายในฐานการท่องเที่ยวที่ชัดเจนเพื่อให้การบริหารจัดการแต่ละฐานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
2. ควรมีผู้ดูแลหรือมัคคุเทศก์ที่เป็นคนในชุมชนพื้นที่ในการดูแลและให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว
3. ควรกำหนดวิทยากรหรือผู้ให้คำอธิบายประจำแต่ละฐานการท่องเที่ยว
4. ช่องทางการติดต่อ เพื่อทำการจองหรือ สอบถามข้อมูลการ ท่องเที่ยว
5. ช่องทางการประชาสัมพันธ์ข้อมูลของเส้นทางท่องเที่ยว
6. ควรมีกิจกรรมที่เป็นการแสดงความยินดีต้อนรับการมาของนักท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ชุมชนท้องถิ่น
7. ด้านการจัดเตรียมอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว ประเภทรายการอาหารควรจัดให้ชุดอาหารให้กับ นักท่องเที่ยวเลือก ควรระบุจำนวนรายการอาหาร/ชุด และควรมีความ หลากหลายครบรสอาหารควรไม่เผ็ดมากแต่ รักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมไว้
8. ด้านอาหารควรมีการบรรยายเกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านให้ ลูกค้าได้รู้ถึงที่มาและสรรพคุณ รวมถึงวิธี รับประทาน รวมไปถึงภาชนะใส่อาหารควรใช้วัตถุดิบพื้นถิ่น เช่น ใบตอง กะลามะพร้าว

ตารางที่ 4.2 ผลการปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก๊กอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

ฐานการท่องเที่ยว ชุมชนบ้าน สันแก๊กอม	ความสำคัญของฐานการ ท่องเที่ยว	กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว	ระยะเวลาภายใน ฐานการท่องเที่ยว	วิทยากรประจำฐาน การท่องเที่ยว
1.ศาสนสถานวัด ดอนแก้ว	วัดดอนแก้ว เป็นสถานที่สำคัญทาง พระพุทธศาสนาอันเป็นศูนย์รวม จิตใจของชาวอำเภอแม่ระมาด ชาว อำเภอแม่สอด และอำเภอใกล้เคียง อีกทั้งยังมีชื่อเสียงในระดับประเทศ ตั้งอยู่ที่ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ ระมาด จังหวัดตาก	<p>1. สักการะพระพุทธรูปหินอ่อน และชมวิหาร ภายในซึ่งเป็นประติมากรรมของชาวพม่า โดย องค์พระแกะสลักด้วยหินอ่อนทั้งแท่งเป็น พระพุทธรูป 3 องค์ องค์แรกประดิษฐานที่ ประเทศอินเดีย องค์ที่สองประดิษฐานที่ ประเทศปากีสถาน และองค์ที่สามประดิษฐานที่ วัดดอนแก้ว (มีการจัดเตรียมเครื่องสักการะไว้ ให้กับนักท่องเที่ยว)</p> <p>2. สักการะอนุสรณ์รูปปั้นเหมือนสามครูบาเจ้า ประกอบด้วย 1. ครูบาเจ้าศรีวิชัย 2. ครูบาขาว ปี 3. ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา เป็นที่เคารพ สักการะของประชาชนชาวภาคเหนือ มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักนับถือระดับประเทศ</p>	30 นาที	นายพิษณุ ระหว่างปี ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6 ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัด ตาก

ฐานการท่องเที่ยว ชุมชนบ้าน สันแก้วอม	ความสำคัญของฐานการ ท่องเที่ยว	กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว	ระยะเวลาภายใน ฐานการท่องเที่ยว	วิทยากรประจำฐาน การท่องเที่ยว
		<p>3. ขอพรศาลาภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปเหมือนพระเจ้าทันใจ เก้าแก่ อายุราว 80 ปี อีกทั้งยังเป็นที่เก็บรักษาโบราณวัตถุ ข้าวของเครื่องใช้ของชาวบ้านในอดีตที่หาดูได้ยาก เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ขอชุมชน สะท้อนวิถีชีวิตของประชาชนในอดีต</p> <p>4. ชมหอนาฬิกาเจ้าแม่ตะเคียนทอง ซึ่งสร้างจากต้นตะเคียนเก้าแก่ที่มีความกว้างถึง 6 คน โอบ โดยมีการแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนโคนของต้นให้ผู้ชมได้เห็นถึงความใหญ่ของต้นตะเคียนนี้ ส่วนต่อมาถูกนำไปสร้างเป็นศาลาพระพุทธรูเมตตา และส่วนสุดท้ายทำเป็นหอนาฬิกาภายในวัดดอนแก้ว</p>		

ฐานการท่องเที่ยว ชุมชนบ้าน สันแก้วคอม	ความสำคัญของฐานการ ท่องเที่ยว	กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว	ระยะเวลาภายใน ฐานการท่องเที่ยว	วิทยากรประจำฐาน การท่องเที่ยว
2. ฐานการแปรรูป ผลผลิตทาง การเกษตร	การรวมตัวของประชาชนในชุมชน ที่ต้องการพัฒนาและแปรรูป ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ให้ สามารถสร้างอาชีพและเกิดรายได้ ภายในครอบครัวไปถึงการพัฒนา ชุมชนอย่างยั่งยืน ทำให้เกิดการ รวมกลุ่มกลุ่มแปรรูปสมุนไพร พื้นบ้านขึ้น นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่ สนใจกลุ่ม สามารถเข้ามาศึกษา กระบวนการผลิตและแปรรูป วัตถุดิบได้ทุกกระบวนการ ตั้งแต่ การคัดเลือกวัตถุดิบ กระบวนการ แปรรูป ไปจนถึงการบรรจุ ผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย และ สามารถทดลองทำได้ด้วยตัวเอง ผลิตภัณฑ์ภายในกลุ่มมีหลากหลาย	1.กรรมวิธี กระบวนการแปรรูปสมุนไพรและ ทรัพยากรในชุมชน เช่น กลั้วน้ำว่า ขิง 2.แนะนำผลิตภัณฑ์ที่ผลิตและจำหน่ายภายใน กลุ่ม 3. ชม ชิม ซ้อป สินค้าภายในกลุ่ม	30 นาที	นางภาวนา เหล็กเพชร ประธานกลุ่มกล้วยอบ น้ำผึ้ง วิสาหกิจชุมชนแปรรูป สมุนไพรพื้นบ้าน ตำบล แม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัด ตาก

ฐานการท่องเที่ยว ชุมชนบ้าน สันแก้วกอม	ความสำคัญของฐานการ ท่องเที่ยว	กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว	ระยะเวลาภายใน ฐานการท่องเที่ยว	วิทยากรประจำฐาน การท่องเที่ยว
	มีทั้งที่สามารถจำหน่ายแล้วใน ท้องตลาด และที่กำลังพัฒนา คุณภาพอีกมากมาย ยกตัวอย่าง เช่น กล้วยอบน้ำผึ้ง, กล้วยหนับ หนับ, กล้วยผง, ชิงกรอบแก้ว, งาม ดำคววด, คุกกี้กล้วยอบธัญพืช, เป็นต้น			
3.ฐานสมุนไพร เพื่อสุขภาพสันแก้ว กอม	สวนสมุนไพรอินทรีย์ที่บ้านที่ใช้ หลักการผสมผสานในการปลูก พืชผักสวนครัวและสมุนไพร ภายใต้แนวคิดที่ว่า กินผักปลอดภัย ได้สรรพคุณทางยา การรวมกลุ่มที่ เข้มแข็งของชาวบ้านสันแก้วกอม และใกล้เคียง จึงเกิดวิสาหกิจชุมชน กลุ่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพสันแก้วก อมขึ้น ภายในสวนประกอบด้วย	1.ทัศนศึกษาสมุนไพรพื้นบ้านหายาก ภายใน สวนสมุนไพรอินทรีย์ครบวงจร ซึ่งมีพืชผัก สมุนไพรหลายชนิด ทั้งที่ใช้เป็นอาหารและที่ นำไปเป็นส่วนผสมของยารักษาโรค ยกตัวอย่าง เช่น ผักเชียงดา ผักหวาน เอียงนางแลว ชะพลู ชิง หญ้ารีแพร์ และอื่นๆ 2.ชม ชิม ซ้อป ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้จากการนำ สมุนไพรในพื้นที่มาแปรรูป ให้เกิดประโยชน์ และสร้างรายได้ในชุมชน	30 นาที	นางสาวประภัสสร หล้า เขียว ประธานกลุ่มสมุนไพรเพื่อ สุขภาพสันแก้วกอม ตำบล แม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัด ตาก

ฐานการท่องเที่ยว ชุมชนบ้าน สันแก้วคอม	ความสำคัญของฐานการ ท่องเที่ยว	กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว	ระยะเวลาภายใน ฐานการท่องเที่ยว	วิทยากรประจำฐาน การท่องเที่ยว
	<p>สมุนไพรหลากหลายชนิดให้ได้ชม ยกตัวอย่าง เช่น ผักเชียงดา ขมิ้น ชิง ผักหวาน ตะไคร้ ใบหม่อน มะขามป้อม หนักริแพร์ และอีกมากมาย นอกจากสมุนไพรภายในสวนแล้วแล้วกลุ่มยังมีผลิตภัณฑ์ที่ได้แปรรูปจากสมุนไพรของกลุ่มเอง เพื่อใช้งานในชุมชนและจำหน่าย ได้แก่ ชาเชียงดา ขมิ้นผง ชิงผง ชา มะขามป้อม ชาตะไคร้ ชามะตูม เป็นต้น</p>			
<p>4. ฐานหัตถกรรม พื้นบ้านการผลิต ไม้กวาด</p>	<p>การรวมกลุ่มของคนในชุมชนสันแก้วคอม โดยมี(ลุงสี) ปราชญ์ชาวบ้านผู้มีองค์ความรู้ในด้านการทำไม้กวาดดอกหญ้า เป็นผู้สอนให้กับสมาชิก และผู้ที่สนใจในการทำไม้กวาดดอก</p>	<p>1.สาธิตกระบวนการผลิตไม้กวาดดอกหญ้าโดย ปราชญ์ชาวบ้านผู้ทรงความรู้ 2.ทดลองทำไม้กวาดจากดอกหญ้าด้วยตัวเอง</p>	<p>30 นาที</p>	<p>นายสี กันเมืองเวียง (ลุงสี) ปราชญ์ชาวบ้านด้านหัตถกรรมและ</p>

ฐานการท่องเที่ยว ชุมชนบ้าน สันแก้วอม	ความสำคัญของฐานการ ท่องเที่ยว	กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว	ระยะเวลาภายใน ฐานการท่องเที่ยว	วิทยากรประจำฐาน การท่องเที่ยว
	<p>หญ้า โดยนำทรัพยากรที่มีในชุมชน คือดอกหญ้าที่มีอยู่จำนวนมาก นำมาแปรรูปเป็นไม้กวาดเพื่อนำไป เป็นใช้ในครัวเรือนหรือเป็นของฝาก ตามเทศกาลต่างๆ โดยอาศัยองค์ ความรู้และภูมิปัญญาในชุมชนมา ประดิษฐ์ไม้กวาดดอกหญ้าที่มีความ แข็งแรง ทนทาน ใช้งานสะดวก และอายุการใช้งานที่นานกว่าไม้ กวาดทั่วไปที่จำหน่ายในท้องตลาด เป็นการสร้างงานสร้างรายได้ใน ครัวเรือนและประหยัดค่าใช้จ่ายใน การดำเนินชีวิต</p>	<p>3.ช้อปสินค้า ผลิตภัณฑ์ชุมชน ภายในกลุ่ม เพื่อนำไปเป็นของขวัญในครัวเรือน และสามารถเป็น ของฝาก ของที่ระลึก แก่บุคคลสำคัญ</p>		<p>ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก</p>
<p>5. ศาสนสถานวัดป่าไม้ห้า</p>	<p>ศาสนสถานที่ชาวบ้านในตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ใช้เป็นสถานที่ในการประกอบ</p>	<p>1.สักการะกราบไว้ ขอพร พระธาตุประจำปีเกิด อันศักดิ์สิทธิ์</p>	<p>60 นาที</p>	<p>1.นายสมบุญ กิวทา ปราชญ์ชุมชนด้าน วัฒนธรรมประเพณีชุมชน</p>

ฐานการท่องเที่ยว ชุมชนบ้าน สันแก้วคอม	ความสำคัญของฐานการ ท่องเที่ยว	กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว	ระยะเวลาภายใน ฐานการท่องเที่ยว	วิทยากรประจำฐาน การท่องเที่ยว
	พิธีกรรมทางศาสนา และประเพณี ต่างๆในพื้นที่ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ นับถือศรัทธาของชาวบ้านเป็น อย่างยิ่ง ภายในบริเวณวัดมีสิ่ง ที่น่าสนใจ ดังนี้ 1. พระธาตุประจำปี เกิด 2. ศาลากลางน้ำ 3. กุฏิไม้สัก	2. ชมความงามตมพุทธสถานศาลากลางน้ำ และกุฏิไม้สักเก่าแก่ 3. กิจกรรมบายศรีรับขวัญนักท่องเที่ยว 4. รับประทานอาหารพื้นถิ่น โดยมีการบรรยาย กระบวนการและส่วนประกอบในการปรุง อาหาร รวมถึงสรรพคุณ คำแนะนำในการ รับประทานอาหารแต่ละประเภท พร้อมชมการ แสดงศิลปวัฒนธรรมของชุมชน		บ้านสันแก้วคอม ตำบลแม่ ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก 2. นายเกรียงศักดิ์ สังกำ ประธานชุมชนสันแก้วคอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ ระมาด จังหวัดตาก และ ผู้เชี่ยวชาญด้าน ศิลปวัฒนธรรมและการ แสดง

จากตารางที่ 4.2 แสดงถึงการปรับปรุงเพิ่มเติมข้อมูลตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ คือ ระยะเวลาและวิทยากรประจำฐานการท่องเที่ยว ตามเส้นทางเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนบ้านสันแก้ว กอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ใช้เวลาทั้งหมด 3 ชั่วโมง โดยมีรายละเอียดดังนี้

ฐานการท่องเที่ยวที่ 1 ศาสนสถานวัดดอนแก้ว ใช้เวลา 30 นาที วิทยากรประจำฐานการท่องเที่ยว คือ นายพิชญ ระหว่างปี ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6 ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

ฐานการท่องเที่ยวที่ 2 ฐานการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ใช้เวลา 30 นาที วิทยากรประจำฐานการท่องเที่ยว คือ นางภาวนา เหล็กเพชร ประธานกลุ่มกล้วยอบน้ำผึ้ง วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพร พื้นบ้าน ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

ฐานการท่องเที่ยวที่ 3 ฐานสมุนไพรเพื่อสุขภาพสันแก้วกอม ใช้เวลา 30 นาที วิทยากรประจำฐานการท่องเที่ยว คือ นางสาวประภัสสร หล้าเขียว ประธานกลุ่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

ฐานการท่องเที่ยวที่ 4 ฐานหัตถกรรมพื้นบ้านการผลิตไม้กวาดดอกหญ้า ใช้เวลา 30 นาที วิทยากรประจำฐานการท่องเที่ยว คือ นายสี กันเมืองเวียง ปราชญ์ชาวบ้านด้านหัตถกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

ฐานการท่องเที่ยวที่ 5 ศาสนสถานวัดป่าไม้ห้า ใช้เวลา 60 นาที วิทยากรประจำฐานการท่องเที่ยว คือ 1.นายสมบุญ กิวทา ปราชญ์ชุมชนด้านวัฒนธรรมประเพณีชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก 2.นายเกรียงศักดิ์ สังคำ ประธานชุมชนสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก และผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรมและการแสดง

สำหรับช่องทางการติดต่อและประชาสัมพันธ์สามารถติดต่อได้ที่ นายพิชญ ระหว่างปี ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก โดยข้อมูลอยู่ในสื่อประชาสัมพันธ์ของเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

4.3.4 ขั้นการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

ผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก เริ่มจากกระบวนการศึกษาแหล่งทรัพยากรและศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน รวมไปถึงความต้องการของชุมชนในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว

4.3.4.2 รายการนำเที่ยวบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้ากอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ประกอบด้วย ฐานการท่องเที่ยวที่ 1 ศาสนสถานวัดดอนแก้ว ฐานการท่องเที่ยวที่ 2 ฐานการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ฐานการท่องเที่ยวที่ 3 ฐานสมุนไพรเพื่อสุขภาพสันแก้ากอม ฐานการท่องเที่ยวที่ 4 ฐานหัตถกรรมพื้นบ้านการผลิตไม้กวาดดอกหญ้า ฐานการท่องเที่ยวที่ 5 ศาสนสถานวัดป่าไม้ห้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทรัพยากรและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก และพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ กลุ่มประชาชนชาวบ้านด้านภูมิปัญญาและวิถีชีวิตท้องถิ่น ตัวแทนผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการในชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และประชาชนในพื้นที่บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพและการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก เพื่อให้ข้อมูลในลักษณะของการประชุมกลุ่ม (focus groups) และให้ข้อมูลในลักษณะของการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

สรุปผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการดำเนินการวิจัย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เพื่อทำการคัดเลือกจากกลุ่มประชาชนชาวบ้านด้านภูมิปัญญาและวิถีชีวิตท้องถิ่น ตัวแทนผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการในชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประชาชนในพื้นที่ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพและการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ดังนี้

1. คัดเลือกจากประชาชนชาวบ้านด้านภูมิปัญญาและวิถีชีวิตท้องถิ่น ชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก จำนวน 5 ตัวอย่าง
  2. คัดเลือกจากตัวแทนผู้นำชุมชนบ้านสันแก้วกอม ต.แม่ระมาด อ.แม่ระมาด จังหวัดตาก จำนวน 2 ตัวอย่าง
  3. ตัวแทนผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จำนวน 2 ตัวอย่าง
  4. ตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จำนวน 2 ตัวอย่าง
  5. คัดเลือกจากผู้แทนหน่วยงานในพื้นที่จำนวน 10 ตัวอย่าง จาก 5 หน่วยงาน ดังนี้
1. องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก จำนวน 2 ตัวอย่าง
  2. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก จำนวน 2 ตัวอย่าง
  3. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

แม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก จำนวน 2 ตัวอย่าง 4. สำนักงานเกษตรอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก จำนวน 2 ตัวอย่าง 5. ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษา อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก จำนวน 2 ตัวอย่าง สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทรัพยากรและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

สภาพทั่วไปของศักยภาพของชุมชนด้านการท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปะวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ 1. ปฏิทินชุมชน 2. แผนที่ชุมชน 3. ประวัติศาสตร์ชุมชน 4. ทูนชุมชน สรุปได้ดังนี้

1. ปฏิทินชุมชน

ชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก มี ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปะวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายและเป็นเอกลักษณ์ของ ตัวเองทั้งด้านอาหาร ด้านการเกษตร และวัฒนธรรมประเพณีชุมชน โดยสรุปเป็นปฏิทินได้ดังนี้

ปฏิทินด้านอาหาร รายการอาหารที่บ่งบอกถึงความมีเอกลักษณ์ด้านอาหารของ ท้องถิ่น มีจำนวนทั้งสิ้น 21 รายการ จำแนกเป็นรายการอาหารท้องถิ่นที่สามารถหารับประทานได้ ตลอดทั้งปี มีจำนวน 10 รายการ ได้แก่ แกงหน่อไม้ ยำหน่อไม้ น้ำพริกน้ำปู น้ำพริกอ่อน น้ำพริกเสาะ ตำมะเขือ ตำขานูน ส้มตำสันแก้วกอม ก๋วยตบน้ำผึ้ง และซิงกรอบแก้ว และรายการอาหารที่สามารถ หารับประทานได้ในแต่ละเดือนหรือตามฤดูกาล จำนวน 11 รายการ ได้แก่ ยำยวม แกงดอกก้าน ตำ เต่า ยำผักเสียด ยำยอดมะขาม แกงเห็ดลอบ แกงเห็ดไข่ห่านไข่เหลือง แกงเห็ดโคน แกงเห็ดไร่ แกงผำ และยำเฟี้ยง

ปฏิทินด้านการเกษตร รายการผลผลิตทางการเกษตรของพื้นที่ประกอบด้วย 20 ชนิด จำแนกเป็นผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ตลอดทั้งปี จำนวน 9 ชนิด ได้แก่ ข้าวโพดข้าวเหนียว (ข้าวโพดข้าวเหนียว)หรือข้าวโพดแต้ม ก๋วยน้ำว่า ก๋วยหอมทอง หน่อไม้หวาน ผักกูด ผักหวานบ้าน ชะอม ผัก เสี้ยว ขนุน และผลผลิตทางการเกษตรที่เก็บเกี่ยวได้ตามฤดูกาล จำนวน 11 ชนิด ได้แก่ ข้าวเหนียว (กข6) ข้าวเจ้าหอมมะลิ ข้าวตอก (กข10) ข้าวโพดไร่ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) ข้าวโพดนา (เก็บเมล็ดพันธุ์) มันสำปะหลัง กะหล่ำปลี ผักกาดจ้อน (กวางตุ้ง) หน่อไม้ไร่ (หน่อไม้ป่า) ยวม และดอกเอื้องแลว

ปฏิทินด้านวัฒนธรรมประเพณีชุมชน ชุมชนสันแก้วกอม ประกอบด้วย 14 กิจกรรม จำแนกเป็นประเพณีประจำปีที่เกิดขึ้นในแต่ละเดือน จำนวน 10 กิจกรรม ได้แก่ ประเพณีเผาข้าว หลาม ประเพณีสืบชะตา ประเพณีเดือนห้า ประเพณีรดน้ำดำหัวคนเฒ่าคนแก่ ประเพณีไหว้พระเจ้า แก้ว ประเพณีกินข้าวแคบ ประเพณีเปลี่ยนผ้าห่มธาตุ ประเพณีเดือนเก้า ประเพณีตานก๋วยสลาก

ประเพณีลอยกระทง และประเพณีที่จัดได้ทุกเดือนยกเว้นช่วงเข้าพรรษา และเดือนที่ตามปฏิทินเมือง จำนวน 4 กิจกรรม ได้แก่ ประเพณีกวนข้าวทิพย์ ประเพณีสังเคราะห์ งานแต่งงาน และงานบวช

2. แผนที่ชุมชน

ชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตั้งอยู่ที่หมู่ 6 ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ประกอบด้วย 7 สถานที่สำคัญในแผนที่ชุมชน ได้แก่ 1. สถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาของคนในชุมชน คือ ศาสนสถานวัดดอนแก้วและศาสนสถานวัดป่าไม้ห้า 2. สถานศึกษาและโรงเรียน 2 แห่ง คือ โรงเรียนอนุบาลเจริญวัยและโรงเรียนศูนย์การศึกษาพิเศษ 3. ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนจำนวน 4 แห่ง ศูนย์การเรียนรู้กล้วยยอบน้ำผึ้งแม่คำหล้า, ศูนย์การเรียนรู้สวนสมุนไพรป่าไร่, ศูนย์การเรียนรู้ไม้กวาดลุงสี, ศูนย์การเรียนรู้เคหะกิจชุมชนกล้วยยอบน้ำผึ้งสันแก้วกอม 4. สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ จุดสักการะ ศูนย์รวมใจของประชาชน คือ ศาลเจ้าพ่อคำหมื่น 5. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว คือ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านสันแก้วกอมหมู่ที่ 6 ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก 6. สถานที่ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ จำนวน 2 แห่ง คือ นาข้าวของหมู่บ้านในช่วงเวลาที่ต้นข้าวกำลังเจริญเติบโตและมีการเปลี่ยนสีตามอายุการงอกงาม ทำให้เกิดความสวยงามของทุ่งนาข้าวในชุมชน และ ลำห้วยหม่องหวาเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติในชุมชน 7. ร้านค้าในชุมชน สถานที่แลกเปลี่ยนทรัพยากรชุมชนและจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค รวมไปถึงเป็นสถานที่พบปะพูดคุยในช่วงเทศกาลสำคัญหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นของคนในชุมชน จำนวน 6 แห่ง ร้านป่าตึก ร้านป่าเปรม ร้านน้องอ้อ ร้านป่าป้อ ร้านน้องนิต และร้านน้ำพริกยายแม่คำเอื้อย

3. ประวัติศาสตร์ชุมชน

ก่อนจะมีชุมชนบ้านสันแก้วกอมบริเวณอำเภอแม่ระมาดได้รับการสันนิษฐานว่า เดิมทีเป็นที่อยู่อาศัยของชาวกะเหรี่ยงมาเป็นเวลากว่า 100 ปี จนมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตถึงปัจจุบัน ชาวบ้านชุมชนสันแก้วกอมเดิมเป็นคนยอง ชาวเมืองยองซึ่งเป็นชาวลื้อได้อพยพมาจากเมืองเชียงรุ่งและเมืองอื่น ๆ ในสิบสองปันนา และได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานครั้งใหญ่ในเมืองลำพูนและเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2348 ด้วยสาเหตุของสงคราม เจ้าเมืองยองพร้อมด้วยบุตรภรรยา น้องทั้ง 4 ญาติพี่น้อง ชุนนาง พระสงฆ์และไพร่พลจากเมืองยอง จำนวน 20,000 คนเข้ามาแผ้วถางเมืองลำพูนที่ร้างอยู่ ตั้งบ้านเรือนตามลุ่มน้ำแม่ทา น้ำแม่ปิง ผู้คนทั่วไปในแถบนั้นจึงเรียกคนที่มาจากเมืองยองว่า ชาวไทยอง และชาวไทยยองบางส่วนได้อพยพย้ายมาจากจังหวัดลำพูน ลำปาง เชียงใหม่ ก่อนปีพุทธศักราช 2465 มาสู่หมู่บ้านสันแก้วกอม ต.แม่ระมาด อ.แม่ระมาด จังหวัดตาก โดยใช้เกวียนเป็นยานพาหนะหลัก และการเดินเท้า จากการบอกเล่าสรุปของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน ได้สรุปว่าหมู่บ้านนี้ได้รับการตั้งชื่อมาจากต้นไม้ชนิดหนึ่ง ชื่อต้นกอม โดยต้นกอม มีชื่อเรียกอีกชื่อว่าต้นพลับลา เนื่องจากในสมัยก่อนใน

บริเวณหมู่บ้านสันแก้งคอมมีต้นไม้ชนิดนี้จำนวนมาก ชาวบ้านเลยตั้งชื่อหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านสันแก้งคอมจนถึงปัจจุบัน โดยหมู่บ้านมีอายุรวมประมาณมากกว่า 150 ปี หรือประมาณปีพุทธศักราช 2416

4. ทุนชุมชน

ชุมชนบ้านสันแก้งคอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก มีทรัพยากรด้านทุนชุมชนที่หลากหลาย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ และทุนธรรมชาติ โดยสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

4.1 ทุนมนุษย์ ประกอบด้วย 1. องค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านวิถีชีวิต ธรรมชาติและสมุนไพรในพื้นที่เพื่อสรรหาแล้วนำไปประกอบอาหารหรือแปรรูป เช่น การหาของป่า การล่าสัตว์เพื่อการบริโภค การสอยมดแดง การทำน้ำพริก การต้มน้ำปู กั้วยอบน้ำผึ้ง กั้วยฉาบ และการฆ่าและขึ้นส่วนผสม เพื่อบริโภคและจำหน่าย 2. องค์ความรู้ด้านการเกษตรกรรม เช่น การปลูกกล้วย การปลูกผัก ทำนา ปลูกข้าวโพด ประมงน้ำจืด 3. องค์ความรู้ด้านจิตอาสาในชุมชน ดูแลรักษาสุขภาพอนามัย ช่วยเหลือสังคม อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน 4. องค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณี เช่น ทำบายศรีสู่ขวัญ สืบชะตา คาถาอาคม ประเพณี ความเชื่อ การทำไม้กวาดดอกหญ้า การแต่งหน้าเสริมความงาม พิธีกร นักประชาสัมพันธ์ รวมไปถึงการแสดงศิลปวัฒนธรรมชุมชน

4.2 ทุนสังคม การร่วมกลุ่มของประชาชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ ความเชื่อ ความศรัทธาในชุมชนบ้านสันแก้งคอม มีดังนี้ 1. การร่วมกลุ่มชุมชนรักสุขภาพ โดยมีกิจกรรม เช่น กลุ่มเต้นแอโรบิก กลุ่มออกกำลังกายตอนเย็น ชมรมแอโรบิกบ้านครูแซม 2. กลุ่มแปรรูปผลิตชุมชน และผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น กลุ่มกั้วยอบน้ำผึ้ง กลุ่มสมุนไพร กลุ่มผลิตไม้กวาดดอกหญ้า 3. กลุ่มกองทุนหมู่บ้านหรือชมรมเพื่อการบริหารจัดการในชุมชน เช่น กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มสตรีชุมชน ชมรมนาฏศิลป์ เป็นต้น

4.3. ทุนกายภาพ ทรัพยากร สิ่งของ สถานที่ หรือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิตที่สนับสนุนการค้าเชิงพาณิชย์ อำนวยความสะดวกของประชาชนในชุมชน ได้แก่ 1. โบราณวัตถุ โบราณสถาน เช่น ศาสนสถานวัดดอนแก้ว, ศาลเจ้าพ่อคำหมื่น, ศาสนสถานวัดป่าไม้ห้า, สำนักสงฆ์ มงคลนิมิต 2. สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน เช่น ถนนคนเดิน กาดโฮงต้า อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก, กาดหมั้วหรือตลาดสดตอนเช้าของอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก, ทุ่งนาข้าวตามฤดูกาล 3. สถานที่พักผ่อนและส่งเสริมสุขภาพในชุมชน บริเวณสวนสุขภาพเทศบาลตำบลแม่ระมาด 4. สถานที่จำหน่ายแลกเปลี่ยน สินค้าและบริการ เช่น ตลาดสดแม่ระมาด และร้านขายของชำในชุมชน

4.4 ทุนธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีส่วนสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชนบ้านสันแก้วกอม ได้แก่ 1. แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่น ถ้ำดอยหลวง สวนสมุนไพรมหาหนามบ้านป่าไม้ ถ้ำผาแดง และดอยผาแดง 2. แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ เช่น แหล่งน้ำธรรมชาติ ลำห้วยหม่องหวา, ป่าชุมชน, ลำห้วยหมื่นน้ำออกฐ, สระหลวงสันแก้วกอม สระน้ำในพื้นที่ที่เป็นแหล่งน้ำและที่พักผ่อน, พุงนา และ ไร่ข้าวโพดของประชาชนในชุมชน

5.2 ผลการศึกษาความต้องการของชุมชนและข้อเสนอแนะในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาดอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก พบว่า

ข้อเสนอแนะและความต้องการของชุมชนในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก พบว่า ชุมชนมีความต้องการที่จะพัฒนาพื้นที่บ้านสันแก้วกอมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสร้างสรรค์ แปลกใหม่ และให้ชุมชนมีส่วนร่วมมากที่สุด โดยการนำวิถีชุมชนที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาเพื่อนำเสนอต่อนักท่องเที่ยว เช่น การกราบไหว้บูชาศาสนสถานที่มีความสำคัญและศักดิ์สิทธิ์เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจคนในพื้นที่และใกล้เคียง คือ ศาสนสถานวัดดอนแก้วและศาสนสถานวัดป่าไม้ห้า, ทัศนกรรมพื้นบ้านการทำไม้กวาดดอกหญ้าจากภูมิปัญญาชุมชนที่มีมาอย่างช้านาน, การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรโดยการนำผลผลิตในชุมชนมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างรายได้ เช่น กล้วย ชิง งา เป็นต้น, สวนสมุนไพรมหาหนามพื้นที่ใช้หลักการผสมผสานในการปลูกพืชผักสวนครัวและสมุนไพรมหาหนามในพื้นที่อย่างลงตัว ไปจนถึงการนำเสนออาหารพื้นเมืองในท้องถิ่น และการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชน เช่น กิจกรรมบายศรีสู่ขวัญ, การแสดงประทีปจากกะลา, การฟ้อนขันดอก, การฟ้อนสูงหลวง เป็นต้น เป็นการนำเสนอของดีในชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวและบุคคลที่สนใจ ทำให้เกิดการท่องเที่ยวในลักษณะการศึกษาเรียนรู้ ก่อให้เกิดการสร้างรายได้หมุนเวียนในชุมชน ส่งผลให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถเลี้ยงดูตัวเองได้อย่างยั่งยืน

5.3 การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ประกอบด้วยฐานการท่องเที่ยวและกิจกรรมภายในฐาน จำนวน 5 ฐานการท่องเที่ยว โดยเรียงลำดับฐานการท่องเที่ยวตามเส้นทาง ดังนี้

ฐานการท่องเที่ยวที่ 1 ศาสนสถานวัดดอนแก้ว สถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา อันเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวอำเภอแม่ระมาด ชาวอำเภอแม่สอด และอำเภอใกล้เคียง อีกทั้งยังมีชื่อเสียงในระดับประเทศ ตั้งอยู่ที่ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก โดยมีกิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว ดังนี้

1. สักการะพระพุทธรูปหินอ่อน และชมวิหารภายในซึ่งเป็นประติมากรรมของชาวพม่า โดยองค์พระแกะสลักด้วยหินอ่อนทั้งแท่งเป็นพระพุทธรูป 3 องค์ องค์แรกประดิษฐานที่ประเทศอินเดีย องค์ที่สองประดิษฐานที่ประเทศปากีสถาน และองค์ที่สามประดิษฐานที่วัดดอนแก้ว
2. สักการะอนุสรณ์รูปปั้นเหมือนสามครูบาเจ้า ประกอบด้วย 1. ครูบาเจ้าศรีวิชัย 2. ครูบาขาวปี 3. ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนชาวภาคเหนือ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักนับถือระดับประเทศ
3. ขอพรศาลาภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปเหมือนพระเจ้าทันใจเก่าแก่ อายุราว 80 ปี อีกทั้งยังเป็นທີ່เก็บรักษาโบราณวัตถุ ข้าวของเครื่องใช้ของชาวบ้านในอดีตที่หาดูได้ยาก เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชุมชน สะท้อนวิถีชีวิตของประชาชนในอดีต
4. ชมหอนาฬิกาเจ้าแม่ตะเคียนทอง ซึ่งสร้างจากต้นตะเคียนเก่าแก่ที่มีความกว้างถึง 6 คนโอบ โดยมีการแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนโคนของต้นให้ผู้ชมได้เห็นถึงความใหญ่ของต้นตะเคียนนี้ ส่วนต่อมาถูกนำไปสร้างเป็นศาลาพระพุทธรูเมตตา และส่วนสุดท้ายทำเป็นหอนาฬิกาภายในวัดดอนแก้ว

ภายในฐานใช้เวลาในการท่องเที่ยว 30 นาที วิทยากรประจำฐานการท่องเที่ยว คือ นายพิชญ ระหว่างปี ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6 ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

ฐานการท่องเที่ยวที่ 2 ฐานการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การรวมตัวของประชาชนในชุมชนที่ต้องการพัฒนาและแปรรูปทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ให้สามารถสร้างอาชีพและเกิดรายได้ภายในครอบครัวไปถึงการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มกลุ่มแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านขึ้น นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจกลุ่ม สามารถเข้ามาศึกษากระบวนการผลิตและแปรรูปวัตถุดิบได้ทุกระบวนการ ตั้งแต่การคัดเลือกวัตถุดิบ กระบวนการแปรรูป ไปจนถึงการบรรจุผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย และสามารถทดลองทำได้ด้วยตัวเอง ผลิตภัณฑ์ภายในกลุ่มมีหลากหลาย มีทั้งที่สามารถจำหน่ายแล้วในท้องตลาด และที่กำลังพัฒนาคุณภาพอีกมากมาย ยกตัวอย่างเช่น กล้วยอบน้ำผึ้ง, กล้วยหนึบหนับ, กล้วยผง, ชิงกรอบแก้ว, งาดำคั่วบด, คุกกี้กล้วยอบธัญพืช, เป็นต้น โดยมีกิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว ดังนี้

1. ศึกษาเรียนรู้ กรรมวิธี กระบวนการแปรรูปสมุนไพรและทรัพยากรในชุมชน เช่น กล้วยน้ำว่า ชิง ผ่านการนำเสนอและแสดงวิธีทำโดยวิทยากรประจำฐาน

2. แนะนำผลิตภัณฑ์ที่ผลิตและจำหน่ายภายในกลุ่ม

3. ชม ชิม ซื้อม สิ้นค้าภายในกลุ่ม

ภายในฐานใช้เวลาในการท่องเที่ยว 30 นาที วิทยากรประจำฐานการท่องเที่ยว คือนางภาวณา เหล็กเพชร ประธานกลุ่มกล้วยอบน้ำผึ้ง วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพร พื้นบ้าน ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

ฐานการท่องเที่ยวที่ 3 ฐานสมุนไพรเพื่อสุขภาพสันแก้วกอม สวนสมุนไพรอินทรีย์ พื้นบ้านที่ใช้หลักการผสมผสานในการปลูกพืชผักสวนครัวและสมุนไพร ภายใต้แนวคิดที่ว่า กินผัก ปลอดภัย ได้สรรพคุณทางยา การรวมกลุ่มที่เข้มแข็งของชาวบ้านสันแก้วกอมและใกล้เคียง จึงเกิดวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพสันแก้วกอมขึ้น ภายในสวนประกอบด้วยสมุนไพรหลากหลายชนิดให้ได้ชม ยกตัวอย่าง เช่น ผักเชียงดา ขมิ้น ชিং ผักหวาน ตะไคร้ ใบหม่อน มะขามป้อม หนุ่ยรี้แปร์ และอีกมากมาย นอกจากสมุนไพรภายในสวนแล้วแล้วกลุ่มยังมีผลิตภัณฑ์ที่ได้แปรรูปจากสมุนไพรของกลุ่มเองเพื่อใช้งานในชุมชนและจำหน่าย ได้แก่ ชาเชียงดา ขมิ้นผง ชিংผง ชามะขามป้อม ชาตะไคร้ ชามะตูม เป็นต้น โดยมีกิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว ดังนี้

1.ทัศนศึกษาสมุนไพรพื้นบ้านหายาก ภายในสวนสมุนไพรอินทรีย์ครบวงจร ซึ่งมีพืชผักสมุนไพรหลายชนิด ทั้งที่ใช้เป็นอาหารและที่นำไปเป็นส่วนผสมของยารักษาโรค ยกตัวอย่าง เช่น ผักเชียงดา ผักหวาน เอื้องนางแลว ชะพลู ชিং หนุ่ยรี้แปร์ และอื่นๆ

2.ชม ชิม ซื้อม ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้จากการนำสมุนไพรในพื้นที่มาแปรรูปให้เกิดประโยชน์และสร้างรายได้ในชุมชน

ภายในฐานใช้เวลาในการท่องเที่ยว 30 นาที วิทยากรประจำฐานการท่องเที่ยว คือนางสาวประภัสสร หล้าเขียว ประธานกลุ่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

ฐานการท่องเที่ยวที่ 4 ฐานหัตถกรรมพื้นบ้านการผลิตไม้กวาดดอกหญ้า การรวมกลุ่มของคนในชุมชนสันแก้วกอม โดยมีปราชญ์ชาวบ้านผู้มีองค์ความรู้ในด้านการทำไม้กวาดดอกหญ้า เป็นผู้สอนให้กับสมาชิกและผู้ที่สนใจในการทำไม้กวาดดอกหญ้า โดยนำทรัพยากรที่มีในชุมชนคือดอกหญ้าที่มีอยู่จำนวนมาก นำมาแปรรูปเป็นไม้กวาดเพื่อนำไปเป็นใช้ในครัวเรือนหรือเป็นของฝากตามเทศกาลต่างๆ โดยอาศัยองค์ความรู้และภูมิปัญญาในชุมชนมาประดิษฐ์ไม้กวาดดอกหญ้าที่มีความแข็งแรง ทนทาน ใช้งานสะดวก และอายุการใช้งานที่นานกว่าไม้กวาดทั่วไปที่จำหน่ายในท้องตลาด เป็นการสร้างงานสร้างรายได้ในครัวเรือนและประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต โดยมีกิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว ดังนี้

1. ชมสาธิตกระบวนการผลิตไม้กวาดจากดอกหญ้าโดยปราชญ์ชาวบ้านผู้ทรงความรู้
2. ทดลองทำไม้กวาดจากดอกหญ้าด้วยตัวเอง
3. ซื้อปลิ้นค้า ผลิตภัณฑ์ชุมชน ภายในกลุ่ม เพื่อนำไปเป็นของขวัญในครัวเรือน และสามารถเป็นของฝาก ของที่ระลึก แก่บุคคลสำคัญ

ภายในฐานใช้เวลาในการท่องเที่ยว 30 นาที วิทยากรประจำฐานการท่องเที่ยว คือ นายสี กันเมืองเวียง ปราชญ์ชาวบ้านด้านหัตถกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

ฐานการท่องเที่ยวที่ 5 ศาสนสถานวัดป่าไม้ห้า ศาสนสถานที่ชาวบ้านในตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ใช้เป็นสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และประเพณีต่างๆในพื้นที่ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ นับถือศรัทธาของชาวบ้านเป็นอย่างยิ่ง ภายในบริเวณวัดมีสิ่งที่น่าสนใจ ดังนี้ 1. พระธาตุประจำปีเกิด 2. ศาลากลางน้ำ 3. กุฏิไม้สัก โดยมีกิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว ดังนี้

1. สักการะกราบไว้ ขอพร พระธาตุประจำปีเกิดอันศักดิ์สิทธิ์
2. ชมความงดงามพุทธสถานศาลากลางน้ำ และกุฏิไม้สักเก่าแก่
3. กิจกรรมบายศรีรับขวัญนักท่องเที่ยว
4. รับประทานอาหารพื้นถิ่น โดยมีการบรรยายกระบวนการและส่วนประกอบในการปรุงอาหาร รวมถึงสรรพคุณ คำแนะนำในการรับประทานอาหารแต่ละประเภท พร้อมชมการแสดงศิลปวัฒนธรรมของชุมชน

ภายในฐานใช้เวลาในการท่องเที่ยว 60 นาที วิทยากรประจำฐานการท่องเที่ยว คือ 1.นายสมบุญ กิวทา ปราชญ์ชุมชนด้านวัฒนธรรมประเพณีชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก 2.นายเกรียงศักดิ์ สังคำ ประธานชุมชนสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก และผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรมและการแสดง

สำหรับช่องทางการติดต่อ ประชาสัมพันธ์ และสอบถามข้อมูลการท่องเที่ยว ติดต่อได้ที่ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก นายพิษณุ ระหว่างปี ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก โดยข้อมูลบ้านโฆษณา สื่อประชาสัมพันธ์ของเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัด สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาทรัพยากรและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวชุมชน บ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

ผลการศึกษาพบว่า ทรัพยากรและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก มีความหลากหลายและมีความพร้อมสำหรับการพัฒนาสู่เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนในทุกด้าน ได้แก่ ด้านบุคคล คือ ศักยภาพความพร้อมของผู้นำชุมชนที่มีความรู้และความสามารถ เข้าใจในบริบทของชุมชนอย่างแท้จริง มีรูปแบบการปกครองแบบเป็นกันเองคล้ายคนครอบครัว รวมไปถึงความต้องการที่จะพัฒนาท้องถิ่นให้ประชาชนในชุมชนสามารถสร้างรายได้ภายในครอบครัวได้ด้วยตัวเอง พัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและเป็นที่รู้จักแก่คนภายนอกมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศสุตา โภคานิตย์ และคณะ (2563) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารทุนชุมชนแบบบูรณาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนบ้านขาม ตำบลบ้านขาม อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ โดยศึกษาบริบททุนชุมชน รวมถึงศึกษาการบริหารจัดการทุนชุมชน แบบบูรณาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก ผลการวิจัยพบว่า 1. ทุนชุมชน (ทุนที่ไม่ใช่เงิน) ได้แก่ 1) ทุนมนุษย์ มีผู้นำชุมชนที่เข้าใจปัญหาชุมชนเป็นอย่างดี 2) ทุนภูมิปัญญา คือ ระบบเครือญาติ และการให้ความเคารพนบอนุอบผู้อาวุโส 3) ทุนด้านทรัพยากรและ ธรรมชาติ มีความสมบูรณ์สามารถปลูกพืชเศรษฐกิจได้ และ 4) ทุนที่เป็นที่ดิน เครื่องจักร วัสดุอุปกรณ์ ต่าง ๆ และการบริหารจัดการทุนชุมชนแบบบูรณาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนริเริ่มโดยผู้นำชุมชน

ด้านอาหาร มีความหลากหลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ด้านผลผลิตทางการเกษตรที่มีปริมาณเพียงพอต่อการบริโภคในชุมชนและยังสามารถนำไปแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี ด้านองค์ความรู้และภูมิปัญญา ประเพณีศิลปวัฒนธรรมที่คงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน สืบทอดต่อกันมาจากอดีตสู่รุ่นผ่านการถ่ายทอดโดยปราชญ์ชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญ ยากต่อการลอกเลียนแบบ มีศูนย์การเรียนรู้เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน: บ้านน้ำเกียน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน โดย ปานแพร เขาวนประยูร อุดมรักษา ทรัพย์ และคณะ (2565) พบว่า บริบทและศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลาย

ทางชีวภาพ มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ประกอบกับการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีศักยภาพและมีความเข้มแข็ง ซึ่งมีการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ผ่านระบบวิถีคิดและการผลิตที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษในการสร้างให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบันได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ รวมถึงการบรรจุหีบห่อที่ทันสมัย ซึ่งเชื่อมโยงตั้งแต่การผลิตวัตถุดิบ การแปรรูปและการจำหน่าย ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน อีกทั้งศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพและการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพสำหรับผู้ที่สนใจ ชุมชนใกล้เคียงและนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้าไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ

ด้านความต้องการของชุมชนในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก พบว่า ชุมชนมีความต้องการที่จะพัฒนาพื้นที่บ้านสันแก้วกอมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสร้างสรรค์แปลกใหม่ โดยต้องการให้ชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงประชาชนในพื้นที่ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและบริหารจัดการกิจกรรมและสถานที่ท่องเที่ยวมากที่สุด โดยกระบวนการนำองค์ความรู้ในชุมชน วิธีการดำเนินชีวิต ทรัพยากรที่หลากหลาย รวมไปถึงภูมิปัญญาในชุมชนที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาต่อยอดเพื่อนำเสนอภายในกิจกรรมต่างๆภายในเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนต่อนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรไท ครุฑเวโซ และคณะ (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมชุมชนชาวเลบ้านแหลมตุ๊กแก จังหวัดภูเก็ต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนบ้านแหลมตุ๊กแกและ เพื่อร่วมหาแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวางแผน การกำหนดนโยบาย และการสนับสนุนจากรัฐท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม ผลการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนบ้านแหลมตุ๊กแก พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (Local Involvement) ควรประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมด้านการวางแผนจำเป็นต้องมีการจัดประชุมร่วมกับชุมชนเจ้าของพื้นที่ และ 2) การมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการรายได้ โดยให้ชุมชนมีความสามารถในการจัดจำหน่ายสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่นของตน และการนำเสนอการแสดงผลทางประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา บุญส่ง และคณะ (2565) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไทยพลัดถิ่น สิงขร-ตะนาวศรีและมะริด ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความพร้อมของบ้านสิงขร บ้านแหลมยวน และบ้านมุกโพรง คือ ชุมชนมีความพร้อมในการเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมมาจากบรรพบุรุษ มีผู้นำเป็นคนไทยที่มีความพร้อมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว มีรายละเอียดเกี่ยวกับวัฒนธรรมของคนไทยพลัดถิ่นและเรื่องเล่าของชุมชนในอดีต รวมไปถึง

ถึงชุมชนมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของคนไทยพลัดถิ่นโดยมีการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของบรรพบุรุษไว้ เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และชุมชนมีความร่วมมือกันในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชนของตนเองให้มีความพร้อมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากความร่วมมือของชุมชนทุกภาคส่วน ตั้งแต่กระบวนการคิด การสำรวจ การออกแบบ รวมถึงการลงพื้นที่สร้างเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม นำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบการศึกษาเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชน เช่น กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมการพัฒนาองค์ความรู้ด้านหัตถกรรม กิจกรรมการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน และสามารถทดลองปฏิบัติได้ด้วยตัวเอง เพื่อสร้างประสบการณ์ที่แปลกใหม่และสร้างสรรค์แก่นักท่องเที่ยวที่มีความต้องการที่หลากหลาย ประกอบด้วยฐานการท่องเที่ยวและกิจกรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น สะท้อนศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันงดงาม องค์ความรู้และภูมิปัญญาอันมีคุณค่าจากบรรพบุรุษของคนในชุมชน นำเสนอในรูปแบบของเส้นทางท่องเที่ยวและกิจกรรมภายในฐาน จำนวน 5 ฐานการท่องเที่ยว โดยเรียงลำดับฐานการท่องเที่ยวตามเส้นทาง ดังนี้ 1. ศาสนสถานวัดดอนแก้ว 2. ฐานการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร 3. ฐานสมุนไพรเพื่อสุขภาพสันแก้วกอม 4. ฐานหัตถกรรมพื้นบ้านการผลิตไม้กวาดดอกหญ้า 5. ศาสนสถานวัดป่าไม้ห้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราพร คงรอด (2561) ทำการศึกษาเรื่อง ความต้องการในด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม - คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง โดยงานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เชิงเปรียบเทียบ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความต้องการในกิจกรรมท่องเที่ยวด้านอาหารพื้นบ้านมากที่สุด ระดับรองลงมาคือ ด้านงานงานฝีมือ ท้องถิ่น และวิถีชุมชน และด้านเกษตรกรรมตามลำดับ และยังพบอีกว่า นักท่องเที่ยวที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกันมีความต้องการเรื่องกิจกรรมการท่องเที่ยวแตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีอายุ เพศ การศึกษาที่แตกต่างกัน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกันจะมีความต้องการด้านการท่องเที่ยวที่ไม่แตกต่างกัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สรัญญา เจริญศิริ และ ศรันย์ เจริญศิริ (2566) ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ศักยภาพชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนลวิถี ตำบลบ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี พบว่า ชุมชนบ้านเชียง เป็นชุมชนที่มีศักยภาพในการพัฒนาแหล่ง

ท่องเที่ยวของชุมชน โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทอผ้า การจักสาน การปั้นหม้อเขียนสี รวมถึงอาหารพื้นบ้าน มีการวางแผนการท่องเที่ยว ตามรอยอารยธรรมบ้านเชียง เพื่อท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสร้างสรรค์ของบ้านเชียง ณ บ้านอาร์โฮมสเตย์ อาหารพื้นบ้าน และอาหารต้อนรับนักท่องเที่ยว มีกิจกรรมสอดคล้องกันใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านศาสนา ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และด้านการรักษาวัฒนธรรมที่ดีงาม นอกจากนี้ในชุมชนบ้านเชียงยังมีศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นศูนย์เรียนรู้การทำนา ทำปุ๋ยหมัก ปลูกผักปลอดสารพิษ ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปั้นหม้อเขียนสี ศูนย์การเรียนรู้ทอผ้าย้อมคราม ศูนย์เรียนรู้ด้านการออกแบบลายผ้า การมัดหมี่ การย้อมผ้าด้วยคราม การทอผ้า ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นได้สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน และมีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ อาทิ กลุ่มปั้นหม้อเขียนสี กลุ่มโฮมสเตย์เชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม กลุ่มเพื่อนรำ กลุ่มอาหารแปรรูป กลุ่มทอผ้าย้อมคราม กลุ่มจักสาน กลุ่มมัดคอกเทศ กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มทำเกษตรผสมผสาน มีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรของกลุ่มต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงงานวิจัยของ วงศ์วิภา โสสุวรรณจินดา และ สุวาริ นามวงศ์ (2562) ได้ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กับอัตลักษณ์โดยเน้นเรื่องอาหารไทย โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษาและแนะแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และอัตลักษณ์อาหารไทยอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า หลักการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประกอบไปด้วย 6 องค์ประกอบ คุณค่าและประสบการณ์ การนำเสนอเนื้อหาของกิจกรรม ความชัดเจนของกิจกรรม กิจกรรมที่มีความแปลกใหม่จากกิจกรรมที่เคยมีอยู่แล้ว ความคุ้มค่าที่จะเข้าร่วมกิจกรรม และรูปแบบกิจกรรมที่แปลกใหม่ โดยองค์ประกอบใหญ่ที่สุดคือองค์ประกอบแรก คือการจัดกิจกรรมที่มีคุณค่าและมีความหมายและผู้เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องได้ประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ควรมีการขยายขอบเขตการวิจัยให้ครอบคลุมชุมชนในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ภูมิภาค และระดับประเทศ
2. ควรมีการวิจัยเชิงลึกในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนเพื่อพัฒนาสู่การสร้างอาชีพในชุมชน รวมถึงแนวทางในการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

บรรณานุกรม

- กาญจนา บุญส่ง, เอี่ยมพร โตภาณุรักษ์กุล และชนานุช เงินทอง. (2565). การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไทยพลัดถิ่น สิงขร-ตะนาวศรีและมะริด. **วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์**, 24(1), 124-135.
- เกศสุดา โภคานิตย์, กีฬา หนูยศ, ณิชพรชัย ชัยสินคุณานันต์ และคัทลียา นาวิเศษ (2563). การบริหารทุนชุมชนแบบบูรณาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนบ้านขาม ตำบลบ้านขาม อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี**, 11(1), 41-51.
- กฤษณะ เนียมหอม และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์ (2564). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน. *Journal of Roi Kaensam Academi*, 6(11), 350-363.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2555). นโยบายด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย. **วารสารการท่องเที่ยวและกีฬา** 8, 52(สิงหาคม): 30
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยวฉบับที่ 7. วันที่ค้นข้อมูล 29 มิถุนายน 2566, เข้าถึงได้จาก <https://secretary.mots.go.th/>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2563). Culture Creative Tourism ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ สถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทย ไตรมาส 4/2562. รายงานภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว *Tourism Economic Review*, 1(3), เมษายน-มิถุนายน. กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กุลวดี ละม้านจีน และเทิดชาย ช่วยบำรุง (2559). ศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทองจังหวัดสุพรรณบุรี. *Rajabhat J. Sci. Humanit. Soc. Sci.*, 17(1), 190-199.
- จริยาวัฒน์ โลหะพุนตระกูล (2561). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนด้วยการศึกษาและสื่อสารอัตลักษณ์ของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนวัดบัวโรย (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- จิตติ มงคลชัยอรัญญา. (2551). การท่องเที่ยว (โดย) ชุมชน. วันที่ค้นข้อมูล 29 มิถุนายน 2566, เข้าถึงได้จาก <http://www.dasta.or.th/th/News/detailnews.php?ID=391&Key=information>
- จิราพร คงรอด. (2561). การวิเคราะห์พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง. (รายงานการวิจัย). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- ฐิตาภา บำรุงศิลป์. (2561). รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ*, 11(1), 30-42.
- ณัฐกานต์ ร่องทอง และคณะ. (2565). การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้โดยการเรียนรู้ของชุมชนท่องเที่ยวเมือง มะดัน ตำบลท่าทราย-ตำบลบางอ้อ จังหวัดนครนายก. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 16(1), 32-49.
- นิตา ชัชกุล. (2550). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญยสุภรณ์ อเนกสุข (2560). การท่องเที่ยวแบบเนิบช้า (Slow travel): นิยามและแนวคิด. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 8(1), 26-47.
- บุษบาสิทธิการและศิริวัฒนาใจมา.(2552). การพัฒนาบทบาทองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริม และสนับสนุนความพร้อมของเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ในกลุ่มภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ปานแพร เขาวนัประยูร อุดมรักษาทรัพย์, พิรานันท์ จันทาพูน และจรรยา โกเมนต์. (2565). การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน : บ้านน้ำเกีฮัน อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน. *วารสารบัณฑิตแสงโคมค้า*, 7(3), 460-478
- พจนา สวนศรี และสมภพ ยี่จ้อหอ. (2556). *คู่มือมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. เชียงใหม่: สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน มหาวิทยาลัยพายัพ.
- มาศศุภา นิมบุญจาช. (2558). การศึกษาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีผลต่อความยั่งยืนทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเขาสนหนอกว้าว (อุทยานแห่งชาติเขาแหลม) (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร
- รัถยานภิศ รัชตะวรรณ, ธมลวรรณ แก้วกระจก, วรรณรัตน์ จงเขตกิจ, ปิยะพร พรหมแก้ว, ดาลีมา สำแดงสาร และ ดลปภัฏ ทรงแเลิศ. (2561, มกราคม – มิถุนายน). กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสุขภาวะ, *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 11(1), 231-238.
- วงศ์วิภา โสสุวรรณจินดา, และ สุวารี นามวงศ์. (2562). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กับการจัดการกิจกรรมให้มีอัตลักษณ์โดยเน้นเรื่องอาหารไทย. *วารสารเกษมบัณฑิต*, 20(ตุลาคม), 127-142.
- ศदानนท์ วัตตธรรมและรัชชพงษ์ ชัชวาล (2565). รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชน เกาะยอ. *Parichart Journal, Thaksin University*, 35(3), 129-149.
- คันสนีย์ กระจ่างโฉมและเผชญิวาส ศรีชัย (2566). โมเดลการท่องเที่ยวของเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลำปางเชรามิก ซิตี้. *Journal of Thai Hospitality and Tourism*, 18(1), 71-83.

สร้อยญา เจริญศิริ และศรัณย์ เจริญศิริ. (2566). ศักยภาพชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนยลวิถีตำบลบ้านเชียงอำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี. **วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น**, 7(3), 135-154.

สมบัติ นามบุรี. (มกราคม-เมษายน 2562). ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐประศาสนศาสตร์.

วารสารวิจัยวิชาการ. 2(1). 183-197.

สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2562). การจัดการคลัสเตอร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. **วารสารการเมืองการบริหารและกฎหมาย**, 11(1). 83-101.

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ (2558). องค์ความรู้ว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ : คู่มือและแนวทางการปฏิบัติ. คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 14-17.

สุธิดา แจ้งประจักษ์ (2565). การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดย การมีส่วนร่วมของชุมชน. *JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE FOR LOCAL RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY*, 6(2), 214-222.

สำนักงานจังหวัดตาก. (2565). **แผนพัฒนาจังหวัดตาก พ.ศ.2566-2570**. วันที่ค้นข้อมูล 29

มิถุนายน 2566. เข้าถึงได้จาก <https://maesot.kpru.ac.th/wp-content/uploads/2021/11/แผนพัฒนาจังหวัดตาก-พ.ศ.-2566-2570.pdf>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2565).

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570).

กรุงเทพฯ: สำนักงานนายกรัฐมนตรี.

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2556). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. [ระบบออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.dasta.or.th/th/>

อรไท ครุฑเวโช และสภัทรา สังข์ทอง และวรพจน์ ตรีสุข. (2563). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมชุมชนชาวเลบ้านแหลมตุ๊กแก จังหวัดภูเก็ต. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยธนบุรี**, 14(3), 63-74.

Chang, L.-L., F. Backman, K. and Chih Huang, Y. (2014), "Creative tourism: a preliminary examination of creative tourists' motivation, experience, perceived value and revisit intention", *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 8(4). pp. 401-419. <https://doi.org/10.1108/IJCTHR-04-2014-0032>

Cohen, J.M., and Uphoff, N.T. (1980). **Participations place in rural development : Seeking clarity through specificity**. New York : World Developments.

Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981). **Rural Development Participation**: Concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for international Studies. New York: Cornell University Press

Raymond, C. (2007). Creative Tourism New Zealand: The practical challenges of developing creative tourism. In Greg Richards and Julie Wilson (Eds.), *Tourism, Creativity and Development* (pp.145-157). New York: Routledge.

UNESCO, (2006). *Towards Sustainable Strategies for Creative Tourism Discussion Report of the Planning Meeting for 2008 International Conference on Creative Tourism Santa Fe, New Mexico, USA October 25-27.*

Wenger, Etienne. (1998). **Communities of practice**: Learning, meaning and identity. Cambridge: Cambridge University.

Wurzburger, Rebecca; et al (2009). *Creative Tourism: A Global Conversation: How to Provide Unique Creative Experiences for Travelers Worldwide: As Presented at the 2008 Santa Fe & UNESCO International Conference on Creative Tourism in Santa Fe, New Mexico, USA.* Santa Fe: Sunstone Press.

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาเส้นทางรถท่องเที่ยวชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและประเมินรูปแบบการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว
เชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้งอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

1. คุณสวาท ไพศาลศิริทรัพย์ ครูชำนาญการ วิทยาลัยชุมชนตาก ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญ
ด้านแหล่งเรียนรู้ของชุมชน
2. คุณจิตติพร กาสมสัน ประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดตาก และนายกสมาคม
การค้าธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดตาก ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวชุมชน
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกรียงไกร กันต์มูล อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาสังคมศึกษา คณะครุ
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสังคม

ภาคผนวก ข

แบบแสดงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
ที่มีต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก๊กอม
ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

แบบแสดงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ที่มีต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

คำชี้แจง ขอให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาแสดงความคิดเห็นของท่านที่มีต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน บ้านสันแก้วกอม อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

โดยพิจารณา 3 ประเด็นคือ 1. ด้านฐานการท่องเที่ยว 2. ด้านอาหารรับรองนักท่องเที่ยว 3. ด้านการวิเคราะห์ต้นทุน/กำไร ความคุ้มค่าในเส้นทางท่องเที่ยว

โดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องความคิดเห็นของท่านพร้อมเขียนข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณาปรับปรุงต่อไป

1.ด้านฐานการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ระยะเวลา 3 ชั่วโมง

ฐานการท่องเที่ยว ชุมชนบ้าน สันแก้วกอม	ความสำคัญของฐานการ ท่องเที่ยว	กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว	ระยะเวลา ภายใน ฐานการ ท่องเที่ยว	วิทยากรประจำฐาน การท่องเที่ยว	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
					เหมาะ สม 1	ไม่ แน่ใจ 0	ไม่ เหมาะสม -1	
1.ศาสนสถาน วัดดอนแก้ว	วัดดอนแก้ว เป็นสถานที่สำคัญทาง พระพุทธศาสนาอันเป็นศูนย์รวม จิตใจของชาวอำเภอแม่ระมาด ชาว อำเภอแม่สอด และอำเภอใกล้เคียง อีกทั้งยังมีชื่อเสียงในระดับประเทศ ตั้งอยู่ที่ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ ระมาด จังหวัดตาก	<u>กิจกรรมที่ 1</u> สักการะพระพุทธรูป หินอ่อน และชมวิหารภายในซึ่งเป็น ประติมากรรมของชาวพม่า โดย องค์พระแกะสลักด้วยหินอ่อนทั้ง แท่งเป็นพระพุทธรูป 3 องค์ องค์ แรกประดิษฐานที่ประเทศอินเดีย องค์ที่สองประดิษฐานที่ประเทศ ปากีสถาน และองค์ที่สาม ประดิษฐานที่วัดดอนแก้ว (มีการ จัดเตรียมเครื่องสักการะไว้ให้กับ นักท่องเที่ยว)	30 นาที	นายพิษณุ ระหว่างปี ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6 ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัด ตาก				

ฐานการ ท่องเที่ยว ชุมชนบ้าน สันแก้วคอม	ความสำคัญของฐานการ ท่องเที่ยว	กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว	ระยะเวลา ภายใน ฐานการ ท่องเที่ยว	วิทยากรประจำฐาน การท่องเที่ยว	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
					เหมาะ สม 1	ไม่ แน่ใจ 0	ไม่ เหมาะสม -1	
		<p><u>กิจกรรมที่ 2</u> สักการะอนุสรณ์รูป ปั้นเหมือนสามครูบาเจ้า ประกอบด้วย 1. ครูบาเจ้าศรีวิชัย 2. ครูบาขาวปี 3. ครูบาชัยยะวงศา พัฒนา เป็นที่เคารพสักการะของ ประชาชนชาวภาคเหนือ มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักนับถือระดับประเทศ</p> <p><u>กิจกรรมที่ 3</u> ขอพรศาลาภูมิปัญญา ชาวบ้าน เป็นสถานที่ประดิษฐาน พระพุทธรูปเหมือนพระเจ้าทันใจ เก่าแก่ อายุราว 80 ปี อีกทั้งยังเป็น ที่เก็บรักษาโบราณวัตถุ ข้าวของ เครื่องใช้ของชาวบ้านในอดีตที่หา ได้ยาก เป็นแหล่งเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ของชุมชน สะท้อนวิถี ชีวิตของประชาชนในอดีต</p> <p><u>กิจกรรมที่ 4</u> ชมหอนาฬิกาเจ้าแม่ ตะเคียนทอง ซึ่งสร้างจากต้น ตะเคียนเก่าแก่ที่มีความกว้างถึง 6 คนโอบ โดยมีการแบ่งออกเป็น 3</p>						

ฐานการ ท่องเที่ยว ชุมชนบ้าน สันแก้วคอม	ความสำคัญของฐานการ ท่องเที่ยว	กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว	ระยะเวลา ภายใน ฐานการ ท่องเที่ยว	วิทยากรประจำฐาน การท่องเที่ยว	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
					เหมาะ สม 1	ไม่ แน่ใจ 0	ไม่ เหมาะสม -1	
		ส่วน ส่วนโคนของต้นให้ผู้ชมได้เห็น ถึงความใหญ่ของต้นตะเคียนนี้ ส่วนต่อมาถูกนำไปสร้างเป็นศาลา พระพุทธรูปเมตตา และส่วนสุดท้าย ทำเป็นหอนาฬิกาภายในวัดดอน แก้ว						
2. ฐานการแปร รูปผลผลิตทาง การเกษตร	การรวมตัวของประชาชนในชุมชน ที่ต้องการพัฒนาและแปรรูป ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ให้ สามารถสร้างอาชีพและเกิดรายได้ ภายในครอบครัวไปถึงการพัฒนา ชุมชนอย่างยั่งยืน ทำให้เกิดการ รวมกลุ่มกลุ่มแปรรูปสมุนไพร พื้นบ้านขึ้น นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่ สนใจกลุ่ม สามารถเข้ามาศึกษา กระบวนการผลิตและแปรรูป วัตถุดิบได้ทุกกระบวนการ ตั้งแต่ การคัดเลือกวัตถุดิบ กระบวนการ แปรรูป ไปจนถึงการบรรจุ ผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย และ	1.กรรมวิธี กระบวนการแปรรูป สมุนไพรและทรัพยากรในชุมชน เช่น กล้วยน้ำว่า ชิง 2.แนะนำผลิตภัณฑ์ที่ผลิตและ จำหน่ายภายในกลุ่ม 3. ชม ชิม ซ้อป สินค้าภายในกลุ่ม	30 นาที	นางภาวนา เหล็กเพชร ประธานกลุ่มกล้วยอบ น้ำผึ้ง วิสาหกิจชุมชน แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้าน ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัด ตาก				

ฐานการ ท่องเที่ยว ชุมชนบ้าน สันแก้วคอม	ความสำคัญของฐานการ ท่องเที่ยว	กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว	ระยะเวลา ภายใน ฐานการ ท่องเที่ยว	วิทยากรประจำฐาน การท่องเที่ยว	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
					เหมาะ สม 1	ไม่ แน่ใจ 0	ไม่ เหมาะสม -1	
	สามารถทดลองทำได้ด้วยตัวเอง ผลิตภัณฑ์ภายในกลุ่มมีหลากหลาย มีทั้งที่สามารถจำหน่ายแล้วใน ท้องตลาด และที่กำลังพัฒนา คุณภาพอีกมากมาย ยกตัวอย่าง เช่น กล้วยอบน้ำผึ้ง, กล้วยหนับ หนับ, กล้วยผง, ชิงกรอบแก้ว, งา ดำคั่วบด, คุกกี้กล้วยอบธัญพืช, เป็นต้น							
3.ฐานสมุนไพร เพื่อสุขภาพสัน แก้วคอม	สวนสมุนไพรอินทรีย์พื้นที่ใช้ หลักการผสมผสานในการปลูก พืชผักสวนครัวและสมุนไพร ภายใต้แนวคิดที่ว่า กินผักปลอดภัย ได้สรรพคุณทางยา การรวมกลุ่มที่ เข้มแข็งของชาวบ้านสันแก้วคอม และใกล้เคียง จึงเกิดวิสาหกิจชุมชน กลุ่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพสันแก้ว คอมขึ้น ภายในสวนประกอบด้วย สมุนไพรหลากหลายชนิดให้ได้ชม ยกตัวอย่าง เช่น ผักเชียงดา ขมิ้น	1.ทัศนศึกษาสมุนไพรพื้นบ้านหา ยาก ภายในสวนสมุนไพรอินทรีย์ ครบวงจร ซึ่งมีพืชผักสมุนไพรหลาย ชนิด ทั้งที่ใช้เป็นอาหารและที่นำไป เป็นส่วนผสมของยารักษาโรค ยกตัวอย่าง เช่น ผักเชียงดา ผักหวาน เอี้ยงนางแลว สะพลู ชิง หนัวร์แพร์ และอื่นๆ 2.ชม ชิม ซ้อป ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ ได้จากการนำสมุนไพรในพื้นที่มา	30 นาที	นางสาวประภัสสร หล้า เขียว ประธานกลุ่มสมุนไพร เพื่อสุขภาพสันแก้วคอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัด ตาก				

ฐานการ ท่องเที่ยว ชุมชนบ้าน สันแก้วคอม	ความสำคัญของฐานการ ท่องเที่ยว	กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว	ระยะเวลา ภายใน ฐานการ ท่องเที่ยว	วิทยากรประจำฐาน การท่องเที่ยว	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
					เหมาะ สม 1	ไม่ แน่ใจ 0	ไม่ เหมาะสม -1	
	ชิง ผักหวาน ตะไคร้ ใบหม่อน มะขามป้อม หล้ารีแพร์ และอีกมาก มากมาย นอกจากสมุนไพรภายใน สวนแล้วแล้วกลุ่มยังมีผลิตภัณฑ์ที่ ได้แปรรูปจากสมุนไพรของกลุ่มเอง เพื่อใช้งานในชุมชนและจำหน่าย ได้แก่ ชาเชียงดา ขมิ้นผง ชิงผง ชา มะขามป้อม ชาตะไคร้ ชามะตูม เป็นต้น	แปรรูปให้เกิดประโยชน์และสร้าง รายได้ในชุมชน						
4. ฐาน หัตถกรรม พื้นบ้านการ ผลิตไม้กวาด	การรวมกลุ่มของคนในชุมชนสันแก้ว คอม โดยมี(ลุงสี) ประชาชนชาวบ้านผู้ มีองค์ความรู้ในด้านการทำไม้กวาด ดอกหญ้า เป็นผู้สอนให้กับสมาชิก และผู้ที่สนใจในการทำไม้กวาดดอก หญ้า โดยนำทรัพยากรที่มีในชุมชน คือดอกหญ้าที่มีอยู่จำนวนมาก นำมาแปรรูปเป็นไม้กวาดเพื่อนำไป เป็นใช้ในครัวเรือนหรือเป็นของฝาก ตามเทศกาลต่างๆ โดยอาศัยองค์ ความรู้และภูมิปัญญาในชุมชนมา	1.สาธิตกระบวนการผลิตไม้กวาด ดอกหญ้าโดยประชาชนชาวบ้านผู้ทรง ความรู้ 2.ทดลองทำไม้กวาดจากดอกหญ้า ด้วยตัวเอง 3.ซื้อสินค้า ผลิตภัณฑ์ชุมชน ภายในกลุ่ม เพื่อนำไปเป็นของใช้ใน ครัวเรือน และสามารถเป็นของฝาก ของที่ระลึก แก่บุคคลสำคัญ	30 นาที	นายสี กันเมืองเวียง (ลุงสี) ประชาชนชาวบ้านด้าน หัตถกรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบล แม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัด ตาก				

ฐานการ ท่องเที่ยว ชุมชนบ้าน สันแก้วคอม	ความสำคัญของฐานการ ท่องเที่ยว	กิจกรรมในฐานการท่องเที่ยว	ระยะเวลา ภายใน ฐานการ ท่องเที่ยว	วิทยากรประจำฐาน การท่องเที่ยว	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
					เหมาะ สม 1	ไม่ แน่ใจ 0	ไม่ เหมาะสม -1	
	ประดิษฐ์ไม้กวาดดอกหญ้าที่มีความ แข็งแรง ทนทาน ใช้งานสะดวก และอายุการใช้งานที่นานกว่าไม้ กวาดทั่วไปที่จำหน่ายในท้องตลาด เป็นการสร้างงานสร้างรายได้ใน ครัวเรือนและประหยัดค่าใช้จ่ายใน การดำเนินชีวิต							
5. ศาสนสถาน วัดป่าไม้ห้า	ศาสนสถานที่ชาวบ้านในตำบลแม่ ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัด ตาก ใช้เป็นสถานที่ในการประกอบ พิธีกรรมทางศาสนา และประเพณี ต่างๆในพื้นที่ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ นับถือศรัทธาของชาวบ้านเป็น อย่างยิ่ง ภายในบริเวณวัดมีสิ่งที น่าสนใจ ดังนี้ 1. พระธาตุประจำปี เกิด 2. ศาลากลางน้ำ 3. กุฏิไม้สัก	1.สักการะกราบไว้ ขอพร พระธาตุ ประจำปีเกิดอันศักดิ์สิทธิ์ 2. ชมความงดงามพุทธสถานศาลา กลางน้ำ และกุฏิไม้สักเก่าแก่ 3. กิจกรรมบายศรีรับขวัญ นักท่องเที่ยว 4.รับประทานอาหารพื้นถิ่นพร้อม ชมการแสดงศิลปวัฒนธรรมของ ชุมชน	60 นาที	1.นายสมบุญ กิวทา ปราชญ์ชุมชนด้าน วัฒนธรรมประเพณี ชุมชนบ้านสันแก้วคอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอ แม่ระมาด จังหวัดตาก 2.นายเกรียงศักดิ์ สังกำ ประธานชุมชนสันแก้ว คอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัด ตาก และผู้เชี่ยวชาญ ด้านศิลปวัฒนธรรมและ การแสดง				

2. ด้านอาหารที่ใช้รับรองนักท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

อาหารพื้นบ้านที่มีตลอดทั้งปี	อาหารตามฤดูกาล (เดือน)	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		เหมาะสม 1	ไม่แน่ใจ 0	ไม่เหมาะสม -1	
1. แกงหน่อไม้	1. เดือนมกราคม ยำยวม				
2. ยำหน่อไม้	2. เดือนกุมภาพันธ์ -				
3. น้ำพริกน้ำปู	3. เดือนมีนาคม แกงดอกก้าน, ตำเตา, ยำผักเสียด, ยำยอดมะขาม				
4. น้ำพริกอ่อง	4. เดือนเมษายน แกงดอกก้าน, ตำเตา, ยำผักเสียด, ยำยอด				
5. น้ำพริกเสาะ	มะขาม				
6. ตำมะเขือ	5. เดือนพฤษภาคม แกงดอกก้าน, ตำเตา, แกงเห็ดถอบ(เห็ดเผาะ)				
7. ตำขนุน	6. เดือนมิถุนายน แกงเห็ดถอบ(เห็ดเผาะ)				
8. ส้มตำสันแก้วกอม	7. เดือนกรกฎาคม แกงเห็ดถอบ(เห็ดเผาะ), แกงเห็ดไข่ห่านไข่				
อาหารว่าง	เหลือง, แกงเห็ดโคน				
9. กลัวยอบน้ำผึ้ง	8. เดือนสิงหาคม แกงเห็ดไข่ห่านไข่เหลือง, แกงเห็ดโคน, แกงเห็ด				
10. ชิงกรอบแก้ว	ไร่, แกงผำ				
11. ข้าวต้มมัด					
12. ขนมจ็อก	9. เดือนกันยายน แกงเห็ดโคน, แกงเห็ดไร่,แกงผำ, ยำเพียง				
	10. เดือนตุลาคม -				
	11. เดือนพฤศจิกายน -				
	12. เดือนธันวาคม ยำยวม				

3. ด้านการวิเคราะห์ต้นทุน/กำไร ความคุ้มค่าในการท่องเที่ยวเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

แพ็คเกจ	รายการ	ข้อเสนอแนะ
1	<p>ต้นทุน (400 บาท)</p> <p>ค่าอาหารกลางวันพร้อมอาหารว่าง 150 บาท/คน</p> <p>ค่าบำรุงฐานการเรียนรู้/ท่องเที่ยว 50X5 =250 บาท/คน</p> <p>รายได้</p> <p>ขนาดกลุ่มนักท่องเที่ยว/ศึกษาดูงาน</p> <p>กลุ่มละ ไม่เกิน 20 คน 699 บาท/คน</p> <p>กลุ่มละ 21-30 คน 649 บาท/คน</p> <p>กลุ่มละ 31 คน ขึ้นไป 599 บาท/คน</p> <p>กำไร</p> <p>ขนาดกลุ่มนักท่องเที่ยว/ศึกษาดูงาน</p> <p>กลุ่มละ ไม่เกิน 20 คน 299 บาท/คน</p> <p>กลุ่มละ 21-30 คน 249 บาท/คน</p> <p>กลุ่มละ 31 คน ขึ้นไป 199 บาท/คน</p>	
2	<p>ต้นทุน (300 บาท)</p> <p>ค่าอาหารกลางวันพร้อมอาหารว่าง 150 บาท/คน</p> <p>ค่าบำรุงฐานการเรียนรู้/ท่องเที่ยว 30X5 =150 บาท/คน</p> <p>รายได้</p> <p>ขนาดกลุ่มนักท่องเที่ยว/ศึกษาดูงาน</p> <p>กลุ่มละ ไม่เกิน 20 คน 599 บาท/คน</p> <p>กลุ่มละ 21-30 คน 549 บาท/คน</p> <p>กลุ่มละ 31 คน ขึ้นไป 499 บาท/คน</p> <p>กำไร</p> <p>ขนาดกลุ่มนักท่องเที่ยว/ศึกษาดูงาน</p> <p>กลุ่มละ ไม่เกิน 20 คน 299 บาท/คน</p> <p>กลุ่มละ 21-30 คน 249 บาท/คน</p> <p>กลุ่มละ 31 คน ขึ้นไป 199 บาท/คน</p>	

ลงชื่อ.....

( )

ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญ

ภาคผนวก ค

ภาพประกอบการดำเนินการวิจัย

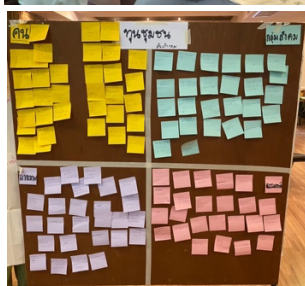
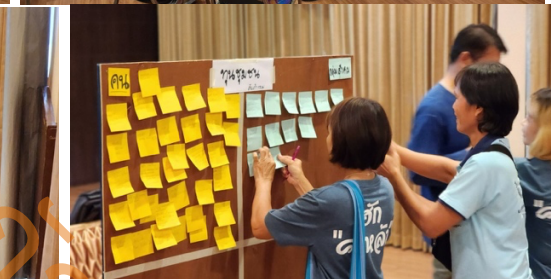
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
S.M.D.M.W.D.P.W.S

ภาพการลงพื้นที่สำรวจชุมชนบ้านสันแก้วกอม เพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดย
ชุมชนบ้านสันแก้วกอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

ภาพการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อศึกษาทรัพยากร ศักยภาพ และความต้องการด้าน
การท่องเที่ยวชุมชน บ้านสันแก้วคอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

UKA

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรือสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ชื่อองค์กร/ชุมชน/ภาคธุรกิจที่นำไปใช้ประโยชน์ คณะกรรมการชุมชนสันแก้วคอม สถานที่ตั้ง ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่
ที่ 6 เลขที่ 272/1 หมู่ 6 ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก โทรศัพท์ 06 1276 5860
ขอรับรองว่าได้นำผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร เรื่อง การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิง
สร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วคอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก (Development of creative tourism
routes by the community Ban San Kao Kom Mae Ramat Subdistrict, Mae Ramat District, Tak Province)
ของ อ.ธนิชพร หาได้, ผศ.ดร.ธีรศิลป์ กนกธำ, ผศ.ดร.อังคณา ตาเสนา, ผศ.มัลลิกา ทองแถม, ผศ.กฤติเดช จินดาภักดิ์,
อ.สันติ คู่กระสังข์ และ อ.สามารถ ยืนยงพรานิช สังกัด มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร โดยใช้ประโยชน์ใน ระหว่างวันที่
1 มีนาคม พ.ศ. 2567 ถึงวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2567

โดยวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้มีดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ (โปรดระบุรายละเอียด) นำองค์ความรู้จากผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานของ
ชุมชนบ้านสันแก้วคอม และต่อยอดในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในด้านอื่น ๆ
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย (โปรดระบุรายละเอียด) นำข้อมูลจากผลการวิจัยในส่วนของข้อเสนอแนะ ไปใช้
ในการกำหนดนโยบายพัฒนาชุมชน โดยการขยายขอบเขตการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการสร้างอาชีพในชุมชน ให้
ครอบคลุมชุมชนในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ภูมิภาคและ
- การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ (โปรดระบุรายละเอียด) นำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนเส้นทางท่องเที่ยวเชิง
สร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วคอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก รวมถึงการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทาง
ต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ยูทูป เป็นต้น

ทั้งนี้ผลจากการที่องค์กร/หน่วยงาน/กลุ่ม ได้นำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์/งานวิชาการ มาใช้ประโยชน์ ผลการวิจัย
เรื่อง การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านสันแก้วคอม ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก
มีองค์ความรู้ ข้อเสนอแนะ และแผนการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน ที่สามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาการ
ท่องเที่ยวของชุมชนบ้านสันแก้วคอมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างมีคุณภาพ และก่อให้เกิดรายได้เข้าสู่ชุมชนได้
อย่างยั่งยืน

ข้าพเจ้าขอลงนามในหนังสือรับรองการนำไปใช้ประโยชน์ด้วยความจริงทุกประการ

ลงชื่อ (ผู้ใช้ประโยชน์) .....

(นายพิษณุ ระหว่างปี)

ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....ที่รับรอง